

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Jan DANIEL

SLOVENSKÁ MENŠINA V RUMUNSKU

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Olomouc 2009

Vysoká škola: Univerzita Palackého

Fakulta: Přírodovědecká

Katedra: Geografie

Školní rok: 2006/07

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

student

Jan **DANIEL**

obor

Geografie – Historie

Název práce:

Slovenská menšina v Rumunsku

The Slovak minority in Romania

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je komplexní charakteristika vývoje a dnešního stavu slovenské národnostní menšiny v Rumunsku se zaměřením na oblast Județul Bihor a Județul Sălaj (zejména lokalita Făgetu).

Struktura práce:

1. Úvod
2. Cíle práce
3. Kritický přehled literatury
4. Slováci v Rumunsku – jejich původ, vývoj počtu a rozmístění, právní postavení a perspektivy
5. Slováci na území Județul Bihor a Județul Sălaj - specifické rysy
6. Shrnutí (v angličtině)
7. Seznam literatury, případné přílohy

Diplomová práce bude zpracována v těchto kontrolovaných etapách: vytvoření výběrové bibliografie k tématu (únor 2007), rešerše literárních pramenů (červen 2007), analytická část práce (léto 2007), zpracování výsledků, kartografická prezentace (podzim a zima 2007), formulace závěrů (únor 2008), odevzdání DP (květen 2008).

Rozsah grafických prací: grafy a mapy v textu práce

Rozsah průvodní zprávy: 20 000 slov základního textu + práce včetně všech příloh v elektronické podobě

Seznam odborné literatury:

- Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 : společnost a kultura : sborník referátů přednesených na konf. s mezin. účastí Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV konané ve dnech 5.-8. listopadu 1984 v Sobotíně, okr. Šumperk. část 1.-3.* Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV, 1985.
- Hlásnik, Pavel – Pasková, Bianca: *Slováci v Rumunsku: humánogeografické aspekty*. Nadlak : Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku, 1997.
- Jakešová, Elena: *Krajanía, Slováci v zahraničí: Súpis literatúry o dejinách a živote krajanov, Slovákov v zahraničí za roky 1946–1966*. Bratislava: Univerzitná knižnica, 1967. 96 s.
- Jančovič, Ján: *Z kolísky na dolnú zem*. Martin : Matica Slovenská, 2004. 224 s.
- Nosková, Helena: *O pôvodu Slováků v Čechách*. Praha : Klub slovenskej kultúry, c2001. 254 s.
- Nosková, Helena – Váchová, Jana: *Reemigrace Čechů a Slováků z Jugoslávie, Rumunska a Bulharska (1945–1954)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR , 2000.
- Rozkoš, Pavel: *Studia Banatica Slovaca*. [Nadlak] : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2002.
- Sirácky, Ján: *Dlhé hľadanie domova*. Martin: Matica slovenská, 2002. 423 s.
- Svetoň, Ján: *Slováci v europskom zahraničí*. Bratislava: Slov. ak. vied a umení, 1943. 125 s.
- Štefanko, Ondrej ed. *200 rokov života Slovákov v Nadlaku : zborník materiálov z rovnomennej medzinárodnej konferencie venovanej dvestému výročiu príchodu Slovákov do Nadlaku, ktorú usporiadala Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasku a miestna organizácia Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a ktorá sa uskutočnila 22.-24. novembra 2002 v Nadlaku*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2003.
- Štefanko, Ondrej ed.: *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku , 1998
- Štefanko, Ondrej – Hlásnik Pavel: *Bibliografia písomných zdrojov o Slovákoch a Čechoch v Rumunsku*. Nadlak : Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku , 1995
- Štefanko, Ondrej ed.: *Dolnozemske súčinnosti výber textov z 10 ročníkov obnoveného Dolnozemskeho Slováka*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko Bratislava, ESA, 2005.
- Urban, R. *Češi a Slováci v Rumunsku*. Nadlak : Ivan Krasko, 2005.
- Vaculík, Jaroslav: *Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2002. 228 s.
- Vranovský, Pavel a kol. *Slovenskosť v multikultúrnom svete*. Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 2001. 115 s.
- Zahradníček, Vladimír, Linková, Marcela: *Krajanská sbírka Knihovny Náprstkova muzea : soupis českých a slovenských krajanských tisků zahraničních a literatury o českém a slovenském vystěholectví*. Praha: Národní muzeum – Náprstkovo muzeum, 1994. 4 sv.
- Řada sborníků *Slováci v zahraničí* vydávaných Maticí slovenskou v Martině od roku 1971.

Vedoucí diplomové práce: Miloš Fňukal

Datum zadání diplomové práce: 15. 11. 2006

Termín odevzdání diplomové práce: ne dříve než 17 měsíců od zadání

vedoucí katedry

vedoucí diplomové práce

Prohlašuji, že jsem uvedenou práci zpracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury

duben 2009

podpis autora

Na tomto místě bych rád poděkoval RNDr. Miloši FŇUKALOVI Ph.D. za jeho cenné rady, ochotu a trpělivost při vedení práce. Dále můj dík patří všem Slovákům z Rumunska, kteří mi při tvorbě práce jakýmkoliv způsobem pomohli, bez jejich ochoty a vstřícnosti by práce nikdy nevznikla. V neposlední řadě děkuji všem mým příbuzným a známým za pomoc a podporu při tvorbě práce.

Obsah

1	Úvod	8
2	Cíl práce.....	10
3	Použitá metodika a zdroje	11
3.1	Přehled literatury	11
3.2	Studijní pobyt a terenní výzkum	14
3.3	Statistická data	14
4	Historický vývoj slovenské menšiny v Rumunsku	16
4.1	Vývoj osídlení do druhé světové války	16
4.1.1	Slovenské osídlení v župách Bihor a Sălaj.....	18
4.1.2	Slovenské osídlení v župách Arad a Timiș	29
4.1.3	Slovenské osídlení v Bukovině	32
4.1.4	Slovenské osídlení v dalších oblastech dnešního Rumunska.....	36
4.2	Vývoj osídlení od konce druhé světové války	37
4.3	Populační vývoj slovenské menšiny v Rumunsku	46
5	Právní postavení	50
5.1	Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku	50
5.2	Současné právní postavení	52
5.2.1	Parlamentní a komunální volby.....	53
5.2.2	Možnost užívání mateřského jazyka v úředním styku	55
6	Slovenské farnosti a církevní sbory v Rumunsku	57
6.1	Slovenské evangelické sbory v Rumunsku	58
6.2	Slovenské římskokatolické farnosti v Rumunsku	60
7	Slovenské menšinové školství v Rumunsku.....	63
7.1	Historický vývoj slovenského školství v Rumunsku	63
7.2	Slovenské školství v Rumunsku po roce 1989.....	67
7.2.1	Menšinové školství v Rumunsku	67
7.2.2	Slovenské menšinové školství po roce 1989.....	69
8	Kulturní spolky a kulturní činnost slovenské menšiny v Rumunsku	74
9	Identita slovenské menšiny v bihorské oblasti – vybran aspekty.....	77

9.1	Zachování národní identity	78
9.2	Slovenský jazyk	83
9.3	Povědomí o vlastní minulosti.....	88
10	Závěr	89
11	Summary	91
12	Seznam použité literatury a pramenů.....	93
13	Seznam příloh	98

1 ÚVOD

Mlhavé povědomí o slovenské národnostní menšině v Rumunsku získal autor již ve svém raném dětství z vyprávění svých prarodičů. Jeho dědeček a babička byli jedni z přibližně 20 000 Slováků, kteří se po druhé světové válce rozhodli opustit Rumunsko a v rámci reemigrace, jejímž impulzem byl odsun Němců z českého pohraničí, přišli do Československa. Mezi slovenskými reemigranty z Rumunska byli například i předkové fotbalisty a bývalého kapitána české reprezentace Tomáše Ujfalušiho nebo výtvarníka a zpěváka Jaromíra Švejdíka.

Prvotním impulsem pro autorův zájem byl tedy původ jeho prarodičů a snaha blíže se seznámit s historií jeho rodiny. Životní pouť autorova dědečka byla velmi dramatická a výrazně do ní zasáhly velké politické události dvacátého století. Narodil se v roce 1921 v čistě slovenské vesnici na území Rumunského království. V roce 1940 byla oblast, kde žil, okupována horthyovským Maďarskem a on byl nucen narukovat do maďarské armády. V rámci bojů v oblasti Podkarpatské Ukrajiny byl v roce 1944 zajat Rudou armádou a následně strávil čtyři roky v sovětských lágrech, nejdříve v Kirovu, později v Krasnogorsku a nakonec v Oděse. Domů byl propuštěn až tři roky po válce v roce 1948 a téměř ihned po návratu využil již zmíněné nabídky a odešel osídlit české pohraničí...

Od snahy poznat minulost vlastní rodiny byl jen krok ke snaze zjistit více informací o celé slovenské minoritě žijící na území dnešního Rumunska. Ze skládání jednotlivých střípků informací dostupných v České republice vznikala postupně celkový obraz, jenž byl výrazně doplněn během studijního pobytu v Rumunsku, kde díky velké ochotě vzdálených příbuzných mohl autor pobývat přímo v oblasti obývané Slováky.

„Nejzvláštněji vypadali Slováci se svými velkými pasteveckými klobouky, pytlovitými, špinavě bílými kalhotami, bílými plátěnými košilemi a obrovskými bytelnými koženými opasky, širokými téměř jednu stopu a hustě posázenými mosaznými cvočky. Byli obuti do holínek, v nichž měli nacpány kalhoty, měli dlouhé černé vlasy a husté černé kníry.“¹

¹ Stoker, B., 2004, s. 11.

Výše uvedený romantizovaný popis rumunských Slováků pochází z pera Brama Stokera a je citován z celosvětově asi nejznámějšího románu, jehož děj se odehrává v Rumunsku, z knihy Dracula.

Na otázku jaká je ale slovenská menšina v Rumunsku ve skutečnosti, jaká byla geneze slovenského osídlení na území dnešního Rumunska a jaká jsou specifika této poměrně malé komunity lidí žijící v jinonárodním prostředí, se alespoň částečně pokouší autor odpovědět v předkládané práci.

2 CÍL PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce je poskytnutí charakteristiky vývoje a současného stavu slovenské národnostní menšiny v Rumunsku. Z důvodu poměrně širokého záběru tématu si autor vytyčil některé dílčí cíle, které by měly postihnout nejdůležitější stránky vývoje, jež formovaly slovenské národní povědomí a měly vliv na jeho zachování. Jedná se především o analýzu samotného průběhu kolonizace a následného vývoje osídlení a populačního vývoje slovenské menšiny na území dnešního Rumunska. Dále je věnována pozornost charakteristice vývoje a současného stavu právního postavení, církevního života a otázky menšinového školství. V neposlední řadě by měla práce přinést pokus o zhodnocení současného stavu národnostní identity, který byl proveden na základě autorova terénního výzkumu.

Z důvodu neexistující datové základny nemohlo být provedeno podrobnější zhodnocení demografické a socioekonomické struktury obyvatelstva slovenské národnosti.

Kde to bylo možné, ale i vhodné je větší důraz kladen na postytnutí vývoje a současného stavu slovenské menšiny v župách Bihor a Sălaj. V jiných oblastech (především školství a právní postavení) bylo užito i širší zhodnocení menšinové problematiky v rámci celého Rumunska.

3 POUŽITÁ METODIKA A ZDROJE

Při zpracování diplomové práce autor použil tři navzájem se doplňující metody. Především se jednalo o studium odborné literatury, dále o analýzu statistických dat a o terénní výzkum. Vzhledem ke zvolenému tématu a téměř absolutní absenci informační a datové základny v České republice, byl pro vznik práce klíčový autorův studijní pobyt v Rumunsku.²

Při sběru dat a i při poměrně dlouho bylo zvažováno psaní rumunských či jiných cizojazyčných toponym. Nakonec byla zvolena forma, při které je název užívaný Slováky uveden na prvním místě a za ním následuje v závorce domácí varianta psaná kurzívou. Tento přístup nebyl uplatněn u běžně používaných českých exonym. Jestliže slovenská forma neexistuje či není autorovi známa, je užit pouze originální název. V příloze je uveden pokus o vytvoření stručného trojjazyčného (slovensky, rumunsky a maďarsky) slovníčku lokalit, v kterých existuje či existovalo slovenské osídlení.

3.1 PŘEHLED LITERATURY

Literatura zabývající se slovenskou národnostní menšinou v Rumunsku je, pro někoho možná trochu překvapivě, poměrně rozsáhlá.

Některá díla vycházejí na Slovensku, především ve vydavatelství Matice slovenské³, ale absolutní většina publikací a sborníků je vydávána samotnými příslušníky slovenské minority v Rumunsku v jejich vydavatelství v Nadlaku (*Nădlac*), kde jsou publikovány i knihy některých autorů ze Slovenska.

Základní bibliografii o daném tématu do roku 1995 obsahuje práce Pavla Hlásníka a Ondreje Štefánka a přehled knih vydaných v Nadlaku (*Nădlac*) do roku 2003 zpracoval Ondrej Štefánko.

Z titulů zabývajících se problematikou slovenské minority v Rumunsku je převážná většina historického zaměření. V rozsahu zpracování historie jednotlivých oblastí dnešního Rumunska, které byly v minulosti kolonizovány Slováky, můžeme najít značné rozdíly. Zatímco historie největší slovenské lokality, Nadlaku (*Nădlac*)

2 Výjimku tvoří pouze prameny týkající se poválečné reemigrace, jejichž dostupnost je vzhledem k charakteru procesu výrazně snazší v České republice.

3 Především se jedná o sborník Slováci v zahraničí, v němž poměrně pravidelně vycházejí články a studie o slovenské menšině v Rumunsku.

je vystavena poměrně velkému badatelskému zájmu, minulost ostatních slovenských komunit na území dnešního Rumunska je, i v důsledku množství objektivních překážek⁴, poněkud “neprozkoumaná“ a podrobněji nezdokumentovaná.

Z hlediska historie je zdaleka největší pozornost věnována nejstaršímu období spojenému především s příchodem Slováků do této oblasti. Nejvýznamnějším historikem, který se zabýval slovenským osídlováním na východ a na jih od dnešního Slovenska, byl Ján Siracký. Předmět jeho hlavního zájmu ale představovala slovenská kolonizace území dnešního Maďarska a bývalé Jugoslávie a osídlení Rumunska se věnoval jen okrajově, proto jeho jinak zásadní práce mohou být použity v našem případě pouze pro doplnění. Podrobnější popis průběhu osídlení jednotlivých kolonizovaných oblastí na území dnešního Rumunska přináší především publikace Jána Kukučky⁵, Rudolfa Urbana, dále články Ludovíta Hamáše, Pavola Javora a Evy Michalčákové uveřejněné ve sborníku Slováci v zahraničí, studie Paula Dancu a některé další práce.

Poměrně zásadní závěry o kolonizaci přináší i kniha Gregora Benedeka, jež je svým zaměřením především jazykovědnou studií a osídlením se zabývá pouze v úvodu. Cenný na této knize je především fakt, že Benedek měl, v rámci svého několikaletého výzkumu, jako jeden z mála možnost poměrně podrobně prozkoumat archivní fondy a rovněž jeho konstatování založená na lingvistickém srovnání přináší nové světlo do problematiky zdrojové oblasti kolonizátorů.

Fenoménem poválečné reemigrace příslušníků slovenské menšiny do Československa se zabývá především Jaroslav Vaculík a Helena Nosková a o následném vývoji reemigrantů v českém pohraničí vyšla například celá řada studií v časopise Český lid (především práce Ivy Heroldové a dalších).

Zájem autorů většiny prací končí reemigrací a vývoji slovenské menšiny v poválečném období, až na několik výjimek zabývajících se především školstvím, není věnována téměř žádná pozornost.

Geografický přístup je při výzkumu problematiky slovenské minority v Rumunsku používán ve srovnání s historickým přístupem výrazně méně. První

4 Nedostatek či špatná dostupnost pramenů

5 Který mimo jiné na základě studie archivních pramenů vyvrací některé Sirackého obecně přejímané závěry.

významný krok v tomto směru pravděpodobně provedl Lubor Niederle ve svém díle, ve kterém zachycuje mimo jiné i slovenské osídlení na území dnešního Rumunska na základě sčítání z roku 1900. Jan Auerhan se ve třicátých letech 20. století pokusil, povětšinou na základě neoficiálních údajů, o rámcovou demografickou charakteristiku rumunských Slováků. Poměrně ceněná je práce Jána Svetoňa, jenž se rovněž snažil podat základní demografickou a socioekonomickou charakteristiku a navíc i zhodnotil vývoj osídlení v letech 1910–1930. Nutno podotknout, že některé Svetoňovy závěry jsou značně ovlivněny dobou vzniku jeho díla.

Jediným autorem, který dlouhodoběji uplatňuje ve svém bádání geografický přístup je Pavel Hlásník, jehož nejvýznamnějším a dílem je společná kniha s Biancou Paskovou, kde popsal základní sídelní a populační vývoj v období 1930-1992.

Pro autorovu práci byly využity i některé knihy zabývající se identitou slovenské menšiny v Rumunsku. Z těchto děl je nejvýznamnější sborník sociologických studií sestavený Zdenkem Štastným a Lenovského článek ve sborníku Jaroslava Čukana.

Z primárních pramenů se měl autor možnost blíže seznámit - z důvodu špatné dostupnosti a jazykové bariéry⁶ - pouze s obsahem kronik farností Gemelčička (*Făgetu*) a Siplak (*Suplacu de Barcău*). Specifickým zdrojem informací o historii jsou vydané paměti rumunských Slováků, z nichž zvláštění místo zaujímá kniha Juraje Juráška, která je přes svůj laický styl téměř jediným zdrojem informací o slovenském osídlení v Bukovině a přináší řadu zajímavých poznatků.

Významnými informačními zdroji o současném stavu jsou periodika vydávaná slovenskou menšinou v Rumunsku: jedná se především o časopisy *Naše snahy* a *Dolnozemský Slovák*.

Rumunské či jiné cizojazyčné zdroje zabývající se menšinovou problematikou se ve většině případů zabývají především nejvýznamnější maďarskou minoritou či dalšími početnějšími menšinami (především romskou a německou) a otázka Slováků je řešena pouze okrajově. Z tohoto důvodu budou tyto práce použity pouze v případě, kdy bude nutno nastínit širší rámec nastolené problematiky.

6 Většina primárních pramenů se již nachází v archívech a je psána v maďarštině

3.2 STUDIJNÍ POBYT A TEREENNÍ VÝZKUM

V podstatě téměř všechna data a informace pro vznik diplomové práce získal autor během svého studijního pobytu v Rumunsku. Nejednalo se pouze o samotný terénní výzkum, ale i o sběr sekundárních pramenů a literatury. Klíčovou roli při získu většiny knižních publikací byla možnost prostudovat nadlackou knihovnu, kde je soustředěna drtivá většina publikací, jež má jakýkoliv vztah k slovenské menšině v Rumunsku. Dále díky laskavosti organizátorů bylo autorovi umožněno zúčastnit se mezinárodního semináře Otázky slovenského školstva v zahraničí a vztah k materskému národu konaného v Nadlaku (*Nădlac*) v říjnu 2008.

Dotazník, který autor užil při svém empirickém šetření, obsahoval otázky vytvořené na základě několika dotazníků⁷ a dále byl doplněn o otázky, u kterých se předpokládalo, že mohou vystihnout určitá specifika slovenské menšiny v Rumunsku. Podrobnosti o respondentech jsou uvedeny na začátku příslušné kapitoly, zabývající se samotným dotazníkovým šetřením.

Mimo dotazníkového šetření byly užity metody řízeného rozhovoru a v neposlední řadě i pozorování.

3.3 STATISTICKÁ DATA

Jako základ pro popis vývoje osídlení a pro postihnutí populačního vývoje slovenské menšiny v Rumunsku posloužily oficiální výsledky sčítání lidu, které publikoval Árpád E. Varga. Před jejich použitím bylo provedeno ověření a srovnání s daty z dalších dostupných zdrojů, především s výsledky uveřejněnými v knize Pavla Hlásníka a Bianci Pascové.

První moderní sčítání, jehož výsledky můžeme použít, proběhlo na zkoumaném území v roce 1880 a další sčítání následovala zhruba s desetiletou periodou až do roku 2002. Jelikož v některých případech nebyla zjišťována slovenská národnost či alespoň slovenská obcovací řeč, nelze pro náš popis použít všechna uskutečněná sčítání. Tento problém se týká rumunských sčítání z roku 1920 a 1941 a částečně z roku 1956.⁸ Pro část území, která byla během II. světové války okupována Maďarskem, můžeme

7 Především se jednalo o dotazníky užité při sociologickém výzkumu Šárky Hernové a Gabriely Sokolové a dále o dotazník Marty Botíkove, viz Botíková, M., 1988, s. 183 – 189.

8 V tomto roce nebyla zjišťována slovenská národnost pro obce, respektive pro části obcí.

navíc využít i maďarské sčítání z roku 1941. Objektivita některých sčítání je někdy považována přinejmenším za poněkud pochybnou⁹, přesto jsou brány jako základ pro náš pokus o charakteristiku osídlení a populačního vývoje slovenské menšiny.

9 Některé případy, týkající se především uherského sčítání z roku 1910, jsou uvedeny v podkapitole zabývající se populačním vývojem slovenské menšiny v Rumunsku.

4 HISTORICKÝ VÝVOJ SLOVENSKÉ MENŠINY V RUMUNSKU

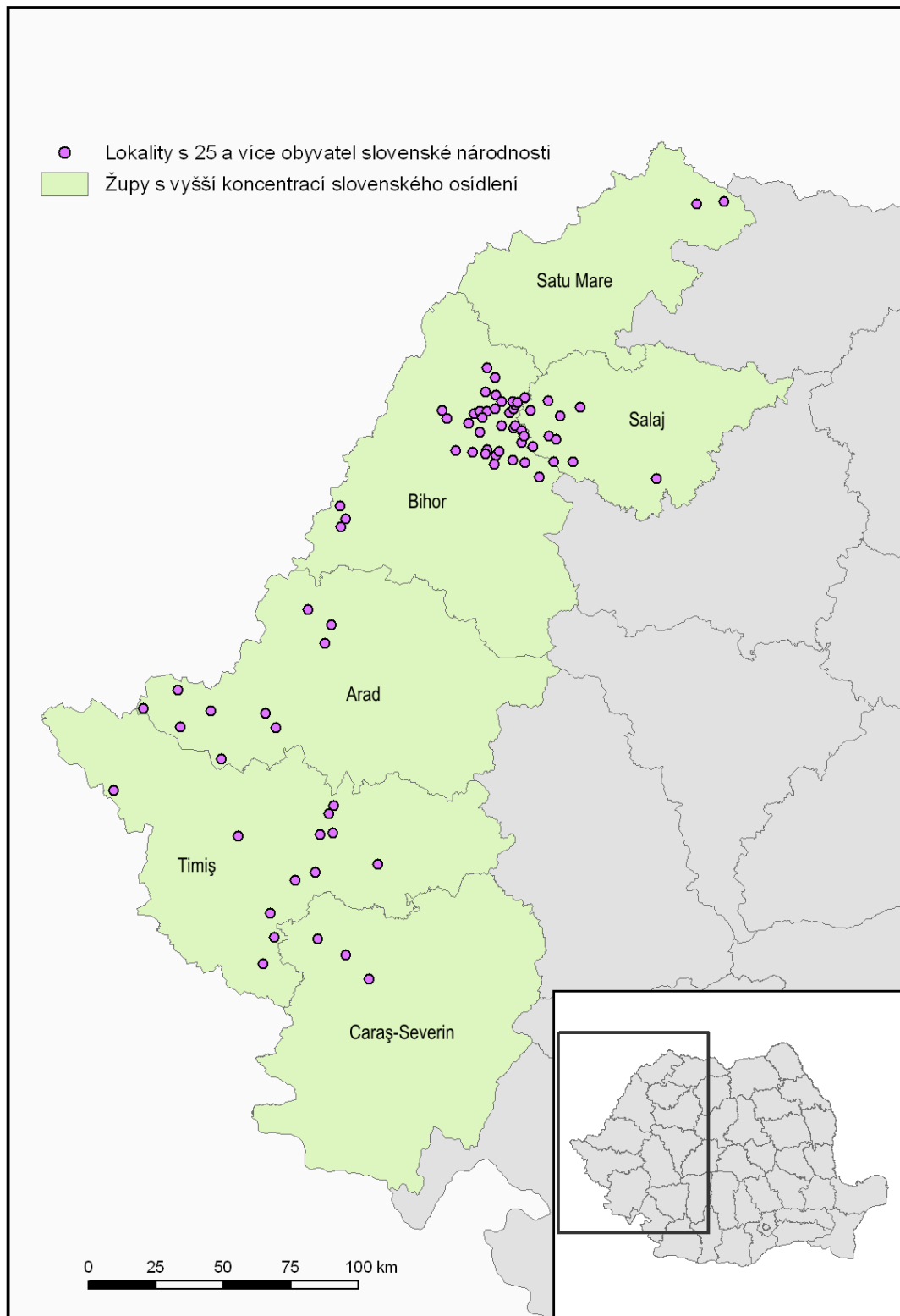
Většina lokalit, v nichž tvořila či stále tvoří slovenská menšina početnější komunity, nejsou podle současného administrativního členění samostatné obce (*comuna*), ale pouze částmi obcí (*sat*), proto je vývoj osídlení a populační vývoj zhodnocen až na této nejnižší administrativní úrovni. Další pohnutkou pro zvolení této úrovně je snaha vyhnout se při popisu komplikacím spojeným se změnami administrativního členění.

Při vyhodnocování výsledků sčítání lidu, i přesto dochází k určitému zkreslení proti reálnému stavu, neboť některé lokality založené Slováků neměly, především v předválečném období, ani statut části obce a jako osady tvořily integrální celek s příslušnou obcí. Reálnější přehled o prostorovém rozmístění slovenského obyvatelstva přináší až sčítání z roku 1966, před kterým došlo v důsledku administrativních změn k "povýšení" výše zmíněných osad na částí obcí, a kdy byly již pro tyto lokality uváděny výsledky samostatně. V případech, kdy tato skutečnost bude autorovi známa, upozorní na ni v rámci textu.

V současnosti je slovenská menšina usídlena především na západě země, kde žije více než 95 % jejich příslušníků. Orientační přehled současného prostorového rozmístění slovenského osídlení podává obrázek č. 1. Jeho vznik a vývoj se pokusí přiblížit následující podkapitoly.

4.1 VÝVOJ OSÍDLENÍ DO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Slovenské osídlení na území dnešního Rumunska vzniklo v několika od sebe vzdálených a přírodními podmínkami značně odlišných regionech. Jako dvě hlavní nejdůležitější oblasti, ve kterých si slovenské osídlení zachovalo nepřetržitou kontinuitu až do dnešní doby, můžeme označit oblast župy Arad a Timiș a oblast župy Bihor a Sălaj. Slováci se mimo zmíněné oblasti usadili i v dalších regionech dnešního Rumunska, koncentrovaněji především v župách Satu Mare a Maramureș, v župě Caraș-Severin a v župě Suceava v Bukovině. Zde ale v důsledku složitého historického vývoje slovenské osídlení úplně či téměř zaniklo.

Obrázek 1: Orientační přehled současného slovenského osídlení na uzemí Rumunska

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 2002, dle Varga, Á., 2007

Největší vlna slovenské kolonizace proběhla zhruba od poloviny 18. do poloviny 19. století, tedy v době, kdy všechny zmíněné oblasti byly součástí habsburské monarchie. Zdrojové i cílové regiony slovenských osadníků se nacházely na území stejného státního útvaru a jednalo se tedy o vnitřní migraci. Oblasti obývané Slováků se staly součástí Rumunska až po první světové válce v důsledku rozpadu Rakouska-Uherska a připojení Sedmihradska a Bukoviny k Rumunskému království.

Kolonizace jednotlivých oblastí probíhala nezávisle na sobě a migrace měla charakter několika samostatných proudů, které vytvořily více či méně kompaktní ostrovy slovenského osídlení, mezi nimiž docházelo, přinejmenším do meziválečného období, pouze ke sporadickým kontaktům. Vývoj v jednotlivých oblastech byl poměrně rozdílný a měl řadu specifíků. Při následujícím popisu historického vývoje osídlení bude kladen důraz především na vývoj v aradsko-timišské a v bihorskó-salajské oblasti, u ostatních oblastí bude výklad zaměřen pouze na přiblížení charakteristických rysů a zvláštností vývoje.

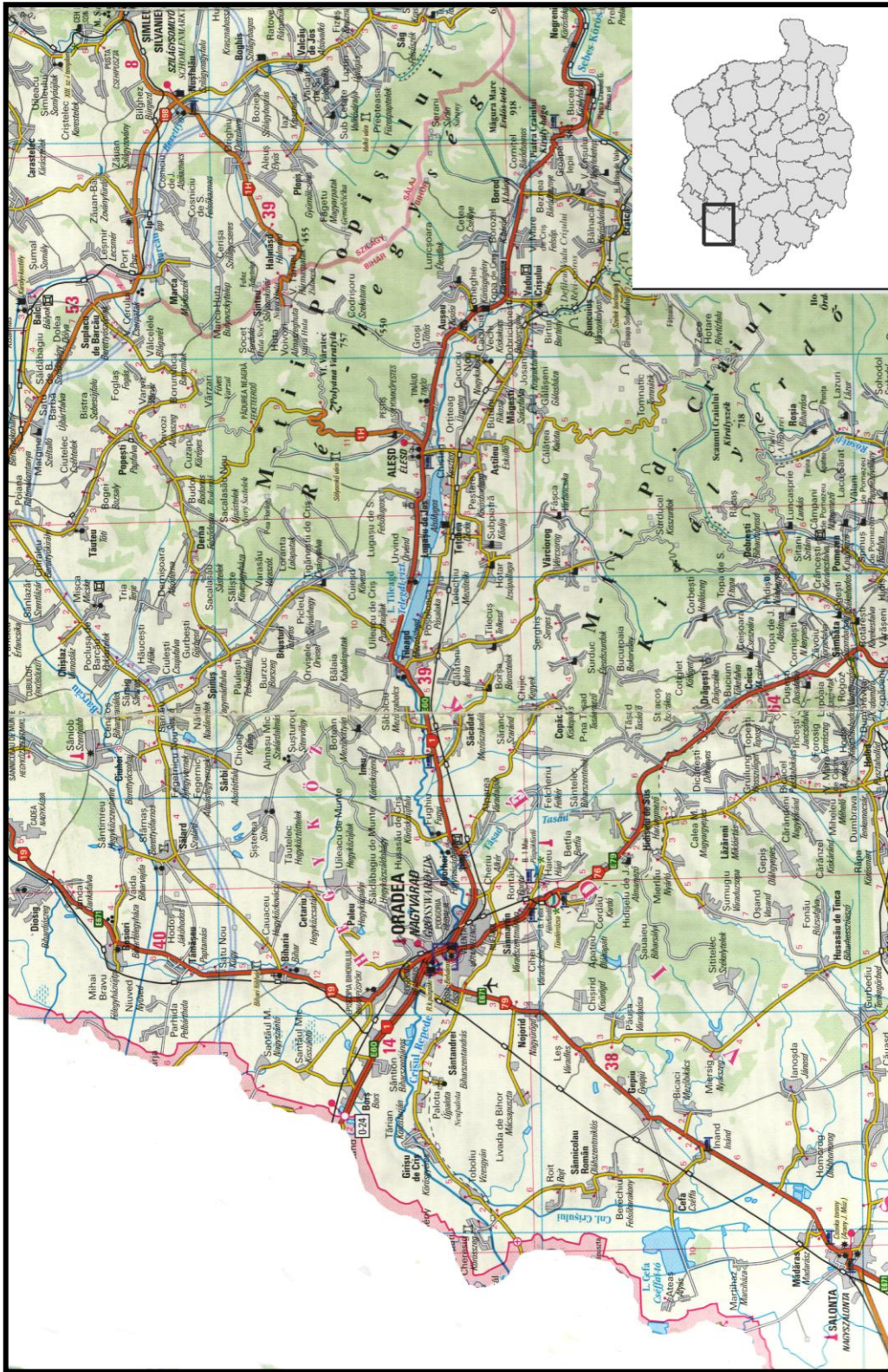
4.1.1 Slovenské osídlení v župách Bihar a Sălaj

Slovenské osídlení v župách Bihar a Sălaj je koncentrováno především v oblasti pohoří Plopiș (*Munții Plopișului*)¹⁰ s poměrně nepříznivými přírodními podmínkami¹¹ Základ slovenského ostrova vznikl primární kolonizací z oblasti dnešního Slovenska zhruba v období let 1790 až 1835. Slováci zde ve třech vlnách usadili místní majitelé pozemků ve snaze hospodářsky využít své dosud v podstatě neobydlené pozemky. Podle doby a iniciátora osídlení můžeme rozlišit tři fáze primární kolonizace.

Při první vlně kolonizace založili slovenští osadníci na úpatí pohoří Plopiș (*Munții Plopișului*) kompaktní lokality Bodonoș (*Budoii*) a Varzaș (*Vărzarii*) a dosídlili vesnici Borumlak (*Borumlaca*), kde již před příchodem Slováků žilo rumunské obyvatelstvo

10 Slováci žijící v župách Bihar a Sălaj se tradičně, i když poněkud nepřesně, označují jako bihorští Slováci a území, kde žijí, jako bihorská oblast. V literatuře (především ve starší, v současnosti již ne příliš často) se můžeme setkat i s pojmenováním rudohorští Slováci. Rudohoří je slovenské označení *Munții Plopișului*, který vznikl překladem maďarského názvu *Réz-hegység*.

11 Ján Siracký životní podmínky v oblasti charakterizoval jako: „jedny z najhorších alebo najhoršie vôbec, za akých sa Slováci osadzovali južne od svojej etnickej hranice... Slováci v Bihore...je to jedna z mála skupín slovenských osadníkov, ktorá si odchodom z pôvodnej vlasti nezlepšila svoj osud. Viz Siracký, J., 1995, s. 10.

Obrazek 2: Výřez bihorské oblasti

Pramen: Erdély autótérképe 1:400 000, Budapest

Tabulka 1 Fáze slovenské primární kolonizace v župách Bihar a Sălaj

fáze	majitel pozemků	doba příchodu	osídlené lokality
1. vlna	kníže Baranyi	kolem roku 1790	Bodonoš (<i>Budoii</i>), Varzař (<i>Vărzari</i>), Borumlak (<i>Borumlaca</i>)
2. vlna	kníže Bánffy	asi 1811–1820	Gemelčička (<i>Făgetu</i>), Židáreň (<i>Valea Târnei</i>), Nová Huta (<i>Șinteu</i>)
3. vlna	kníže Batthyányi	kolem roku 1830	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Sočet (<i>Socet</i>)

Zdroj: Urban, R., 2005, s. 99–103, Hamáš, L., 1974, s. 107–109.

Vesnice založené během druhé a třetí vlny, tedy Gemelčička (*Făgetu*), Židáreň (*Valea Târnei*), Nová Huta (*Șinteu*), Stará Huta (*Huta Voivozi*) a Sočet (*Socet*), vznikly na “vrchoch“, jak se zde tradičně označují nejvyšší partie pohoří Plopiš (*Munții Plopișului*), kde Slováci vytvořili specifické disperzní osídlení. Vesnice mají kopaničářský charakter¹² a jedna plynule přechází v druhou. Jednotlivé domy jsou rozesety v délce zhruba třiceti kilometrů bezmála po celém hřebeni pohoří a dodnes tvoří téměř čistě slovenský ostrov, který je díky své poloze značně izolován od svého okolí. Plopiš (*Munții Plopișului*) zdaleka nepatří k největším rumunským horám¹³, ale z důvodu lokalizace osídlení přímo v jeho vrcholové části zde panují značně nepříznivé životní podmínky.¹⁴

Výše naznačené časové omezení jednotlivých fází kolonizace je samozřejmě pouze přibližné a k osídlování docházelo i později. O tom mimo jiné svědčí i zápis v kronice farnosti Siplak (*Suplacu de Barcău*), kde je zaznamenán příchod většího počtu Slováků ze Zvolenské župy do lokality Borumlak (*Borumlaca*) v letech 1832 až 1836.¹⁵

Primární kolonizací z oblasti dnešního Slovenska vzniklo slovenské osídlení i v dalších lokalitách, přinejmenším ve Feďverneku (*Fegernic*), Kivágu (*Chioag*)¹⁶

12 Jednotlivé lokality mají poměrně velkou rozlohu, největší z nich Gemelčička (*Făgetu*) se rozkládá zhruba na ploše 47 km². Často je zmiňováno, že vesnice měla po dlouhou dobu větší rozlohu než Bukurešť.

13 Nejvyšší vrchol Magura (*Măgura Mare*) dosahuje výšky 918 m n. m

14 Pohoří je ze všech stran výrazně omezeno vůči svému okolí, takže vrcholová část není nijak chráněna proti působení povětrnostních vlivů. Navíc vzhledem k nadmořské výšce se půda vyznačuje nízkou bonitou, což - vzhledem k tomu, že zemědělství bylo a stále je hlavním zdrojem obživy - přinášelo a přináší komplikace.

15 Historia Domus Berettyószéplak, nečíslováno

16 Viz Benedek, G., 1983, s. 12.

a Bikači (*Bicaci*)¹⁷. Tyto vesnice byly izolovány od výše zmíněných lokalit a jejich vývoj byl poněkud odlišný.

Podle smlouvy s majiteli pozemku byla primárním úkolem slovenských osadníků těžba dřeva ve zdejších lesích. Následně mohli odlesněnou půdu zemědělsky využívat. Na panství knížete Bánffyho byla hospodářská činnost zaměřena na výrobu skla ve sklárně na Nové Huti (*Šinteu*).¹⁸ Část nově příchozích se přímo zapojila do provozu sklárny, ale v mnohem větší míře se i zde slovenští osadníci specializovali na těžbu dřeva. Dřevo sloužilo jednak jako palivo ve sklárně a jednak se z popela bukového dřeva získávala salajka potřebná při výrobě skla.¹⁹

Do lokalit v župách Bihar a Sălaj přicházeli kolonisté zároveň z několika slovenských žup²⁰, což komplikuje určení hlavních zdrojových oblastí. Toto zjištění je potvrzeno poznatkem, že u různých autorů se poměrně často liší údaje o původu obyvatel jednotlivých slovenských lokalit.²¹ Příkladem může být vesnice Borumlak (*Borumlaca*).

Tabulka 2: Původ příchozích do lokality Borumlak (*Borumlaca*) podle jednotlivých autorů²²

<i>Hlásník, Pásková</i>	<i>Urban</i>	<i>Benedek</i>	<i>Hamáš</i>	<i>Michalčáková</i>
Gemer, Zemplín	Zemplín	Zvolen, Novohrad, Zemplín	Detva, Zvolen, Gemer	Kysuce, Gemer

Zdroj: Hlásník, P., Pásková B., 1997, 94. (totožně uvádí i Štefanko, 2004 s. 20), Urban, R., 2005, s. 100 (totožně uvádí i Siracký, J. 1980, s. 88), Benedek, G., 1983, s. 12, Hamáš, L., 1974, 117, Michalčáková, E., 1970, s. 175.

17 Štefanko, O., 2004, s. 21

18 První sklárna v této oblasti vznikla pravděpodobně již ve třicátých letech 18. století na místě dnešní Staré Huty (*Huta Voivozi*) a pracovali v ní skláři původem z Německa a v menší míře i z Moravy. O této sklárně se nezachovalo příliš mnoho informací, ale z některých zdrojů vyplývá, že se jednalo vůbec o první sklárnu na území dnešního Rumunska. Po jejím zániku přešla pravděpodobně část pracovníků do nově vzniklé novohutské sklárny, která fungovala přibližně do roku 1870. Viz více Javor, P., 1985, s. 162 – 183. Z tohoto důvodu získala Stará Huta (*Huta Voivozi*) přízvisko Stara, i když byla osídlena, respektive znovuosídlena Slováky až v roce 1830, tedy zhruba deset let po Nové Huti (*Šinteu*).

¹⁹ Jedná se o uhličitán draselný (potaš), který se do skla přidával pro snížení teploty tání křemene. O důležitosti tohoto produktu svědčí fakt, že nejstarší část lokality Gemelčička (*Făgetu*) nese dodnes pojmenování Salajka a dokonce i v současnosti se v povědomí zdejších lidí uchovalo místo, kde byla salajka od jejich předků vykupována.

²⁰ V menší míře odcházeli do této oblasti i kolonisté z území dnešní Moravy. Šlo především o skláře z Karolinky a jejího okolí. Viz Javor, P., 1985, s. 162 – 183 nebo Michalčáková, 1980, s. 159 – 177.

²¹ Často je také v jednom výčtu užíváno jak označení regionů (například Kysuce), tak i správních jednotek (například Trenčianska župa), nebo dokonce i jednotlivých lokalit (například Detva).

²² Borumlak (*Borumlaca*) byl pravděpodobně osídlen ze všech výše uvedených oblastí, ale otázkou zůstává, jak velký byl migrační proud z jednotlivých regionů, respektive z jaké/jakých výchozí(ch) oblasti/i byl největší.

Jelikož dosud nebyl komplexně prozkoumán archivní materiál týkající se počátku slovenského osídlení v župách Bihor a Šalaj, může nám pro zjištění hlavních zdrojových oblastí posloužit jazykové kritérium. Gregor Benedek na základě zevrubného dialektologického výzkumu určil, že většina Slováků z bihorské oblasti pravděpodobně pocházela z Oravy, Novohradu, Trenčína, Zvolena a Šariše²³ Benedek ve své práci poukazuje mimo jiné ještě na jeden zajímavý poznatek. Různý původ bihorských Slováků má z jazykového hlediska za následek fakt, že zde vzniklo nářečí smíšeného typu, které se nikde na Slovensku nevyskytuje.²⁴

Eva Michalčáková na základě výzkumu matrik z farnosti Nová Huta (*Šinteu*) vyslovila teorii, že do této lokality přišli Slováci především z Oravy a z Kysuc s “mezizastávkou“ ve slovenském Rudohoří, kde se věnovali, podobně jako později na Nové Hute, práci ve sklárnách a výrobě salajky.²⁵

Zhruba od čtyřicátých let 19. století do třicátých let 20. století můžeme sledovat proces vnitřní kolonizace v rámci bihorské oblasti. Stěhováním do okolních maďarských a rumunských vesnic a zakládáním nových sídel došlo v tomto období k výraznému rozšíření slovenského osídlení. Vnitřní migrace měla svým rozsahem a svou masovostí mnohem větší rozměr než samotná prvotní migrace z oblasti dnešního Slovenska a slovenské osídlení se během tohoto období rozšířilo do desítek nových lokalit.

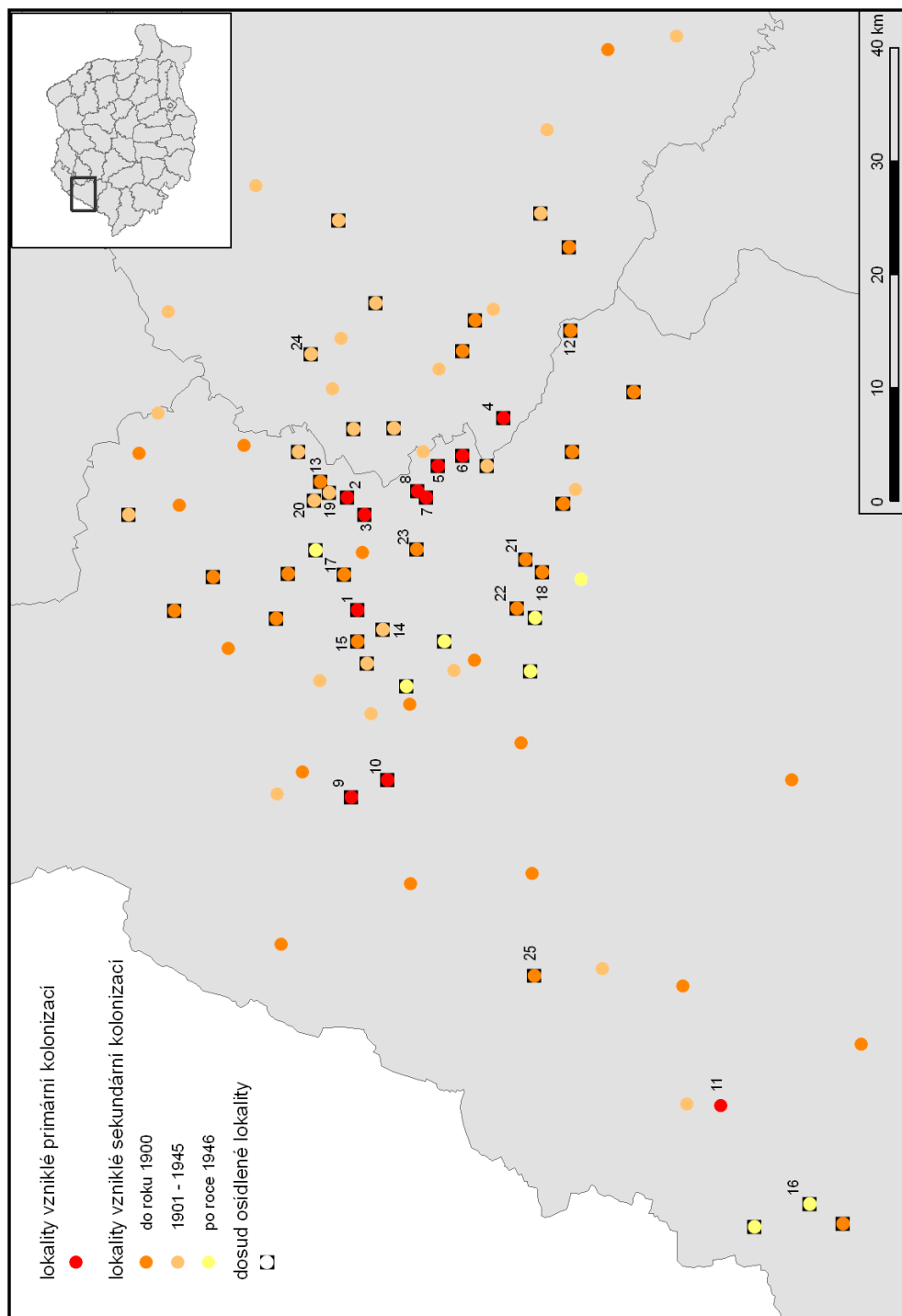
Pokus o výčet lokalit osídlených při slovenské sekundární kolonizaci v rámci bihorské oblasti je zachycen v příloze číslo 1. Pro určení níže vyjmenovaných lokalit bylo užito oficiálních výsledků sčítání lidu z období let 1880 až 1941 a jako pomocné kritérium pro vznik slovenského osídlení byl stanoven počet nejméně dvaceti pěti obyvatel v dané lokalitě, kteří při příslušném sčítání uvedli jako obcovací řeč slovenštinu²⁶, respektive kteří se přihlásili ke slovenské národnosti. Obdobně bylo stanoveno i kritérium pro konec osídlení, který tedy podle našeho přístupu nastal, když počet slovenských obyvatel v dané lokalitě klesl pod dvacet pět.

23 Benedek, G, 1983, s. 14. Samozřejmě ale přicházeli i z jiných žup např. z Gemeru, Zemplína atd.

24 Podobná situace nastala i v některých slovenských ostrovech na území Maďarska. V oblasti tvoří výjimku pouze Feďvernek (*Fegernic*) a Kivág (*Chioag*). Jak již bylo zmíněno, tyto lokality vznikly mimo tři hlavní vlny osídlení a vyvýjely se poměrně izolovaně od ostatních obcí. Z tohoto důvodu se zde zachovalo středoslovenské nářečí. Viz Benedek, G, 1983, s. 151.

25 Podrobněji viz Michalčáková, E, 1980, s. 159 – 177.

26 Kritérium obcovací řeči bylo v důsledku absence otázky na národní příslušnost užito u sčítání z let 1880, 1890, 1900 a 1910.

Obrázek 3: Lokality se slovenským osídlením v bihorské oblasti

Pramen: výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E., Á., 2007

1. Bodonoș (Budoii) 2. Borumlak (Borumlaca) 3. Varzal (Várzar) 4. Gemelčiška (Făgetu) 5. Nová Huta (Șinteu) 6. Židáreň (Valea Târnei) 7. Stará Huta (Huta Voivozi)
8. Sočet (Soceț) 9. Feďvemek (Fegemic) 10. Kivág (Chioag) 11. Bikač (Bicaci) 12. Šarany (Șerani) 13. Čerpotok (Valea Cerului) 14. Nový Šastelek (Șacalasău Nou)
15. Derna 16. Madaras (Mădăras) 17. Vojvoz (Voivozi) 18. Aštíleu (Aștileu) 19. Ritoblaga (Vâlcelele) 20. Fogáš (Foglaș) 21. Peštiš (Peștiș) 22. Vyšný Lugáš (Lugașu de Sus) 23. Bystrá (Pădurea Neagră) 24. Zavaňské Kúpele (Zăuan Băi) 25. Oradea

U některých sídel byly údaje o vzniku slovenského osídlení získané ze sčítání následně upřesněny na základě srovnání s jinými dostupnými prameny.

Zdrojové oblasti a hlavní migrační směry se podařilo určit pouze u nejvýznamnějších lokalit osídlených během sekundární kolonizace. Nelze vyloučit možnost, že do některé z lokalit migrovalo v menší míře i obyvatelstvo z dnešního Slovenska, ale pro tuto eventualitu scházejí v současnosti přesvědčivější důkazy.²⁷

Výjimku tvoří pouze vesnice Bystrá (*Pădurea Neagră*), kde byla kolem roku 1848 založena sklárna, a z tohoto důvodu sem podobně jako předtím do Nové Huty (*Șinteu*) přicházeli sklářští mistři i z oblasti dnešního Slovenska.

Podle námi stanoveného kritéria vzniklo v rámci sekundární kolonizace v průběhu let 1840 až 1941 slovenské osídlení v sedmdesáti čtyřech nových lokalitách.

Ve více než v polovině případů ale mělo slovenské osídlení pouze přechodný charakter a postupně zaniklo. Většinou se jednalo o lokality, kde nežilo více než padesát obyvatel slovenské národnosti, u kterých pravděpodobně poměrně rychle došlo asimilaci.²⁸

Hlavní migrační proudy se podařilo identifikovat pouze u nejvýznamnějších lokalit, v kterých vzniklo početnější a trvalé slovenské osídlení.²⁹ U uvedených lokalit byla v drtivé většině případů zdrojová oblast „*na vrchoch*“. Hlavními důvody migrace bylo především permanentní přelidnění³⁰ a dále snaha usadit se v místech s příznivějšími přírodními podmínkami. Obecně platí, že „*vrchari*“ byli z důvodu nejhorších životních podmínek nejdynamičtější složkou slovenského obyvatelstva nejen

27 Ve vesnici Čerpotok (*Valea Cerului*) se v současnosti snaží v archivu oradejského biskupství nalézt prameny, které by potvrzovaly jejich domněnku, že tato lokalita byla založena již v roce 1854 migranty ze Zemplína a ne jak je tradičně udáváno až v roce 1898 v rámci sekundární kolonizace. Na základě této teorie byly v Čerpotoku (*Valea Cerului*) v roce 2004 uspořádány oslavy sto padesátého výročí příchodu Slováků. Viz Doval', Š.: Dvojnásobný sviatok v Čerpotoku. In: Naše snahy 6, 2004, s. 4–6.

28 Výjimkou a extrémním případem je lokalita Sendob (*Sâniob*), kde pouze jednou za sledované období bylo zaznamenáno více než dvacet pět Slováků. V roce 1930 se zde ke slovenské národnosti přihlásilo 608 osob, které s velkou pravděpodobností při námi využitých sčítáních předtím i potom deklarovaly maďarskou národnost (sčítání v letech 1900 i 1941 byla vykonávána Maďary). Daná skutečnost nám může pomoci objasnit postřeh Rudolfa Urbana, který zde ve 30. letech prováděl sběr materiálů pro svoji knihu. Urban uvádí, že: „*Teprve v posledních letech* (po připojení k Rumunsku, pozn. autora) počíná se u nich probouzet národní uvědomění... *Jméno Tót není již zde přiřhanou, Slovák jest rovnoprávný s Maďarem, a proto nevidí v něm nadčlověka.*“ Viz Urban, R., 2005, s. 127.

29 V roce 1941 tvořili obyvatelé těchto vesnic tři čtvrtiny všech slovenských obyvatel žijících v lokalitách osídlených v rámci sekundární kolonizace.

30 Velkým problémem na „*vrchoch*“ byl především nedostatek půdy, jejíž úrodnost byla navíc ještě velmi nízká. Dále narátoři uvádějí, že před druhou světovou válkou žili z důvodu velkého přirozeného přírůstku v jednom dvoupokojovém domě běžně i tři početné rodiny.

bihorské oblasti, ale v rámci území celého dnešního Rumunska vůbec. V podstatě téměř po celou historii slovenského osídlení můžeme sledovat neustávající migrační proud z těchto vesnic.

Tabulka 3: Dvacet lokalit s největším počtem obyvatel slovenské národnosti v bihorské oblasti v roce 1930

lokality	počet Slováků v roce 1900		Počet Slováků v roce 1930	
	absol.	relat.	absol.	relat.
Borod^I	959	37,5	1800	49,3
Gemelčíčka (Făgetu)	1602	96,6	1571	98,5
Nová Huta (Șinteu)^{II}	/	/	1344	98,8
Bodonoš (Budoș)	829	74,6	1016	90,7
Šastelek (Sacalasău)^{III}	9	2,6	988	65,1
Židáreň (Valea Târnei)	941	95,2	868	97,5
Halmašd (Halmășd)	27	2,3	834	38,6
Boromlak (Borumlaca)	380	63,7	693	65,7
Stará Huta (Huta Voivozi)	562	97,1	622	97,8
Plopiš (Plopiș)	40	3,2	608	30,4
Sendob (Sâniob)^{IV}	0	0,0	608	33,4
Bikač (Bicaci)	538	44,3	560	42,7
Ip^V	1	0,1	497	24,7
Šiplak (Suplacu De Barcău)^{VI}	5	0,3	424	16,9
Varzaľ (Vârzari)	230	92,4	377	94,7
Kuzap (Cuzap)^{VII}	326	23,4	301	19,9
Bojana Huta (Boianu Mare)	0	0,0	292	16,9
Fed'vernek (Fegernic)	252	45,1	290	39,8
Sočet (Socet)	244	95,7	285	100,0
Peštiš (Peștiș)^{VIII}	1049	51,4	274	18,2

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1900 a 1930, dle Varga, E., Á., 2007

Poznámka: I: slovenské osídlení bylo koncentrováno v osadě Šarany (*Șerani*)

II: pro rok 1900 nejsou k dispozici údaje

III: slovenské osídlení bylo koncentrováno v osadě Nový Šastelek (*Sacalasău Nou*)

IV: viz poznámka pod čarou 28

V: slovenské osídlení bylo pravděpodobně koncentrováno v osadě Zaváňské Kúpele (*Zăuan Băi*)

VI: slovenské osídlení bylo koncentrováno v osadách Čerpotok (*Valea Cerului*) a Fogáš (*Foglaș*)

VII: slovenské osídlení bylo koncentrováno v osadě Bystrá (*Pădurea Neagră*)

VIII: viz kapitola o početním vývoji

Jak již bylo zmíněno, při sekundární kolonizaci byla většina lokalit osídlena pouze menším počtem kolonistů a brzy u nich došlo k asimilaci. Z tohoto důvodu zůstala slovenská komunita v bihorské oblasti poměrně koncentrovaná. Podle sčítání z roku 1930 žilo v deseti největších slovenských lokalitách více než 60 % všech bihorských Slováků. Největší koncentrace slovenského obyvatelstva vznikla na "vrchoch", kde se k původním vesnicím přidaly i sekundární kolonizací vzniklé Šarany (*Șerani*), které pravděpodobně patřily v roce 1930 k lokalitám s největší

slovenskou populací.³¹ O výrazně reprodukčním chování „vrcharov“ svědčí fakt, že se v roce 1930 z deseti největších slovenských lokalit nacházelo pět přímo na „vrchoch“ a tři byly založeny jejími obyvateli při sekundární kolonizaci.

Druhé největší jádro slovenského osídlení vzniklo pod „vrchy“ kolem lokality Bodonoš (*Budoï*) a táhlo se až k Siplaku (*Suplacu De Barcău*) a zahrnovalo slovenské osady Bodonoš (*Budoï*), Nový Šastelek (*Sacalasău Nou*), Varzal' (*Vărzari*), Boromlak (*Borumlaca*), Fogáš (*Foglaș*) a Čerpotok (*Valea Cerului*). Mimo tyto dvě hlavní oblasti existovala před druhou světovou válkou i další sekundární střediska osídlení, například v okolí lokality Feďvernek (*Fegernic*).

Výrazným způsobem do života bihorských Slováků zasáhly obě světové války. Bihorští Slováci se v důsledku rozpadu Rakouska-Uherska³² ocitli v jiném státním útvaru, než se nacházela jejich původní vlast, což teoreticky mohlo komplikovat vzájemné vazby. Ve skutečnosti ale došlo v meziválečném období ke zintenzivnění vztahů mezi Slováky ze Slovenska a bihorskými Slováky a obě skupiny mezi sebou pravděpodobně udržovaly užší kontakty než v období Rakouska-Uherska.³³ Obdobně se až po připojení k Rumunsku prohloubily kontakty mezi bihorskými Slováky a Slováky z žup Arad a Timiș.

Během druhé světové války připadlo v důsledku druhé vídeňské arbitráže severní Sedmihradsko i s bihorskou oblastí Maďarsku, jež zde zavedlo poměrně tvrdý režim.³⁴ Příslušníci slovenské menšiny byli nuceni narukovat do maďarské armády a následně se zapojit do bojů na východní frontě, kde jich v důsledku válečného vývoje padlo velké množství do sovětského zajetí.³⁵ Po konci II. světové války byla anektovaná část Sedmihradska opět připojena k Rumunsku.

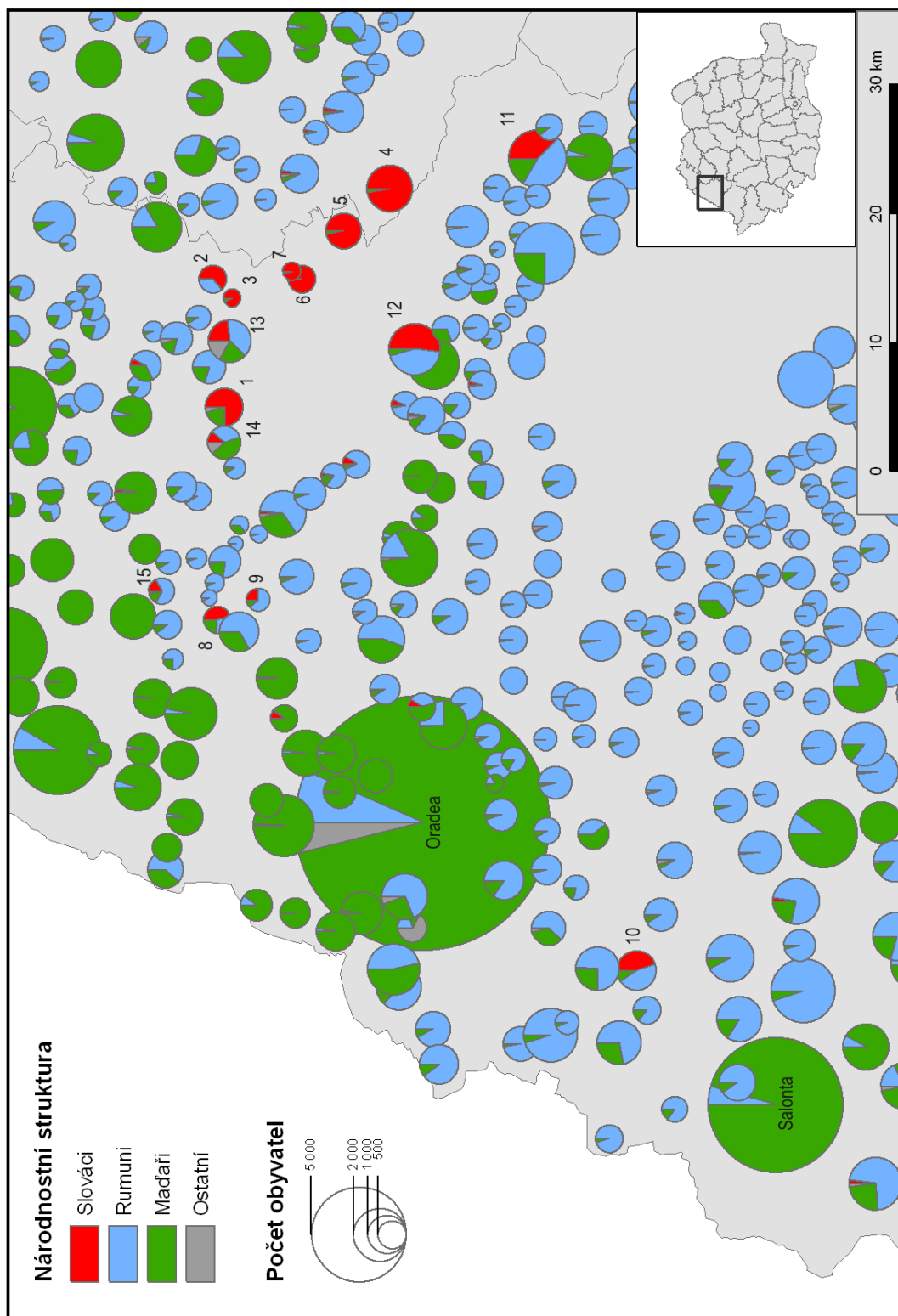
³¹Jelikož v této době byly jako osada součástí města Borod, nelze z výsledků sčítání zjistit počet obyvatel Šaran (*Șerani*), ale s velkou pravděpodobností můžeme předpokládat, že drtivá většina Slováků žila právě zde. Obdobná situace se vyskytovala i u jiných sídel. Viz poznámky u tabulky číslo 3

³² Na rozpadu Rakouska-Uherska se mimo jiné aktivně podílelo i několik obyvatel Gemelčičky (*Făgetu*) v řadách československých legií. Viz Urban, R., 2005, s. 166.

³³ Viz kapitolu o školství.

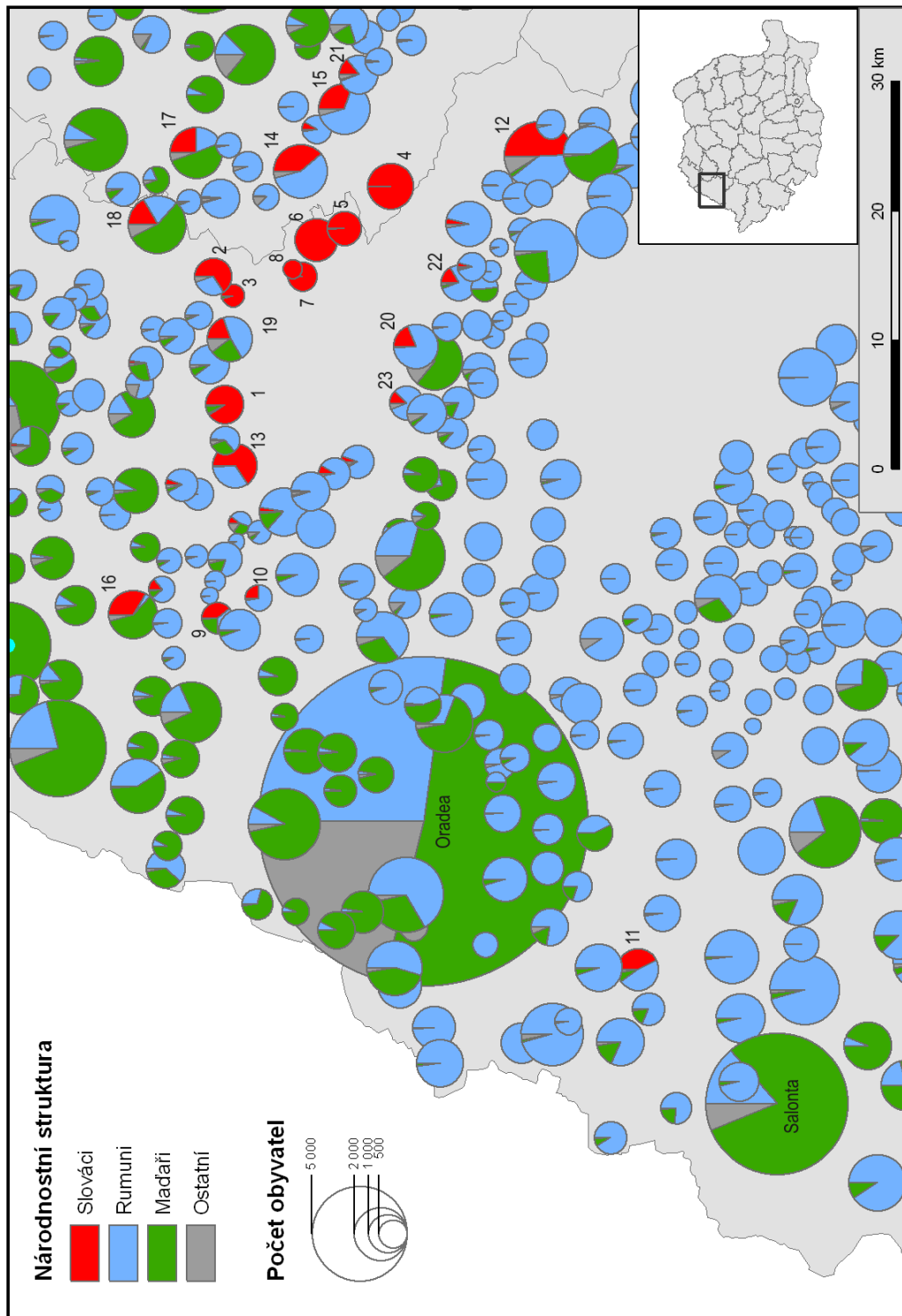
³⁴ Jeden z největších masakrů civilního obyvatelstva, který se odehrál v obci Ip, částečně postihl i v okolí žijící slovenské obyvatelstvo.

³⁵ Viz Úvod

Obrázek 4: Národnostní struktura bihorské oblasti v roce 1900

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 1900, dle Varga, E., Á., 2007
 Vysvětlivky: 1. Bodonáš (Budoii) 2. Borumlak (Borumlaca) 3. Várzal (Várzari) 4. Gemeleččka (Făgetu) 5. Židáreň (Valea Timei) 6. Stará Huta (Huta Voivozi)
 7. Sočet (Socet) 8. Fed'verněk (Fegernic) 9. Kivág (Chioag) 10. Bikac (Bicaci) 11. Borod 12. Pešťis (Peștuș) 13. Kuzap (Cuzap) 14. Derna 15. Cenaloș

Obrázek 5: Národnostní struktura bihorské oblasti v roce 1930

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 1930, dle Varga, E., 2007

Vysvětlivky: 1. Bodonoș (Budoii) 2. Borumlak (Borumlăca) 3. Varzal (Vârzarii) 4. Gemelčička (Făgetu) 5. Židáreň (Valea Tîrnei) 6. Nová Huta (Șinteu) 7. Stará Huta (Huta Veivozi) 8. Sočet (Soceț) 9. Feďvermek (Fegernic) 10. Kivág (Chioag) 11. Bikač (Bicaci) 12. Borod 13. Sastelek (Sacalasașu) 14. Halmašd (Halmașd) 15. Plopiș (Plopiș) 16. Sendob (Sănoab) 17. Ip 18. Siplak (Siplacu De Barcău) 19. Kuzap (Cuzap) 20. Peștiș (Peștiș) 21. Jas (Iaz) 22. Groș (Groș) 23. Vysňý Lugăș (Lugașu de Sus)

4.1.2 Slovenské osídlení v župách Arad a Timiș

Slovenská kolonizace v župách Arad a Timiș³⁶ je jednou z posledních etap slovenského osídlování *Dolné zeme*.³⁷ Téměř dvě stě let trvající proces můžeme velmi stručně a velmi zjednodušeně popsat jako postupné stěhování slovenského obyvatelstva z přelidněných severouherských stolic do pustých oblastí jižních Uher, jehož prvotním impulzem bylo vyhnání Turků z této oblasti na počátku 18. století.

Liduprázdné roviny nekolonizovali přirozeně pouze Slováci, ale i velké množství Maďarů, Němců, Srbů, Rumunů a v menší míře i příslušníci dalších národností, což v důsledku znamenalo, že nově osídlené lokality měly velmi pestré etnické složení. Ve většině případů Slováci nezakládali obce nové, ale stěhovali se do již existujících. Ani jedna lokalita v aradsko-banátské oblasti nebyla čistě slovenská, ale vždy ji sdíleli s příslušníky jiných národností, což ovlivnilo jejich následný vývoj a společnou akulturaci.

I zde je na základě oficiálních výsledků sčítání proveden pokus o seznam lokalit, ve kterých vzniklo před II. světovou válkou slovenské osídlení. Kritéria pro vznik a zánik osídlení jsou totožná jako v předcházejícím případě.³⁸

Ve sledovaném období bylo podle námi zvoleného kritéria zjištěno slovenské osídlení v šedesáti čtyřech lokalitách, ale i zde se ve většině případů jednalo pouze o přechodný stav a v průběhu času došlo k jeho zániku. Hlavní zdrojové oblasti se opět podařilo zjistit pouze u významnějších lokalit s trvalým osídlením.

36 Pro označení tohoto území se běžně používá termín aradsko-banátská oblast

37 Termín *Dolná zem* je v kontextu Slováků žijících v jihovýchodní Evropě poměrně často používán. Původně vznikl jako překlad maďarského *Alföld* či *Nagy Maghyar Alföld* (Velká uherská nížina).

J. Siracký užívá termín (slovenská) *Dolná zem* v širším kontextu jako všechny části Uher, které byly v 18. a 19. století kolonizovány slovenským obyvatelstvem. Podle jeho pojetí jsou dolnozemští Slováci všichni Slováci žijící na území Maďarska, bývalé Jugoslávie a Rumunska. Jak Siracký i sám přiznává, dané široké pojetí použil především proto, aby mohl sledovat celý kolonizační proces ve své komplexnosti. Viz Sirácky, J., 1985, s. 354. P. Hlásník a B. Pásková vymezují *Dolnú zem* jako oblast se slovenským osídlením, která se dnes nachází na střetu maďarských, rumunských a srbských hranic. Viz Hlásník, P., Pásková B., 1997, s. 35. Tohoto vymezení se autor bude v dalším textu držet, protože podle jeho názoru mnohem lépe vystihuje specifika dané skupiny (podobný způsob kolonizace, společné náboženství, intenzivní vzájemné vztahy, atd.) Mezi dolnozemské Slováky budou tedy v kontextu Rumunska zahrnuti pouze Slováci z žup Arad a Timiș.

³⁸ Zde nebylo možno užít sčítání z roku 1941.

Tabulka 4. Vybrané lokality osídlené Slováci v aradsko-banátské oblasti do II. světové války³⁹

lokality	počátku osídlení	hlavní zdrojová oblast (lokality, župa)	konce osídlení
Nadlak (Nădlac)	1803	Slovenský Komloš (<i>Tótkomlos</i>), Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>), Sarvaš (<i>Szarvas</i>), Gemerská župa	/
Vuková (Vucova)	1827	Novohradská župa	/
Butín (Butin)	1813	Oravská župa, Nitranská župa	/
Semlak (Șemlac)	1819	Slovenský Komloš (<i>Tótkomlos</i>), Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>), Sarvaš (<i>Szarvas</i>), Velký Pereg (<i>Peregu Mare</i>)	/
Brestovec (Brestovăț)	1847	Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>),	/
Mokrá (Mocrea)	1747	Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>), Sarvaš (<i>Szarvas</i>), Gemerská župa	mezi 1992-2002
Velký Pereg (Peregu Mare)	1853	Šarišská župa	/
Teš (Teș)	1880	Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>)	/
Cipar (Țipar)	1883	Bekešská Čaba (<i>Békéscsaba</i>), Oravská župa, Nitranská župa	/

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E., Á., 2007, Hlásnik, P., Pasková B., 1997, 93-96

Tradičně se uvádí, že největší podíl na vytvoření slovenských komunit v dnešní aradsko-banátské oblasti měla sekundární a terciární kolonizace v rámci *Dolnej zeme*, kde zdrojovou oblastí byla především Bekešská a Čanadská župa⁴⁰ a přímý příchod z území dnešního Slovenska měl jen doplňující charakter.⁴¹ Ján Kukučka ve své práci o osídlování Nadlaku (*Nădlac*) ale poukazuje na to, že kolonizace ze Slovenska je neprávem opomíjena a že i ona měla poměrně významný vliv na vznik slovenských lokalit na území dnešního Rumunska.⁴²

Výrazně dominantní postavení mezi slovenskými komunitami v aradsko-banátské oblasti, respektive v celém Rumunsku zaujímal a dodnes zaujímá Nadlak (*Nădlac*). Nadlak (*Nădlac*) je jediným městem na území Rumunska, ve kterém slovenské obyvatelstvo tvořilo nejpočetnější skupinu obyvatel⁴³ a po celé sledované období zde žila přibližně polovina aradsko-banátských a zhruba 20 % všech

39 Kompletní seznam lokalit je uveden v příloze číslo 2.

40 Dnes se většina území těchto stolic nachází v Maďarsku. V průběhu 18. století zde vzniklo poměrně kompaktní slovenské osídlení. Nejvýznamnější slovenské obce v těchto župách byly především Bekešská Čaba (*Békéscsaba*), Sarvaš (*Szarvas*) a Slovenský Komloš (*Tótkomlos*). Slováci ale žili i v mnoha dalších lokalitách.

41 Především Siracký, J, 1971, s. 193 a J, Siracký, J, 1980, s. 84. a následně přejímáno i dalšími autory.

42 Viz Kukučka, J, 2003, s. 11.

43 Až do roku 2002, kdy jejich podíl na obyvatelstvu města klesl těsně pod 50 %, tvořili Slováci v Nadlaku (*Nădlac*) i absolutní většinu.

rumunských Slováků.⁴⁴ Z tohoto důvodu představuje Nadlak (*Nădlac*) přirozené centrum slovenské menšiny v Rumunsku.

Tabulka 5: Podíl slovenských obyvatel Nadlaku (*Nădlac*) na celkovém počtu Slováků v aradsko-banátské oblasti v letech 1880–2002

	1880	1890	1900	1910	1930	1956	1966	1977	1992	2002
aradsko-banátské oblast	12223	13082	13968	13927	15897	10775	9617	9679	8989	7603
z toho Nadlak (<i>Nădlac</i>)	5598	6847	7424	7545	7754	5272	4854	4864	4404	3844
podíl	45,8	52,3	53,2	54,2	48,8	48,9	50,5	50,3	49,0	50,6

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-1900, dle Varga, E., A., 2007, vlastní výpočty

U dolnozemských Slováků můžeme podobně jako u bihorských Slováků sledovat poměrně značnou mobilitu a jejich časté stěhování v rámci *Dolné zeme* nebylo vůbec neobvyklé.⁴⁵ Neustávající růst populace, jenž byl zapříčiněn především neustálým příchodem nových obyvatel, způsoboval přelidnění a společně s ekonomickými důvody vedl k další etapě migrace. Nadlak (*Nădlac*) byl založen v roce 1803 a z počátku představoval významný cíl pro osadníky z řad dolnozemských Slováků, ale již brzy po svém vzniku počet jeho obyvatelstva dosáhl takového stavu, že ho začaly opouštět první skupiny vlastních kolonistů. Lokality založené nebo spoluosídlené Nadlačany jsou zachyceny v tabulce číslo 6.

Tabulka 6: Lokality, na jejichž založení se podíleli obyvatelé Nadlaku (*Nădlac*)

období příchodu	lokality, oblast	stát
1815	Pitvároš (<i>Pitvaros</i>)	Maďarsko
1844	Albertka (<i>Csanádalberti</i>)	Maďarsko
1844	Ambrozka (<i>Ambrózfalva</i>)	Maďarsko
1843	Velký Bánhedeš (<i>Nagybánhegyes</i>)	Maďarsko
od 1895	<i>Gorná Mitropolia</i>	Bulharsko
1923	provincie Chaco	Argentina

Pramen: Kukučka, J., 2004, s. 86., Štefanko, O., 2004, s. 18–19.

Poznámky: stát: stát, na jehož území leží osídlená lokalita v současnosti

44 Při sčítání v roce 1900 byl Nadlak (*Nădlac*) údajně v pořadí desátým městem v Uhersku, v kterém se přihlásilo nejvíce osob k slovenské národnosti (jazyku) a v první desítce se umístila další čtyři dolnozemska města, přičemž největší počet Slováků vůbec se přihlásil v Bekešské Čabe (*Békéscsab*) a to 27 487 osob. Viz Porubský, J.: Nadlak bol desiatym najväčším slovenským mestom. In: Naše snahy 12, 1994, s. 13.

45 Příkladem může být skupinka obyvatel, která přišla v roce 1782 do Banátského Komloše z hornouherských stolic. V roce 1788 se přestěhovali do Malého Gaja, již o rok později do Slovenskej Stamory a konečně v roce 1806 do Nadlaku. Viz Siracký, J., 1980 s. 44.

Jak je patrné, ani jedna lokalita, která byla z Nadlaku (*Nădlac*) osídlena, se v současnosti nenachází na území dnešního Rumunska. Nadlak (*Nădlac*) má v rámci Rumunska excentrickou polohu, takže lokality na území Maďarska vznikly v podstatě v jeho sousedství a vystěhovalectví do Bulharska a Argentiny bylo součástí většího kolonizačního procesu dolnozemských Slováků.

Významným mezníkem v životě dolnozemských Slováků byla první světová válka a s ní související rozpad Rakouska-Uherska. Dolnozemští Slováci se nejdříve pokusili o to, aby jejich kompaktně osídlený ostrov byl jako celek připojen ke vznikajícímu jihoslovanskému státnímu útvaru, tato snaha se ale nakonec ukázala jako nereálná.⁴⁶ V důsledku vzniku Maďarské republiky rad potom celou oblast přechodně okupovala rumunská armáda,⁴⁷ ale nakonec byla hranice stanovena tak, jak ji určila Pařížská mírová konference. Tak došlo k rozdělení „*slovenské Dolné zeme*“. K Rumunsku připadla pouze její menší část s jediným větším centrem v Nadlaku (*Nădlac*), ostatní střediska zůstala na území Maďarska. Vzhledem ke vzniku nových hranic došlo k umělému přerušení do té doby poměrně intenzivních vztahů mezi dolnozemskými slovenskými komunitami.

4.1.3 Slovenské osídlení v Bukovině

Slovenské osídlení Bukoviny se svým rozsahem nemůže měřit s osídlováním bihorské a aradsko-banátské oblasti, ale je mu věnována pozornost z důvodu zajímavých okolností vytváření národnostní identity zdejších kolonizátorů.

Hlavním cílem primární kolonizace se stala oblast v okolí centra Bukoviny, města Černovice⁴⁸. Důvody migrace byly stejné, jako u bihorských Slováků: práce v nově založených sklárnách a těžba dřeva a výroba paliva pro zmíněné sklárny. První kolonisté přišli v roce 1803 a již od třicátých let 19. století začala z důvodu vysokého přirozeného přírůstku sekundární kolonizace, při které byly osídleny tři vesnice v jižní

⁴⁶ Žádali, aby v jeho rámci vznikla z Bekešské, Aradské a Čanadské župy autonomní Wilsonova župa.

⁴⁷ Což se projevilo i tak, že do prvního voleného rumunského parlamentu byli zvoleni čtyři slovenští zástupci a to z Nadlaku (*Nădlac*), Pitvaroše (*Pitvaros*), Bekešskej Čaby (*Békéscsaba*) a Slovenského Komloše (*Tótkomlos*). Poslední tři obce se dnes nacházejí na území dnešního Maďarska. Viz Štefanko, O., 2003, s. 22.

⁴⁸ Po rozpadu Rakouska-Uherska připadla celá Bukovina Rumunskému království. V roce 1940 její severní část společně s Besarabií anektoval Sovětský svaz a stala se jeho součástí, mimo krátkého období během druhé světové války, kdy byla opět připojena k Rumunsku, až do jeho rozpadu. Z tohoto důvodu leží popsaná oblast primární kolonizace na území dnešní Ukrajiny

Bukovině v okolí města Gura Humorului.⁴⁹ Jednalo se o lokality Poľana Malého (*Poiana Micului*), Pleš (*Pleşa*) a Nový Solonec (*Solonețu Nou*).⁵⁰

Kolonizátoři pocházeli ze slovensko-polského pohraničí z Oravy a z Kysúc a jejich jazyk obsahoval jak slovenské, tak i polské prvky. Můžeme s určitostí předpokládat, že před příchodem do Bukoviny v první polovině 19. století neproběhlo u osídlenců k dokončení procesu vytváření národnostní identity a že k jejímu formování došlo především až v nové vlasti. Sami sebe označovali za “*Slovioki*“ a o své řeči říkali, že mluví “*tak po našemu*“.⁵¹

Na utváření jejich národní identity mělo vliv několik faktorů, především fakt, že pocházeli z etnického pomezí. V novém domově žili “*Slovioci*“ izolovaně od jiných slovenských komunit a od samého počátku byli pod výrazným vlivem⁵² polské menšiny, která v rakouské Bukovině zaujímal významné postavení.⁵³

Poláci působili na *Slovioki*“ díky své jazykové příbuznosti a jejich hlavním prostředkem byla z počátku stejná konfesní příslušnost a později se přidala i školská výchova. “*Slovioci*“ byli stejně jako příslušníci polské komunity římskokatolického vyznání. Římskokatolické farnosti na území Bukoviny spadaly pod biskupství ve Lvově a ve zmíněných lokalitách působili především polští kněží, kteří kázali v polském jazyce a ovlivňovali i národní povědomí obyvatel.⁵⁴ Podobný výsledek zajišťovaly i školy, kde se vyučovalo v polštině.

Následkem toho byli všichni “*Slovioci*“ v oficiálních statistikách vedeni jako Poláci, o čemž nám například podává důkaz struktura obyvatelstva daných lokalit podle

⁴⁹ Dnes leží v rumunské župě Suceava.

⁵⁰ V následujícím textu se bude autor zabývat především situací v Poľane Malého (*Poiana Micului*), z důvodu nedostatku informací o ostatních dvou lokalitách.

⁵¹ Viz Jurášek, J., s. 138.

⁵² Ján Svetoň ho charakterizuje jako nápor polských asimilačních snah. Viz Svetoň, J., 1943, s. 44.

⁵³ Poláci nepatřili v multietnické Bukovině mezi nejpočetnější menšiny, ale společně s Němci a Židy tvořili majetnější skupinu bukovinské společnosti. Polská menšina byla koncentrována především ve městech. Například v nejdůležitějším bukovinském městě Černovice jich v roce 1900 žilo 7097, což znamená, že zde Poláci po Němcích, ke kterým se ovšem hlásilo velké množství Židů, tvořili druhou nejpočetnější menšinu. Viz Gemeindeflexikon der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder XIII. Bukowina. Wien 1907.

⁵⁴ Poľanský rodák Jozefa Jurášek danou situací “*Slovioků*“ popisuje: „*Žili...vo veľkej rozpoltenosti, v strachu z Boha, lebo poľski kňazi im nahovárali, že Boh najlepšie rozumie poľskej reči, poľskej modlitbe a poľským kňazom.*“ Tamtéž, s. 98.

národnostního složení⁵⁵ dle výsledků sčítání lidu z roku 1900, která je uvedena v následující tabulce.⁵⁶

Tabulka 7: Národnostní složení “sloviockých“ lokalit v jižní Bukovině

lokality	celkem	Němci	Rusíni	Rumuni	Poláci
Nový Solonec (<i>Solonețu Nou</i>)	1035	20	134	8	871
Poľana Malého (<i>Poiana Micului</i>)	1181	634	1	/	546
Pleš (<i>Pleșa</i>)	210	/	/	/	210

Pramen: Gemeindeflexikon der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder XIII. Bukowina. Wien 1907.

Výrazný předěl v otázce národnostní identity “Slovioků“ nastal v polovině třicátých let 20. století, kdy v Poľane Malého (*Poiana Micului*) došlo ke “slovenskému obrození“. Impulsem mu bylo navázání kontaktu se zástupci z Československa, kteří poukazovali na slovenský původ obyvatel a angažovali se ve věci povzbuzení slovenského národního povědomí.⁵⁷ K posílení a upevnění slovenské identity dále přispěla slovenská škola, která zde - na žádost místních obyvatel nově se hlásících ke slovenské národnosti - vznikla v roce 1936, kdy do Poľana Malého (*Poiana Micului*) přišel vyslaný učitel z Československa.⁵⁸

Do té doby jednotné obyvatelstvo se vlivem okolností národnostně rozdělilo: asi 30 % sloviockých obyvatel Poľana Malého (*Poiana Micului*) se přihlásilo ke slovenské národnosti, 45 % zůstalo u národnosti polské a zhruba 25 % se nemohlo zpočátku rozhodnout, k jaké národnosti se přikloní, a nepřihlásilo se ani k jedné z nich. Změna oficiálně deklarované národnosti proběhla v podstatě ze dne na den, což způsobilo mírně řečeno paradoxní situaci. K rozdělení podle národnostního kritéria

55 Nebyla zjišťována národnost, ale obcovací řeč.

56 Jurášek ale zdůrazňuje, že si i přesto “Slovioci“ (alespoň část z nich, pozn. autora) udrželi svoji původní identitu a doma stále hovořili “po našem“ a pouze na veřejnosti před neznámými osobami či před polskými knězi a učiteli vystupovali jako Poláci a „*lámali si jazyk pri vyslovovaní slov, ktoré im neboli vlastné*“. Viz Jurášek, J., s. 138.

57 Rumunský kněz Eugen Breabăn působící v Poľana Malého (*Poiana Micului*) měl při kontaktu s farníky pochybnosti o oficiálně uváděné variantě o polské národnosti zdejších obyvatel a z tohoto důvodu kontaktoval Československý ústav zahraniční (ČSÚZ), jehož skupinka pracovníků navštívila danou oblast v roce 1935. Anton Granatier ve své zprávě o cestě do Bukoviny otištěné v časopise Nový Svet přímo popisuje, že Slováci mezi obyvatelstvem rozpoznal na první pohled: „*V zástupe hned sme zbadali Slovenky, bez toho, že by sme počuli ich rozhovor. Čistý hornotrenčianský typ.*“ O rok později se v otázce slovenské národnosti výrazně angažoval kněz Peter Makoš, který ovlivnil, že se řada obyvatel přihlásila ke slovenské národnosti. Tamtéž, s. 170

58 Viz Úradník, V.: Slováci v Bukovine. Martin 1993, s. 70.

nedošlo pouze na úrovni obce, ale v některých případech i v rámci jedné rodiny, kdy se jeden ze sourozenců přihlásil k jiné národnosti, než jeho bratr či sestra.⁵⁹

Nové národnostní složení výrazně zkomplikovalo do té doby poklidné soužití⁶⁰ a zasáhlo všechny sféry života.⁶¹ Vzniklý stav přetrval až do konce druhé světové války. Po válce většina obyvatel Pořana Malého (*Poiana Micului*) využila možnosti reemigrace a vystěhovala se z Rumunska. Výběr cílové země, tedy “původní vlasti svých předků“, opět závisel na národní identitě reemigrantů. Z tohoto důvodu se 278 osob slovenské národnosti přestěhovalo do Československa a 385 osob, které se hlásily k polské národnosti, odešlo do Polska. Migrace se nezúčastnilo 209 osob.⁶² Reemigrací zaniklo slovenské osídlení Bukoviny. V současné době se obyvatelé všech tří původně sloviocích lokalit hlásí k polské národnosti.

Vzhledem ke zmíněnému původu “*Slovioků*“ (etnická hranice) bylo možno u nich nalézt nejen v jejich jazyce slovenské i polské prvky, proto je zajímavé, jak je vnímalo jejich okolí. Tento problém nám může osvětlit poznatek, že na mapě dané oblasti, vytvořené při III. vojenském mapování, je Pořana Malého (*Poiana Micului*) rozdělena na německý⁶³ a slovenský konec (*Deutcher Theil*, respektive *Slovakischer Theil*).

Polský pohled na uvedenou problematiku je z jasných důvodů diametrálně odlišný.⁶⁴ Podle polského výkladu historie, týkajícího se kolonizace Bukoviny, osídlili zmíněné lokality gorale z okolí Čadce (*gorale czadecy*)⁶⁵, kam před tím přišli

59 Příkladem může být rodina Ballakovců, kde se čtyři bratři přihlásili k jednotlivým národnostem následovně: „*Jano bol Slovák, Gregor Poliak, Stacho ten se nehlásil ani k jedným ni k druhým a Jura jsa hlásil za Poliaka*. Viz Jurášek, J., s. 217

60 Jozef Jurášek se zmiňuje o snaze “přetáhnout“ slovenské děti do polské školy či o provokacích proti slovenskému učiteli ze strany polských “výrostků“. Tamtéž, s. 181–182.

61 Nové národnostní složení ovlivnilo i hospodářskou činnost v obci. V roce 1938 se podle národnostního klíče rozpadlo do té doby společné mlékárenské družstvo Halka, od kterého se oddělilo nové slovenské družstvo Lipka. Tamtéž, s. 90.

62 Viz Jurášek, J., s. 221. Protože byla Pořana Malého (*Poiana Micului*) v roce 1944 vypálena jednotkami SS, tvořili její obyvatelé přednostně první skupinu reemigrantů z Rumunska, která byla přestěhována do Československa. Jaroslav Vaculík ve své práci udává jiný počet slovenských reemigrantů a uvádí, že se do Československa přestěhovalo 405 osob. Viz Vaculík, J., 2002 s. 88.

63 Společně se “*Slovioki*“ založili Pořanu Malého (*Poiana Micului*) Němci, kteří tam přišli z oblasti Šumavy.

64 Kvůli špatné dostupnosti zdrojů polské provenience je srovnání provedeno pouze okrajově. K této problematice, bylo pro zběžné porovnání užito internetové prezentace Svazu Poláků v Rumunsku (*Związek Polaków w Rumunii, Uniunea Polonezilor din România*) a sekce historie na webové stránce kostela v Pořana Malého (*Poiana Micului*). Pro důkladnější rozbor by bylo nutno projít více relevantních polských publikací.

65 Viz Pojana Mikuli [online] Dostupné z

ze Slezska a Malopolska⁶⁶. O slovenských obyvatelích není v prezentaci historie obce Poľana Malého (*Poiana Micului*) ani zmínka, pouze je udáno, že v dubnu 1947 přibližně šedesát osm rodin odešlo do Československa, což není nijak blíže vysvětleno.⁶⁷

Obrázek 6: Výřez Poiana Micului (Poľana Malého) na mapě III. Vojenského mapování

Zdroj: <http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/topo/200e/43-48.jpg>

4.1.4 Slovenské osídlení v dalších oblastech dnešního Rumunska

Mimo zmíněné tři oblasti se slovenské obyvatelstvo usídlilo i v jiných částech Rumunska.

K usídlení slovenského obyvatelstva na území dnešních žup Satu Mare a Maramureș došlo na přelomu 17. a 18. století a jednalo se především o horníky z východního Slovenska, kteří přišli za prací do nově otevřených rudných dolů. U většiny zdejších Slováků proběhla ještě v průběhu první poloviny 19. století poměrně rychlá asimilace a proto není jejich osídlení až na výjimky zachyceno ve výsledcích prvního moderního sčítání lidu z roku 1880. O alespoň částečnou rekonstrukci slovenské kolonizace v župách Satu Mare a Maramureș se na základě výzkumu archivních materiálů pokusil Paul Dancu, který zde identifikoval přítomnost

http://www.dompolski.ro/Polska/localitati/poiana_micului.html

66 Viz Poiana noastră [online] Dostupné z <http://www.poianamicului.ro/istoric.htm>

67 Tamtéž

slovenského obyvatelstva ve více než 20 lokalitách.⁶⁸ Do současnosti se slovenské osídlení udrželo pouze v lokalitách Huta Čerteza (*Huta Certeze*) a Bojenești (*Boinești*), kde se při sčítání v roce 2002 přihlásilo ke slovenské národnosti 101, respektive 39 obyvatel.

V případě slovenského osídlení v dnešní župě Caraș-Severin se při zhodnocení jeho rozsahu vyskytl naprosto opačný problém, než v předchozím případě. Zatímco údaje ze sčítání lidu uvádějí poměrně velký počet slovenských obyvatel, dostupné prameny se o této kolonizaci téměř nezmiňují. Jednak to může být dáno faktem, že slovenské osídlení zde mělo poněkud jiný charakter, než ve výše zmíněných oblastech, a soustředilo se do větších průmyslových a hornických středisek, a jednak jsou údaje získané ze sčítání v některých případech velmi pravděpodobně nadhodnoceny. V současnosti podle sčítání z roku 2002 bylo v župě zjištěno 340 osob hlásících se ke slovenské národnosti, z čehož jich 102 žije ve městě Reșița (*Reșița*).

Podobně jako v případě župy Caraș-Severin vznikly i v jiných větších městech na území Rumunska početnější kolonie slovenských řemeslníků a průmyslových dělníků.⁶⁹

4.2 VÝVOJ OSÍDLENÍ OD KONCE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Na vývoj slovenské minority na území Rumunska měla obrovský dopad poválečná reemigrace do Československa. Československá vláda se v důsledku odsunu sudetských Němců snažila nahradit ztrátu obyvatelstva mimo jiné i návratem krajanů z Rumunska. Podmínky reemigrace stanovoval protokol podepsaný 10. července 1946 v Bukurešti.

Československá přesídlovací komise zřídila své oblastní úřadovny na pěti místech a celkově registrovala žádosti z 264 lokalit obývaných Slováky a Čechy.⁷⁰

68 Viz Dancu, P., 1997, 97 s.

69 Například Bukurešť, Kluž, Sibiu, atd. Viz Urban, R., 2005, s. 135–145.

70 Ve výjimečných případech i Rusíny. Nejvýznamnějším případem je obec Tărna Mare, jež do změny hranic v roce 1921 patřila Československu. Zdejší rusínské obyvatelstvo, aby se mohlo zúčastnit reemigrace, deklarovalo slovenskou národnost a následně osídlilo okres Tachov. Více o tomto tématu Valášková, N., 1987.

Na základě tabulky číslo 8 si můžeme vytvořit rámcovou představu o prostorovém rozsahu slovenského osídlení bezprostředně po druhé světové válce.

Tabulka 8 Oblastní úřadovny Československé přesídlovací komise

sídlo	župy ^I	počet lokalit	počet přihlášených	počet transportů
Oradea	Bihor, Sălaj, Satu Mare, Cluj	114	24 198	20
Temešvár	Timiș-Torontal, Caraș, Severin	96	7952 ^{II}	7
Nadlak (Nădlac)	Arad	16	4426	4
Gura Humorului	Cămpulung	5	406	1
Bukurešť	ostatní župy	33	413	0

Pramen: Vaculík, J., 2002, s. 87, s., Heroldová, I., 1986, s. 224

Poznámky: I: podle tehdejšího správního členění

II: z nich asi 4000 Čechů

Soupisová akce probíhala od ledna do března 1947 a celkově se k reemigraci přihlásilo 37 395 osob.⁷¹ Nejvíce přihlášených Slováků bylo registrováno v úřadovnách Oradea (20 292 osob) a Nadlak (*Nădlac*, 4426 osob).⁷²

V období organizované reemigrace, která probíhala od února 1947 do prosince 1949, bylo vypraveno 32 organizovaných transportů a celkem se do Československa přestěhovalo 21 001 osob české a slovenské národnosti.⁷³ Navíc bezprostředně po válce, ještě před podepsáním protokolu, se během neorganizované, tzv. „černé reemigrace“, přestěhovalo na území Československa zhruba 3000 osob.⁷⁴ Celkový počet slovenských reemigrantů, kteří odešli po druhé světové válce z Rumunska do Československa, se pohybuje okolo 20 000 až 21 000 osob.⁷⁵ Údaje o zastoupení Slováků z jednotlivých oblastí nemáme, ale podle počtu přihlášek a vykonaných transportů můžeme s určitostí říci, že většina Slováků pocházela z bihorské oblasti.

Jelikož se neuskutečnilo plánované vysídlení Maďarů, nebylo možné usídlit reemigranty na Slovensku, jak si to převážná většina z nich přála. Téměř všichni byli usazeni v pohraničí českých zemí, především v jižních a západních Čechách

71 Dalších více než dva a půl tisíce osob se přihlásilo po této době. Viz Vaculík, J., 2002, s. 102.

72 Vaculík, J., 2002, s. 87. Tento údaj je ale v rozporu s tvrzením, které Vaculík uvádí na stejné straně, kde píše, že z Rudohoří, tedy pouze z části území úřadovny Oradea, pocházelo 24 198 přihlášených osob.

73 Viz Vaculík, 2002, s. 102.

74 Viz Vaculík, J., 2002, s. 103. Tento počet je pouhý odhad, protože přesné číslo se nedá zjistit. Navíc se někteří Slováci z aradsko-banátské oblasti přihlásili k reemigraci na území Maďarska, především ve Slovenském Komloši (*Tótkomlos*), a byli zaregistrováni mezi reemigranty z Maďarska. Viz Porubský, J., 2000, s. 65. Porubský odhaduje počet reemigrantů z Rumunska, kteří nebyli uvedeni v oficiálních statistikách, na 4000 až 5000.

75 Heroldová, I., 1986, s. 228.

a na severní Moravě. Pro Slováky z Rumunska byly vyhrazeny především horské a podhorské oblasti s nepříliš kvalitními životními podmínkami⁷⁶, což - společně s určitou nedůvěrou či opovrhováním ze strany osídlenců z českého vnitrozemí⁷⁷ - vyvolávalo poměrně značnou nespokojenost s novým domovem. Důsledkem byla vysoká fluktuace a častá migrace jak v rámci českých zemí, tak i na Slovensko, kde se většina reemigrantů původně chtěla usadit.⁷⁸ Malá část reemigrantů se dokonce vrátila zpět do Rumunska.⁷⁹

Cílem československé vlády bylo "integrovat" etnicky pestré pohraničí českých zemí, proto bylo dbáno na to, aby reemigranti nevytvářeli kompaktní osídlení.⁸⁰ Slovenští reemigranti poměrně rychle, někdy i z pocitu méněcennosti, přestali udržovat svoje tradice a zvyky, přejali nový způsob života a většinou již během druhé generace došlo k úplnému začlenění do majoritní společnosti.⁸¹

Reemigrace se z mnoha příčin⁸² neuskutečnila v plánovaném rozsahu, ale přesto velmi výrazně narušila další populační vývoj Slováků v Rumunsku.⁸³ Podle Jaroslava Vaculíka zde bezprostředně po reemigraci zůstalo 19 330 příslušníků slovenské menšiny⁸⁴, tedy méně než polovina "předreemigračního" stavu.

Reemigrace vzhledem ke svému rozsahu zasáhla i do prostorového rozmístění slovenské menšiny. Jak již bylo zmíněno, v případě Bukoviny došlo k celkovému zániku slovenského osídlení, na což ale nemělo vliv pouze přestěhování do Československa⁸⁵. Nejvíce reemigrantů pocházelo z žup Bihor a Sălaj, proto se pokusíme na základě výsledků sčítání z let 1930 a 1966 přiblížit nejdůležitější

76 Helena Nosková cituje dokument z jednání koordinační komise pro reemigraci, kde je uvedeno: „*Jediná možnost jak osídlit jižní Čechy je reemigrace z Rumunska, žádný jiný do takové Arizony nepůjde, neboť se tam vše musí budovat od základu.*“ Nosková, H., 1998, s. 114

77 Mezi novými sousedy byly výrazné hospodářské, sociální a kulturní rozdíly. Slováci, především z bihorské oblasti, se vyznačovali nízkou kulturní úrovní, vysokou negramotností a jiným způsobem života, což vyvolávalo řadu nedorozumění.

78 Jen za první čtyři měsíce roku 1947 se na Slovensko přestěhovalo 1577 osob. Viz Nosková, H., 1998, s. 93.

79 Například Alžběta Kapustniaková uvádí, že několik rodin reemigrantů se v roce 1957 vrátilo zpět do obce Bodoň (Budoj). Viz Kapustniaková, A., 2007, s. 22.

80 Ke kompaktnějšímu osídlení došlo "nedopatřením" pouze v okresech Bruntál a Kaplice. Viz Heroldová, I., 1986, s. 227.

81 O tomto tématu například pojednává celá řada článků v časopise Český lid. Viz seznam literatury

82 Nedostatek volných míst pro usídlení v Československu, postupem času stále více odmítavý postoj rumunské strany k reemigraci atd.

83 Pavel Hlásník užívá přímo termín „zdecimovala“. Hlásník, P., 2003, s.

84 Vaculík, J., 2002, s. 103

85 Viz kapitola Slovenské osídlení v Bukovině

změny v této oblasti. Z důvodu, že především rok 1966 je poměrně výrazně časově vzdálen od období reemigrace, nebude náš výsledek zcela odpovídat poremigračnímu stavu, ale podle autorova názoru nám může alespoň rámcově zobrazit změny způsobené reemigrací.

Na základě porovnání výsledků sčítání z let 1930 a 1966 můžeme s určitostí říci, že v důsledku reemigrace zaniklo slovenské osídlení v lokalitách Huta Bogdana (*Bogdana*) a Subčetáte (*Sub Cetate*).⁸⁶ Musíme poznamenat, že tyto údaje jsou poněkud zkreslené a reálně byl bezprostřední dopad reemigrace na zánik slovenského osídlení podstatně významnější a to proto, že některé téměř vylidněné vesnice byly po reemigraci opětovně Slováky dosídleny. I přesto, že při reemigraci došlo k výraznému vylidnění “*vrchoch*“, které byly nejvýznamnější zdrojovou oblastí reemigrantů, odliv obyvatel z těchto vesnic neustal ani po reemigraci. Podle narátorů příchozí z “*vrchoch*“, většinou příbuzní reemigrantů, částečně dosídlili například téměř vylidněný Varzaľ (*Varzari*) či Fogáš (*Foglaš*),⁸⁷

Tabulka 9: Změna počtu slovenských obyvatel vybraných lokalit v bihorské oblasti v letech 1930 až 1966

lokality	1941	1966	index 1966/1941
Bogdana Huta (<i>Bogdana</i>)	168	0	0,00
Subčetate (<i>Sub Cetate</i>)	212	0	0,00
Halmašd (<i>Halmășd</i>)	834	20	2,40
Bikač (<i>Bicaci</i>)	560	72	12,86
Plopiš (<i>Plopiș</i>)	608	102	16,78
Negreň (<i>Negreni</i>)	169	36	21,30
Zalnok (<i>Zalnoc</i>)	111	24	21,62
Peštiš (<i>Peștiș</i>)	274	72	26,28
Boromlak (<i>Borumlaca</i>)	693	230	33,19
Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)	622	339	54,50
Tusa	182	105	57,69
Varzaľ (<i>Vărzari</i>)	377	220	58,36
Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	1344	827	61,53
Sočet (<i>Socet</i>)	285	214	75,09
Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	1571	1226	78,04
Židáreň (<i>Valea Târnei</i>)	868	678	78,11
Fed'vernek (<i>Fegernic</i>)	290	236	81,38
Kivág (<i>Chioag</i>)	132	110	83,33
Bodonoš (<i>Budoi</i>)	1016	1060	104,33

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 1930 a 1966, dle Varga, E., Á., 2007

86 Tento fakt potvrzuje i zápis v kronice farnosti Gemelčička (*Făgetu*) Viz *Historia Domus Magyarpatak*, s. 105.

87 Dle ústních podání narátorů Juraje Jurčika, Čerpotok (*Valea Cerului*), Františka Vonse, Fogáš (*Foglaš*). V těchto lokalitách došlo i k výrazné změně národnostní struktury. Viz dále

Následkem reemigrace došlo ve většině lokalit k citelnému poklesu počtu příslušníků slovenské části populace. Navíc opět můžeme předpokládat, že v období bezprostředně po reemigraci byly změny ještě mnohem výraznější. Například Jozef Sego uvádí, že Gemelčičku (*Făgetu*) v rámci řádné reemigrace opustilo 1863 obyvatel a zhruba dalších 240 osob během černé reemigrace, tedy dohromady zhruba 2000 osob.⁸⁸ I v případě Bodonoše (*Budoii*), kde je v roce 1966 vyšší stav obyvatelstva než v roce 1930, uvádí bodonošský rodák Ján Kapustniak 456 reemigrantů.⁸⁹

Dalším důsledkem reemigrace byla i podstatná změna národnostní struktury v lokalitách obývaných Slováky. V několika případech se na uvolněné pozemky v předtím čistě slovenských obcích začali stěhovat obyvatelé jiných národností. Takto vzniklo rumunské, respektive maďarské osídlení například v lokalitách Fogáš (*Foglaş*) a Šarany (*Şerani*).⁹⁰

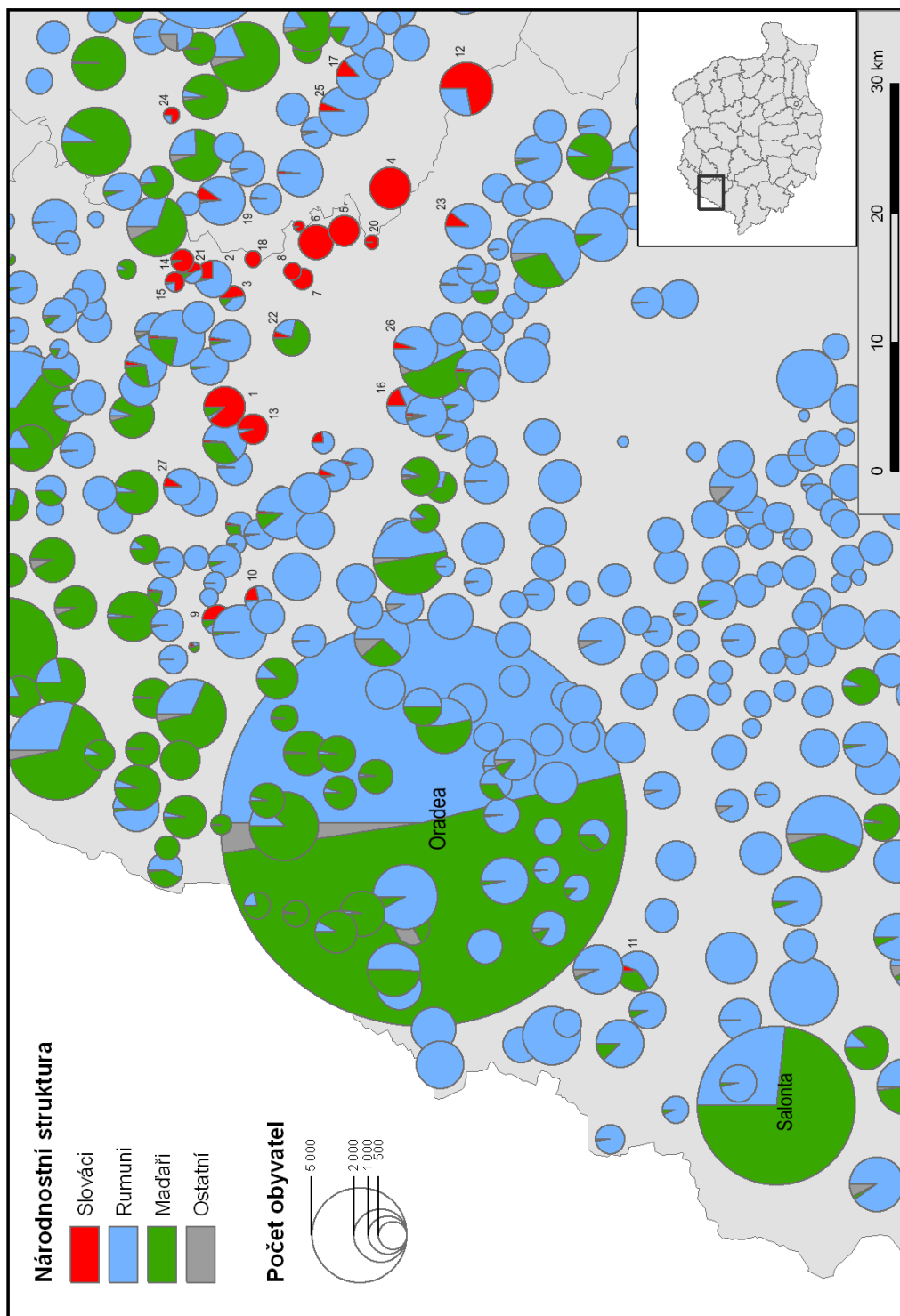
I u dalších lokalit došlo k výrazné změně národnostní struktury, například v lokalitě Varzaľ (*Varzari*) se snížil podíl slovenského obyvatelstva mezi léty 1941 a 1966 o 50 procentních bodů z 97, 6 % na 47, 5 % a v Borumlaku (*Borumlaca*) za stejné období poklesl podíl Slováků o 42, 5 procentních bodů na 23, 9 %.

Z předchozích faktů vyplývá, že reemigrace měla podstatně větší vliv na osídlení, než jaký můžeme vyčíst pouze z výsledků sčítání lidu. Například v případě vesnice Varzaľ (*Varzari*) došlo vlivem reemigrace k v podstatě kompletní výměně jejího obyvatelstva. Téměř všechno původní obyvatelstvo odešlo během reemigrace a bylo nahrazeno jednak slovenskými příchozími z "vrchoch", jednak rumunskými obyvateli z okolních vesnic

88 Sego, J., 1956, s. 98.

89 Kapustniak, J., 1997, s. 22.

90 Viz *Historia Domus* (kronika farnosti Gemelčička), s. 105.

Obrázek 7: Národnostní struktura bihorské oblasti v roce 1966

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 1966, dle Varga, E., Á., 2007

Vysvětlivky: 1. Bodonoš (*Budoii*) 2. Borumlak (*Borumlaca*) 3. Varzal' (*Várzarai*) 4. Gemelčička (*Găgetu*) 5. Židáreň (*Valea Târnei*) 6. Nová Huta (*Șinteu*) 7. Stará Huta (*Huta Voivozi*) 8. Sočet (*Socet*) 9. Fed'vemek (*Fegemic*) 10. Kivág (*Chioag*) 11. Bikač (*Bicaci*) 12. Šarany (*Șerani*) 13. Nový Šastelek (*Sacalastău Nou*) 14. Čerpotok (*Valea Cerului*) 15. Fogáš (*Foglas*) 16. Vyšný Lugáš (*Lugașu de Sus*), 17. Jas (*Iaz*) 18. Bojovské (*Marca Huta*) 19. Markasek (*Marca*) 20. Lunkšora (*Luncșoara*) 21. Ritoblaga (*Vâlcelele*) 22. Vojvoz (*Voivozi*) 23. Kodrišor (*Codrișoru*) 24. Zaviáňské Kúpele (*Zăuan Băii*) 25. Plopiš (*Plopiș*) 26. Peštiš (*Pestiș*) 27. Tria

Další velká vlna migrace bihorských Slováků, jejíž příčinou byly ekonomické důvody, probíhala od šedesátých let dvacátého století. Cílovou oblastí se v bihorské oblasti stalo především město Oradea se svými průmyslovými závody a město Alešď (*Aleşd*), kde Slováci našli práci v místní cementárně. V menší míře probíhalo i stěhování do níže položených zemědělských lokalit, příkladem může být vznik slovenského osídlení v lokalitě Madaras (*Mădăras*).

Zároveň se bihorští Slováci stěhovali i do zemědělských lokalit v úrodné aradsko-banátské oblasti a to jednak do míst obývaných dolnozemskými Slováky, jednak do lokalit, z kterých odešli Němci do Spolkové republiky Německo.⁹¹

Tabulka 10: Nejvýznamnější lokality osídlené bihorskými Slováky během ekonomické migrace v šedesátých až osmdesátých letech 20. století⁹²

bihorská oblast		
lokality	doba příchodu	hlavní zdrojová oblast
Oradea	60. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Aleşď (<i>Aleşd</i>)	60. až 80. léta 20. století	Bihor
Nižný Lugăş (<i>Lugaşu de Jos</i>)	1960	Bihor
Vyšný Lugăş (<i>Lugaşu de Sus</i>)	1960	Bihor
Ūrvinda (<i>Ūrvind</i>)	1960	Bihor
Madaras (<i>Mădăras</i>)	1968	Bihor
Popeşť (<i>Popeşti</i>)	60. až 80. léta 20. století	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)
aradsko-banátská oblast		
lokality	doba příchodu	hlavní zdrojová oblast
Nadlak (<i>Nădlac</i>)	60. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Olari	61. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Sîntea Mică	62. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Mănăstur	1968	Bihor, Sălaj
Brestovec (<i>Brestovăţ</i>)	60. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Teş (<i>Teş</i>)	61. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Butin (<i>Butin</i>)	62. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Topolovăţu Mare	63. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Iosifalău	64. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Tomac	65. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj
Şipet	66. až 80. léta 20. století	Bihor, Sălaj

Pramen: Hlásnik, P., Pasková B., 1997, s. 93–96.

Příchodem bihorských Slováků mezi dolnozemské Slováky došlo k prvnímu dlouhodobějšímu kontaktu těchto dvou odlišných skupin, což mělo za následek promíšení jejich odlišné lidové kultury a celkově i způsobu života.

91 Komunistický režim umožňoval rumunským Němcům odchod do Spolkové republiky Německo, za což ale požadoval finanční kompenzaci. Z tohoto důvodu se poměrně často o této události hovoří jako o Ceauşeskově “prodávání” Němců.

92 V některých lokalitách v bihorské oblasti [například Oradea, Alešď (*Aleşd*)] žily slovenské komunity již dříve, ale protože došlo během tohoto období k jejich výraznému početnímu nárůstu, jsou zde také uváděny.

Při porovnání vývoje slovenského osídlení v námi sledovaném období můžeme konstatovat, že i přes poměrně dramatický vývoj a časté migrace nedošlo k výrazným změnám a většina slovenského obyvatelstva je stále koncentrována v lokalitách, které vznikly při první vlně slovenského osídlení.

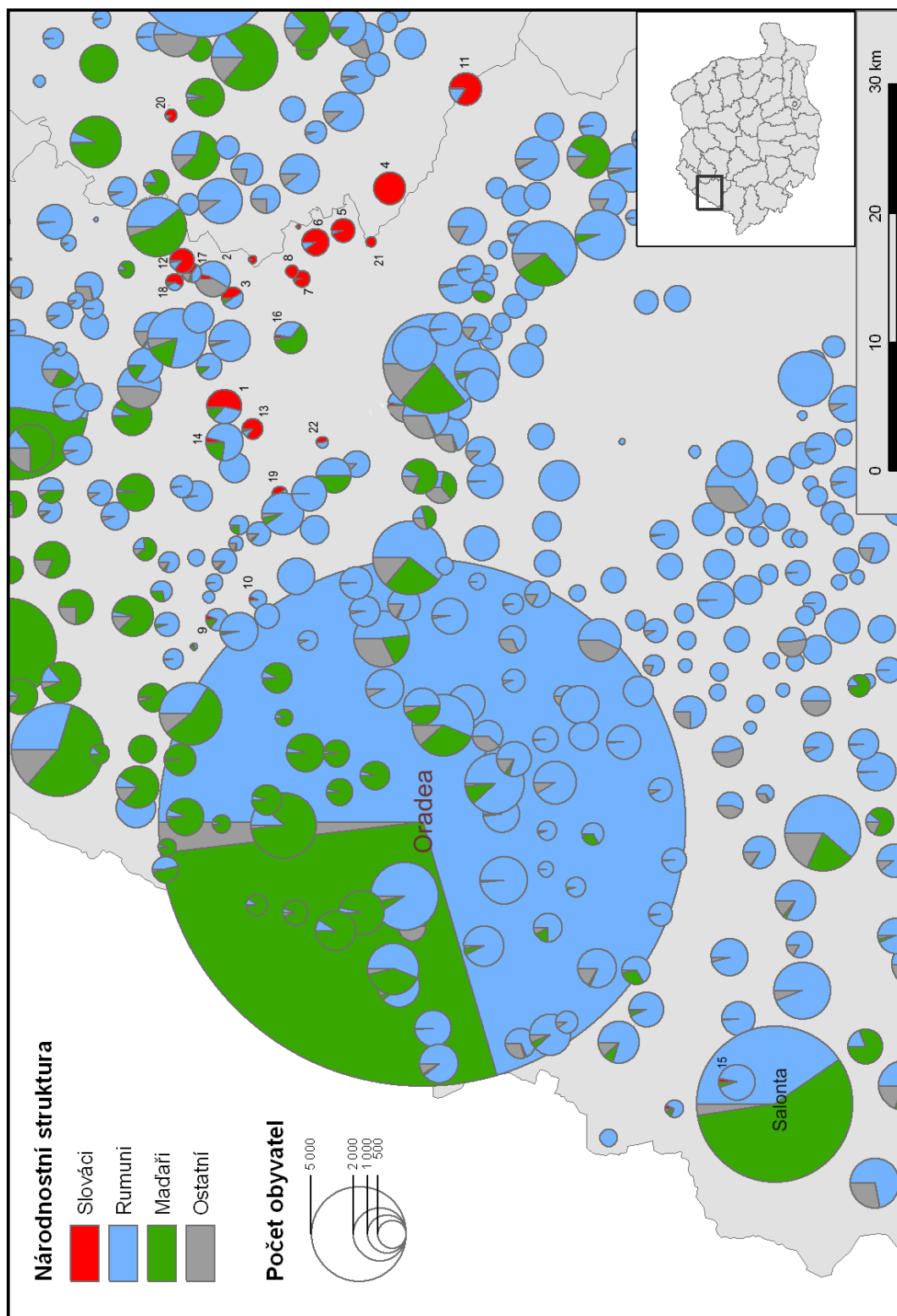
Tabulka 11: Obce s největší koncentrací slovenského obyvatelstva v roce 2002

obec	počet Slováků	
	absolutně	relativně
— část obce		
Nadlak (<i>Nădlac</i>)	3 885	47,7
Popešť' (<i>Popești</i>),	1 305	15,4
— Popešť' (<i>Popești</i>)	76	3
— Bodonoš (<i>Budoii</i>)	800	91,1
— Varzal (<i>Vărzari</i>)	238	70,4
— Vojvoz (<i>Voivozi</i>)	171	9,3
Siplak (<i>Suplacu de Barcău</i>)	934	20,3
— Siplak (<i>Suplacu de Barcău</i>)	45	1,8
— Boromlak (<i>Borulmăca</i>)	146	15,5
— Fogaš (<i>Fogăș</i>)	157	75,1
— Čerpotok (<i>Valea Cerului</i>)	427	96,17
— Ritoblaga (<i>Vilcelele</i>)	158	59,2
Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	1264	98,2
— Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	525	97,8
— Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)	209	98,1
— Sočet (<i>Socet</i>)	129	100
— Židáreň (<i>Valea Tîrmei</i>)	401	98,3
Plopiš (<i>Plopiș</i>)	901	32,6
— Plopiš (<i>Plopiș</i>)	55	4,7
— Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	765	99,7
— Jaz (<i>Iaz</i>)	81	9,8

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 2002, dle Varga, E.,Á., 2007

V aradsko-banátské oblasti si svoje výrazně dominantní postavení udržel Nadlak (*Nădlac*), kde žije stále polovina rumunských dolnozemských Slováků. Další významnější koncentrace slovenského osídlení, vzhledem k poměrně větší vzdálenosti mezi jednotlivými slovenskými lokalitami, nevznikla. V bihorské oblasti můžeme identifikovat největší koncentraci slovenského obyvatelstva stále ve dvou tradičních jádrech, tedy na “vrchoch“ a v oblasti lokalit Bodonoš (*Budoii*) a Siplac (*Suplacu de Barcău*).

Podle současného administrativního členění téměř polovina (48 %) slovenského obyvatelstva v Rumunsku sídlí pouze v pěti obcích. Jedná se o město Nadlak (*Nădlac*) v aradsko-banátské oblasti a dále o obce Popešť' (*Popești*), Nová Huta (*Șinteu*), Siplak (*Suplacu de Barcău*) a Plopiš (*Plopiș*) v bihorské oblasti.

Obrázek 8: Národnostní struktura bihorské oblasti v roce 2002

Pramen: Výsledky sčítání lidu z roku 2002, dle Varga, E., A., 2007

Vysvětlivky: 1. Bodonoș (Budoi) 2. Borumlak (Borumlaca) 3. Varzal (Várzari) 4. Gemelčička (Făgetu) 5. Židáreň (Valea Târnei) 6. Nová Huta (Șinteu) 7. Stará Huta (Huta Voivozi) 8. Sočet (Socet) 9. Fedvermek (Fegernic) 10. Kivág (Chioag) 11. Šarany (Serani) 12. Čerpok (Valea Cerului) 13. Nový Šastelek (Sacalásău Nou) 14. Dema 15. Madaras (Mădăras) 16. Bystrá (Pădurea Neagră) 17. Ritoblaga (Vâlcelele) 18. Fogás (Foglaş) 19. Varasau (Varasău) 20. Zavaňské Kúpele (Zăuan Băi) 21. Kodrišor (Codrișoru) 22. Lorantia

4.3 POPULAČNÍ VÝVOJ SLOVENSKE MENŠINY V RUMUNSKU

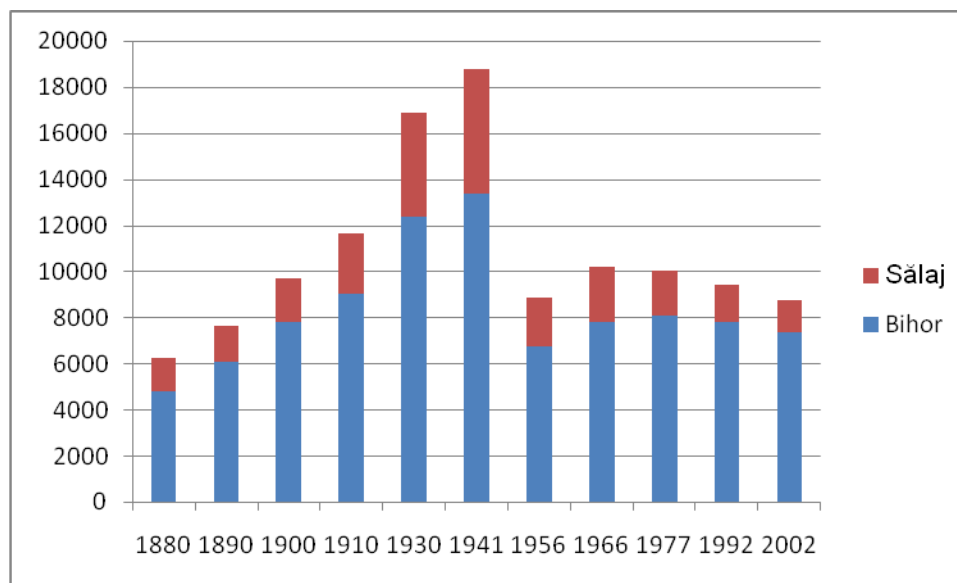
Jak již bylo zmíněno, populační vývoj slovenské menšiny je zdokumentován na základě oficiálních výsledků sčítání lidu. Je možné, že některé censální výsledky byly ovlivněny záměrnými politickými zásahy či naopak nedůsledností při sčítáních. Na řadu kontroverzí poukazuje mimo jiné R. Urban, který ve třicátých letech sbíral ve slovenských vesnicích materiály pro svoji knihu. Podle něho byli například při sčítání v roce 1910 rumunští obyvatelé lokality Varzal' (*Vărzari*) zapsáni jako Slováci, podobně ani počet Slováků ve vesnici Peštiš (*Peștiș*) podle něho nikdy nedosahoval při tomto sčítání deklarovaných 1433 osob.⁹³ Naopak u vesnice Gemelčička (*Făgetu*) upozorňuje, že oficiální počet zdejších Slováků z roku 1910 je výrazně podhodnocený, jelikož část obyvatel neodvedla sčítací listy a dále do sčítání nebylo započítáno poměrně velké množství osob sezonně pracujících mimo vesnici. Nutno podotknout, že v případě Gemelčičky (*Făgetu*) všichni autoři, kteří zmiňují počet obyvatel před první světovou válkou, udávají podstatně vyšší čísla, než jsou oficiální údaje. I přes tuto kontroverzi budou oficiální výsledky brány jako základ pro naše zhodnocení.

Při popisu populačního vývoje Slováků na území dnešního Rumunska se autor zaměří především na bihorskou a aradsko-banátskou oblast a to z toho důvodu, že je zde koncentrována absolutní většina příslušníků slovenské minority. Při bližším porovnání těchto dvou oblastí zjistíme, že v nich populační vývoj probíhal naprosto odlišným způsobem. Pro vývoj počtu příslušníků slovenské menšiny má zásadní význam reemigrace, kterou z tohoto důvodu uijeme jako mezník, rozdělující vývoj na dvě období.

Podle oficiálních výsledků sčítání lidu byl populační vývoj bihorských Slováků v prvním období, ohraničeném sčítáními v letech 1880 až 1941, charakteristický velmi vysokým přírůstkem, který dosahoval zhruba 20 % za jedno desetileté intercenzální období, a v jeho důsledku došlo do roku 1941 k ztrojnásobení slovenské populace.

93 Viz Urban, R., 2005, s. 92 a 121.

Příčinou výrazného populačního růstu byla vysoká natalita bihorských Slováků. Kvůli absenci oficiálních dat můžeme pro rámcové přiblížení použít údaje, které získal Jan Auerhan při svém pokusu o demografickou charakteristiku zahraničních krajanů. Jan Auerhan uvádí, že v období let 1931 až 1935 v šesti ryze slovenských vesnicích⁹⁴ dosahovala hrubá míra porodnosti v průměru hodnoty 41,9 ‰.⁹⁵

Obrázek 9: Vývoj počtu Slováků v bihorské oblasti (župa Salaj a Bihor) letech 1880 až 2002⁹⁶

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E., Á., 2007

Naopak porodnost aradsko-banátských Slováků byla, jak poznamenává Ján Sveton, nejnižší mezi slovenskými komunitami žijícími v jihovýchodní Evropě.⁹⁷ Sveton dále udává, že během desetiletého období mezi léty 1930 až 1940 vzrostl počet Slováků v Butíně (*Butin*) pouze o 22 osob a v některých lokalitách, jako v Semlaku (*Şemlac*) či ve Vukové (*Vucova*), došlo dokonce k přirozenému úbytku o 6, respektive

94 Pravděpodobně se jednalo o lokality Bodonoš (*Budoii*), Gemelčička (*Făgetu*), Židáreň (*Valea Tîrnei*), Nová Huta (*Şinteu*), Stará Huta (*Huta Voivozi*), Sočet (*Socet*).

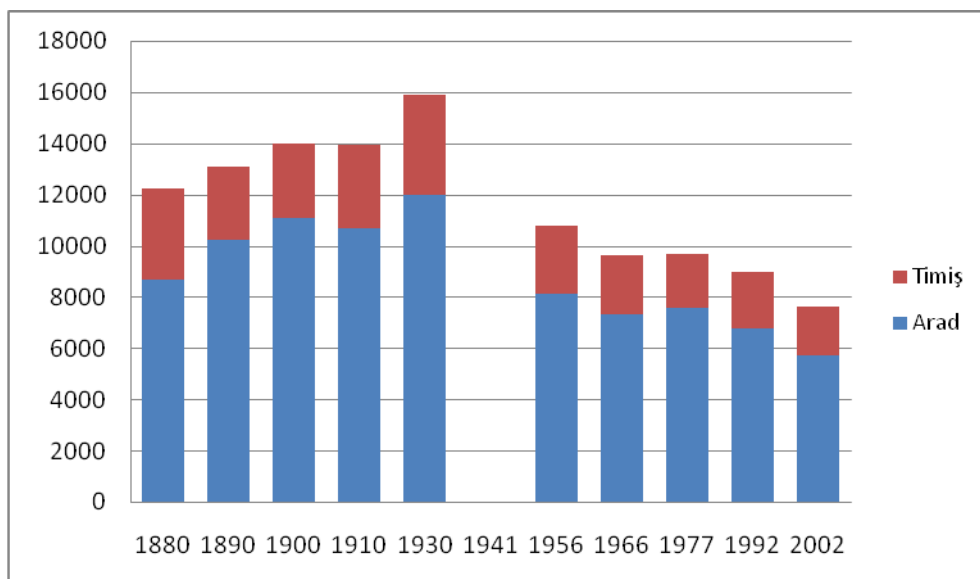
95 Auerhan, J., 1936, s. 125.

96 Přepočítáno podle současného administrativního členění

97. Viz Sveton, J., 1943, s. 75.

19 osob.⁹⁸ K celkovému přírůstku dolnozemských Slováků tedy přispívalo především kladné migrační saldo, což ve své práci potvrzuje i Ján Kukučka.⁹⁹

Rozdíl v natalitě mezi bihorskými a dolnozemskými Slováky byl s velkou pravděpodobností způsoben různým stupněm vývoje obou komunit. Výrazný rozdíl mezi zámožnějšími a kulturně vyspělejšími slovenskými osadami na jedné straně a chudšími a kulturně zaostalejšími lokalitami na straně druhé se promítl i do reprodukčního chování. Mezi bihorskými Slováky nebyla žádná výjimka, když jedna žena měla více než deset dětí, a existovaly i případy matek s dvaceti dětmi.¹⁰⁰ Ve stejné době si komunita dolnozemských Slováků ve velké míře osvojila systém jednoho dítěte.

Obrázek 10: Vývoj počtu Slováků v aradsko-banátské oblasti (župa Timiș a Arad) v letech 1880 až 2002¹⁰¹

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E.,Á., 2007

Poznámka: údaje za rok 1941 neexistují

Jak již bylo zmíněno, zásadním mezníkem ve vývoji rumunských Slováků se stala reemigrace do Československa, která výrazně narušila přirozený vývoj. V podstatě během čtyř let přišla slovenská minorita o více než polovinu svých

98 Tamtéž, s. 80.

99 Kukučka, J.,Nadlak, 119 s.

100 Viz například Segó, J., 1956, s. 496.

101 Přepočítáno podle současného administrativního členění

příslušníků. Reemigrace se zúčastnili především mladí lidé, proto můžeme předpokládat i značné narušení věkové struktury obyvatelstva.

Po šoku z reemigrace je vývoj v šedesátých a sedmdesátých letech charakteristický určitou stagnací, při níž můžeme sledovat soustavný, i když poměrně mírný pokles počtu příslušníků slovenské menšiny, způsobený snižující se porodností bihorských Slováků a dále pozvolnou asimilací.

Tabulka 12: Vývoj počtu Slováků v Rumunsku v letech 1930 až 2002

národnost	1930 ¹		1966		1977		1992		2002	
	abs.	relat	abs.	relat	abs.	relat	abs.	relat	abs.	relat
obyvatelstvo celkem	18 057 028	100,0	19 103 163	100,0	21 559 910	100	22 760 449	100	21 680 974	100,0
Rumuni	12 981 324	71,9	16 746 510	87,7	18 999 565	88,1	20 352 980	89,4	19 399 597	89,5
Maďaři	1 425 507	7,9	1 619 592	8,5	1 713 928	7,9	1 620 199	7,1	1 431 807	6,6
Slováci	51 842	0,3	22 221	0,1	21 862	0,1	20 672	0,1	17 226	0,1

Pramen: Hlásnik, P., Pasková B., 1997, s. 101, Date statistice 2002

Poznámka: I: společně s Čechy

Výrazný zlom v populačním vývoji nastal v devadesátých letech 20. století, kdy v intercenzálním období mezi lety 1992 a 2002 došlo k zásadnímu poklesu o 16,6 % (v absolutních číslech o 3346 osob). Důvody byly jednak opět “tradiční“, tedy snižující se natalita a částečně i asimilace, nově se k nim připojil fenomén vyvolaný pádem totality. Po změně režimu v roce 1989 se masovým jevem stal odchod za prací do zahraničí, z pochopitelných důvodů především na Slovensko.¹⁰² O počtu Slováků z Rumunska na Slovensku neexistují žádné oficiální údaje, ale rozsah této migrace nám může přiblížit situace v obci Nová Huta (Șinteu). Podle oficiálních výsledků sčítání lidu v roce 2002 na Nové Huti (Șinteu) žilo 1264 obyvatel. Reálně zde ale podle odhadů pobývá zhruba 700 osob, což znamená, že téměř polovina oficiálních obyvatel obce trvale či dlouhodobě žije na Slovensku.

¹⁰² Tento jev není v dnešním Rumunsku charakteristický pouze pro slovenskou menšinu. Odhaduje se, že kolem dvou milionů rumunských občanů pracuje v zahraničí.

5 PRÁVNÍ POSTAVENÍ

Národnostní otázka a s ní spojená práva národnostních menšin byla od konce první světové války, kdy došlo k připojení národně smíšeného Sedmihradsko¹⁰³ a Bukoviny¹⁰⁴ k Rumunsku, jedním z důležitých témat státní politiky. Základní práva příslušníků národnostních menšin a jejich ochrana byla zakotvena již v prohlášení z Alba Iulia o připojení Sedmihradsko k Rumunsku a oficiálně je potvrzovaly více méně všechny následující rumunské ústavy (1923, 1938, 1948, 1952, 1965, 1991 a 2003).¹⁰⁵ Faktické postavení národnostních menšin ale prodělalo od konce první světové do současnosti poměrně složitý vývoj a v průběhu tohoto období došlo k řadě změn, jež měly vliv na reálné fungování menšinových společenství. Tvorbu národnostní rumunské politiky ovlivňoval a v současnosti ovlivňuje především vztah rumunských vládních kruhů k nejpočetnější a „nejproblémovější“ maďarské menšině.¹⁰⁶ Postavení slovenské menšiny tedy bylo určeno vždy především převládajícím trendem vládní menšinové politiky. Nutno ale podotknout, že slovenská menšina nebyla nikdy vystavena přímým represím jako některé jiné menšiny.

5.1 DEMOKRATICKÝ SVAZ SLOVÁKŮ A ČECHŮ V RUMUNSKU

Významné změny právního postavení slovenské menšiny a minorit obecně nastaly po pádu komunistického režimu v roce 1989.

Ihned v průběhu revoluce založili zástupci slovenské a české menšiny Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku (*Uniunea Democratică a Slovacilor*

103 Národnostní složení Sedmihradsko v roce 1919 bylo následující: Rumuni (57,12%), Maďaři (26,46%), Němci (9,87%), Židé (3,28%), ostatní národnosti (3,27%). Viz Chiriac, M., 2005, s. 4. Dodnes je na území Sedmihradsko koncentrována drtivá většina příslušníků národnostních menšin.

104 Národnostní struktura Bukoviny byla výrazně „zjednodušena“ anexí její severní části Sovětským svazem v roce 1940.

105 Text prohlášení a ústav do roku 1991 je obsažen v România și minoritățile. Colecție de documente. Bukurești 1997, 229 s. Text pozmeněné ústavy z roku 2003 je dostupný z <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=371&idl=1>

106 Nejcitlivější otázkou v případě maďarské menšiny představuje požadavek některých jejích zástupců na autonomii v oblasti (především župy Covasna a Harghita), kde maďarská minorita tvoří většinu obyvatel.

și Cehilor din România)¹⁰⁷. Programové vyhlášení a stanovy DSSČR byly zveřejněny 4. ledna 1990 v Nadlaku (Nădlac).¹⁰⁸ Posláním organizace je „vyjadřovat, zachovávat a rozvíjet národní, jazykovou a náboženskou svébytnost Slováků a Čechů v Rumunsku“ a „reprezentovat slovenskou a českou národnost, obhajovat jejich národní svébytnost, zájmy a základní demokratická práva a svobody, dodržujíc občanské povinnosti, právní řád a Ústavu Rumunska.“¹⁰⁹

Jak z poslání vyplývá, hlavním důvodem vzniku svazu byla ochrana práv slovenské a české menšiny. Z tohoto důvodu je členství vázáno na národnost a řádné členství ve svazu je omezeno pouze na rumunské občany slovenské nebo české národnosti starší 14 let.¹¹⁰ Základní organizační jednotkou svazu je místní organizace, která může být založena z iniciativy zájemců v jakékoliv lokalitě na území Rumunska, podmínkou pro vznik je členství v DSSČR nejméně pěti osob žijících v dané lokalitě.¹¹¹ Místní organizace jsou územně organizovány do čtyř autonomních oblastí. Jedná se o slovenskou bihorskou oblast (sdružuje místní organizace v župách Bihor, Sălaj a Satu Mare, aradskou oblast (župa Arad a místní organizace nezařazené do jiných oblastí¹¹²), banátskou oblast (župa Timiș) a českou jihobanátskou oblast (župy Caraș-Severin a Mehedinți).¹¹³ Řízení svazu na celostátní úrovni zajišťuje v současnosti 83 členný koordinační výbor a 11 členné předsednictvo v čele s předsedou DSSČR.¹¹⁴ Vrcholní představitelé svazu jsou voleni jednou za čtyři roky na celostátním svazovém sjezdu.

Před posledním sjezdem v roce 2007 fungovalo ve čtyřech zmíněných oblastech 63¹¹⁵ místních organizací.¹¹⁶ Velká většina místních organizací se nacházela v bihorské oblasti (39), naopak v aradské oblasti byly registrovány pouze dvě fungující organizace:

107 Dále jen DSSČR nebo svaz

108 Prvý zjazd Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku. In: Naše snahy 1, 1990, s. 2.

109 Stanovy demokratického svazu Slováků a Čechů v Rumunsku, s. 53.

110 Možnost členství se vztahuje i na manžela, manželku či děti ze smíšeného manželství s příslušníkem slovenské či české národnosti. Tamtéž s. 53–54.

111 Tamtéž

112 Místní organizace Kluž je z důvodu geografické blízkosti zařazena do bihorské oblasti

113 Tamtéž, s. 58

114 Dovař, Š., 2007, s. 11–12.

115 V lokalitách Aleșd' (Aleșd), Madaras (Mădăras), Nová Moldova (Moldova Nouă) a Šumice (Șumița) fungovaly zároveň dvě samostatné místní organizace.

116 Štefanko, O., 2007, s. 8. Svaz celkem registroval 70 místních organizací, z nichž ale 7 nevyvíjelo žádnou činnost a bylo neaktivních.

Nadlak (*Nădlac*) a Bukurešť. Nadlak (*Nădlac*) ale představuje výrazně největší a nejvýznamnější místní organizaci a nachází se v něm i oficiální sídlo svazu.

Ve stejné době bylo ve svazu registrováno celkem 6351 aktivních členů, což znamená, že zhruba 30 % všech rumunských občanů, kteří při sčítání v roce 2002 deklarovali slovenskou nebo českou národnost, je členy DSSČR.¹¹⁷

Tabulka 13: Seznam aktivních místních organizací DSSČR před sjezdem v roce 2007

bihorská oblast		jihobanátská oblast	banátská oblast	aradská oblast
Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	Alešď (<i>Aleșd</i>)	Băile Herculane	Brestovec (Brestovăț)	Nadlak (<i>Nădlac</i>)
Nový Šastelek (Sacalásău Nou)	Alešď (<i>Aleșd</i>) I.	Berzáska (<i>Berzasca</i>)	Butín (<i>Butin</i>)	Bukurešť
Oradea	Aštíleu (<i>Aștileu</i>)	Bigr (<i>Bigăr</i>)	Scăiuș	
Peštiš (<i>Peștiș</i>)	Bodonoš (<i>Budoi</i>)	Eibental (<i>Eibental</i>)	Temešvár	
Plopiš (Plopiș)	Bojovské (<i>Marca Huta</i>)	Gerník (<i>Gernik</i>)	Topolovářu Mare	
Popešť (<i>Popești</i>)	<i>Borod</i>	Karansebeš (Caransebeș)		
Popuri-Ritobлага (Vâlcelele)	Boromlak (<i>Borumlaca</i>)	Liubcova		
Ritobлага (Vâlcelele)	Bystrá (Pădurea Neagră)	Nová Moldova (<i>Moldova Nouă</i>)		
Rovina- <i>Cuitelec</i>	Kužleň-Jas (<i>Jaz</i>)	Moldova Nouă-Orașul Nou		
Salonta	Čerpotok (Valea Cerului)	Oršová (Orșova)		
Sântandrei	Derna	Rešica (<i>Reșița</i>)		
Satu Mare	Fed'vernek (<i>Fegernic</i>)	Rovensko (<i>Rovensko</i>)		
Siplak (<i>Suplacu de Barcău</i>)	Fogaš (Foglaș)	Svatá Helena (Sfânta Elena)		
Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	Šumice (Sumița) I.		
Šarany (Șerani)	Kluž	Šumice (Sumița)		
Varasau (<i>Varasău</i>)	Madaras (<i>Mădăras</i>) I.	Zlatice (<i>Zlatița</i>)		
Varzaľ (<i>Vărzari</i>)	Madaras (<i>Mădăras</i>)			
Vojvoz (<i>Voivozi</i>)	Margita (<i>Marghita</i>)			
Vyšný Lugáš (Lugașu de Sus)	Markasek (<i>Marca</i>)			
	Zaváňské Kúpele (<i>Zăuan Băi</i>)			

Zdroj: Doval', Š.: V. zjazd Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku. In: Naše snahy 5, 2007, s. 11–12., s. 11–12, Štefanko, O., 2007, s. 8

5.2 SOUČASNÉ PRÁVNÍ POSTAVENÍ

Základní práva národnostních minorit v Rumunsku jsou zakotvena jednak v ústavě, jednak v některých zákonech řešících mimo jiné i menšinovou problematiku.¹¹⁸ Největší vliv na právní postavení menšin má především volební zákon (35/2008)¹¹⁹, zákon o místní veřejné správě (215/2001)¹²⁰ a školský zákon (84/1995)¹²¹. Pro dohled na dodržování menšinových práv a pro řešení problému spojených s postavením menšin byly zřízeny některé instituce. Významné místo mezi nimi zaujímá Rada národnostních menšin (*Consiliul Minorităților Naționale*), ve které jsou

117 Tamtéž

118 V Rumunsku nebyl od roku 1989 stále ještě přijat samostatný menšinový zákon.

119 Zákon je dostupný z

<http://www.becparlamentare2008.ro/legislat/monitorul%20oficial%20nr.%20196-2008.pdf>

120 Zákon je dostupný z <http://www.glin.gov/view.action?glinID=76869>

121 Zákon s novelami je dostupný z http://www.uvt.ro/regulamente/leg_inv.pdf.

sduženy organizace zástupující dvacet státem uznaných "historických" minorit¹²². Rada například zajišťuje přerozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu určených menšinovým organizacím a jak uvidíme dále, členství v radě má rozhodující význam pro účast menšinových organizací v parlamentních volbách.

5.2.1 Parlamentní a komunální volby

Rumunské zákonodárství je velmi vstřícné k politickým uskupením zastupujícím národnostní menšiny v otázce volebního práhu při volbách do dolní komory parlamentu. Ústavou je zaručena výjimka, že organizace, které reprezentují národnostní menšiny a které nezískají při volbách žádný mandát, mají i přesto právo na jedno poslanecké křeslo.¹²³ Výjimka je omezena ve volebním zákoně, kde je uvedeno, že je určena pouze pro minority sružené v Radě národnostních menšin¹²⁴ a že tyto menšiny mohou ve volbách reprezentovat pouze organizace, ve kterých je zastoupeno nejméně 15 % z celkového počtu příslušníků národnostní menšiny dle posledního sčítání lidu.¹²⁵ Jestliže je příslušníky jedné národnosti vytvořeno více politických uskupení účastnících se voleb, poslance nominuje pouze organizace, jež obdržela nejvíce hlasů.

Dále je stanovena kvóta minimálního počtu hlasů potřebných pro získání poslaneckého mandátu. Dle ustanovení volebního zákona musí menšinové seskupení pro přidělení poslaneckého křesla získat na celostátní úrovni minimálně 10 % průměrného počtu platných hlasů potřebných k získání jednoho mandátu.¹²⁶ Pro získání jednoho "normálního" křesla v dolní komoře parlamentu je v Rumunsku třeba asi 40 000 hlasů¹²⁷, což znamená, že menšinová organizace pomýšlející na své zastoupení v parlamentu musí ve volbách obdržet pouze 4 000 hlasů. V některých případech vedla takto liberálně nastavená pravidla ke snaze zneužít je či obejít

122 V Radě národnostních menšin jsou sruženi Albánci, Arméni, Bulharové, Chorvati, Řekové, Židé, Němci, Maďaři, Italové, Makedonci, Poláci, Romové, Lipovanští Rusové, Rusíni, Srbové, Slováci, Češi, Tataři, Turkové a Ukrajinci

123 Čl. 62, ods. 2

124 Kap. I, čl. 2, odst. 29. Z tohoto usnesení vyplývá, že právo na svého zástupce v parlamentu mají pouze "tradiční" menšiny, které žijí na území dnešního Rumunska již několik staletí. Tento fakt s sebou přináší poměrně paradoxní situaci, protože svého poslance mohou delegovat například i Rusíni, i když se k této národnosti v roce 2002 přihlásilo pouze 257 osob.

125 Kap. I, čl. 9, odst. 3

126 Kap. I, čl. 9, odst. 1.

127 Viz Chiriac, M., 2005, s. 10.

a poměrně snadno získat poslanecký mandát. Jedny z nekřiklavějších případů jsou spojeny se jmény Gheorghe Firczak a Ion Vela.¹²⁸

Ustanovení o právu na zaručené poslanecké křeslo se netýká maďarské minority. Kvůli početnosti maďarské menšiny v Rumunsku získává ve volbách její nejvýznamnější politická organizace Maďarský demokratický svaz v Rumunsku (*Uniunea Democrată Maghiară din România*) pravidelně okolo 25 poslaneckých mandátů.

V současnosti je v důsledku výše zmíněné výjimky v dolní komoře rumunského parlamentu zastoupeno 18 menšinových uskupení. Od prvních voleb v roce 1992 slovenskou a českou menšinu stále reprezentuje DSSČR. Když porovnáme výsledky, kterých svaz dosáhl v jednotlivých volbách do parlamentu od roku 1992 do současnosti, zjistíme, že při posledních volbách nastala výrazná změna dlouhodobého trendu. Zatímco v předchozích volbách počet získaných hlasů se více méně udržoval na stejné úrovni a korespondoval s počtem členů svazu, v roce 2008 došlo k jeho téměř trojnásobnému navýšení. Při posledních volbách dostal DSSČR hlas od 15 373 rumunských občanů, což odpovídá téměř 73 % všech osob, které při sčítání v roce 2002 uvedli slovenskou nebo českou národnost.

Tabulka 14: Počet hlasů získaných Demokratickým svazem Slováků a Čechů v Rumunsku v parlamentních volbách v období 1996 až 2008

rok	1992	1996	2000	2004	2008
počet hlasů	4708	6531	5686	5950	15373

Pramen: Chiriac, M., 2005, s. 10. Alegeri parlamentare – 30 Noiembrie 2008

Voleb do místní a župní samosprávy se menšinové organizace účastní za zcela stejných podmínek jako ostatní kandidující uskupení. V případě těchto voleb můžeme sledovat naprosto opačný vývoj než u voleb do parlamentu. V prvních svobodných lokálních volbách obsadili kandidáti DSSČR 62 křesel v místní samosprávě. Z nich byli 4 zvoleni za starosty a v župě Bihor dokonce zástupce svazu zasedl i v župní

128 Gheorghe Firczak je maďarského původu a v komunálních volbách v roce 1996 byl kandidátem za Maďarskou svobodnou demokratickou stranu v Rumunsku (*Partidul Liber Democrat Maghiară din România*), ale v roce 2000 se stal poslancem za Kulturní svaz Rusinů v Rumunsku (*Uniunea Culturală a Rutenilor din România*). Ion Vela nejdříve působil v parlamentu jako poslanec sociální demokracie (*Partidul Social Democrat*). Po svém vynuceném odchodu ze strany byl iniciátorem vzniku imaginárního Demokratického svazu Chorvatů v Rumunsku (?), s kterým chtěl opět získat ztracený poslanecký mandát. Vela sám otevřeně uváděl, že nemá žádný vztah s chorvatskou minoritou, ale že reprezentuje harmonické soužití menšin v Banátě. Tamtéž, s. 17–18.

samosprávě. V následujících volbách již ale svaz, především kvůli výrazné fragmentaci lokální politické scény¹²⁹, nedokázal zmíněný úspěch z celostátního pohledu zopakovat a v posledních volbách v roce 2002 již DSSČR obsadil v místní samosprávě jen 13 míst.

Tabulka 15: Výsledky kandidátů DSSČR v komunálních volbách v období 1992–2008¹³⁰

obec: částí obce s početnější slovenskou či českou menšinou	1992	2000	2004	2008
Plopiš (Plopiș): Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	5	2	3	3
Nová Huta (Șinteu): Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Židáreň (<i>Valea Tîrnei</i>), Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Sočet (Soțet)	11	3	2	1
Popešť (Popești): Bodonoš (<i>Budoi</i>), Varzal (<i>Vârzari</i>), Voivoz (<i>Voivozi</i>)	2	-	-	1
Derna: Derna, Nový Šastelek (<i>Sacalasău Nou</i>)	2	2	1	1
Siplak (Suplacu de Bărcău): Borumlak (<i>Borumlaca</i>), Čerpotok (<i>Valea Cerului</i>), Fogáš (<i>Foglaș</i>), Ritobla a (<i>Vilcelele</i>)	4	2	2	2
Nižný Lugáš (Lugașu de Jos): Vyšný Lugáš (<i>Lugașu de Sus</i>), Urvinda (<i>Urvind</i>)	1	-	1	-
Borod: Šarany (<i>Șerani</i>)	-	1	-	-
Alešd (Aleșd): Alešd (<i>Aleșd</i>), Bystrá (<i>Pădurea Neagra</i>), Peštiš (<i>Peștiș</i>)	1	-	-	-
Nadlak (Nădlac)	6	9	3	2
Olari: Șintea Mica	4	-	-	-
Gatăia: Butín (<i>Butin</i>)	-	2	1	-
Velký Pereg (Peregu Mare)	3	-	-	-
Făntanele	1	-	-	-
Nová Moldova (Moldova Nouă)	1	-	-	-
Gerník (Gârnic)	8	5	3	1
Șopotu Nou Rovensko (<i>Ravenska</i>)	2	1	1	-
Socol: Zlatice (<i>Zlatița</i>)	-	1	-	-
Dubova: Eibental (<i>Eibenthal</i>)	6	2	1	1
Coronini: Sv. Helena (<i>Sfânta Elena</i>)	5	-	1	1
celkem	62	30	19	13

Poznámka: Tučně znázorněné číslo znamená, že kandidát svazu obsadil i místo starosty.

Pramen: Naši zástupcovia v miestnych a župných radách. In: Naše sbnhy 5, 1992, s. 3. Poradcovia a primători DZSČR po júnových voľbách roku 2000. In: Naše snahy 6, 2000, s. 2. Účasť našeho zväzu v miestnych voľbách. In: Naše snahy 7, 2004, s. 2.

Z výše uvedených faktů můžeme vyvodit, že na celostátní úrovni si svaz trvale udržoval jistotu zvolení svého reprezentanta do dolní komory rumunského parlamentu a že v poslední době došlo dokonce k výraznému posílení jeho pozice. Naopak na lokální úrovni dlouhodobě dochází ke snižování počtu zvolených zástupců nominovaných svazem a dokonce i v lokalitách s početným slovenským zastoupením dávají voliči přednost nezávislým kandidátům či jiným politickým stranám.

5.2.2 Možnost užívání mateřského jazyka v úředním styku

Právo menšiny na úřední dvojjazyčnost je opět obecně zakotveno v ústavě¹³¹ a rozvedeno v zákoně o místní veřejné správě. Zmíněný zákon zabezpečuje možnost

129 Extrémním případem je čistě slovenská obec Nová Huta (*Șinteu*), kde v roce 2004 v komunálních volbách kandidovalo na 9 zastupitelských míst 11 politických stran. Viz Štefanko, O., 2007, s. 7.

130 Výsledky z roku 1996 se autorovi nepodařilo získat

užití menšinového jazyka v úředním styku v územně administrativních jednotkách, ve kterých příslušníci dané národnostní menšiny tvoří minimálně 20 % obyvatel.¹³² V administrativních jednotkách, kde je tato podmínka splněna, mají příslušníci národnostních menšin právo oslovit úřady jak v ústním, tak i písemném styku ve svém mateřském jazyce, přičemž úřad jim odpoví nejen v menšinovém jazyce, ale i v rumunštině.

Dále v obecních nebo župních zastupitelstvech, které jsou alespoň z jedné třetiny tvořeny příslušníky jedné národnostní menšiny, je jim umožněno jednat v jejich mateřštině, přičemž musí být zajištěn překlad do rumunštiny a všechny dokumenty a zápisy z jednání jsou pořizovány pouze v rumunštině.¹³³ Dvacetiprocentní hranice platí i pro užívání dvojjazyčných či vícejazyčných názvů obcí a nápisů označujících sídla veřejných institucí.¹³⁴

V pěti obcích je podíl Slováků na celkovém počtu obyvatel vyšší než 20 % a zmíněná práva na užívání mateřštiny jsou v nich umožněna v plném rozsahu. Jedná se o obce Nadlak (*Nădlac*), Popešť (*Popești*), Nová Huta (*Șinteu*), Siplak (*Suplacu de Barcău*) a Plopiš (*Plopiș*), ve kterých žije téměř polovina rumunských Slováků. V dalších sedmi obcích, kde žijí početnější slovenské komunity, i přes nesplnění zákonem stanovené podmínky o 20% podílu, je možnost užívat slovenštinu ve veřejném styku povolena v omezeném rozsahu, především se jedná o dvojjazyčné označení lokalit či úředních budov.

V důsledku již zmíněné koncentrace slovenské menšiny do několika obcí má zákon o místní veřejné správě vliv na každodenní život více než poloviny slovenského obyvatelstva v Rumunsku.

Tabulka 16: Možnost užívání slovenského jazyka ve veřejném styku

	počet obcí	podíl obyvatel daných obcí na celkovém počtu Slováků
právo na užívání slovenštiny v plném rozsahu	5	47,33
omezené právo na užívání slovenštiny	7	11,71
žádné právo na užívání slovenštiny	248	40,97
celkem	260	100,00

Pramen: Horváth, I., 2006, s. 176.

Poznámka: podle výsledků sčítání z roku 2002 na základě jazykového a ne národnostního hlediska

131 Čl. 120, ods. 2

132 Kap. I, čl. 17

133 Kap. II, čl. 43, odst. 3

134 Kap. IV, čl. 90, odst. 3

6 SLOVENSKÉ FARNOSTI A CÍRKEVNÍ SBORY V RUMUNSKU

Slovenská menšina v Rumunsku se trvale vyznačuje velkou mírou religiozity, o čemž svědčí fakt, že podíl věřícího obyvatelstva v rámci slovenské minority podle výsledku sčítání z roku 2002 činil 99,9 %. Náboženská víra je tradičně výrazně zakotvena v životě rumunských Slováků, stále v něm hraje velmi významnou roli a ovlivňuje jeho každodenní podobu. Význam, jaký rumunští Slováci přikládají církvi, dokumentují výsledky sociologického výzkumu o preferenci identit provedeného kolektivem sociologů ze Slovenské akademie věd. Podle tohoto výzkumu představuje církev po rodině druhý nejvýznamnější identifikační prvek slovenské menšiny v Rumunsku.¹³⁵

Vyznání většiny Slováků je odlišné od majoritní, převážně pravoslavné společnosti.¹³⁶ Mezi tradiční historické církve slovenské menšiny v Rumunsku patřila především římskokatolická církev a evangelická církev augsburského vyznání¹³⁷ a v menší míře i řeckokatolická církev.

Tabulka 17: Náboženská struktura slovenské menšiny v Rumunsku v roce 2002

	celkem	řím. katolíci	evangelíci a.v.	pravoslavní	letniční církve (pentekostalisté)	řeč.katolíci	ostatní	bez vyznání,
abs.	17226	11580	3040	679	623	607	682	15
relat.	100	67,22	17,65	3,94	3,62	3,52	3,96	0,09

Pramen: Date statistice 2002

Poznámka: řím. katolíci: římskokatolíci,
 evangelíci a. v.: evangelíci augsburského vyznání
 řeč. katolíci: řeckokatolíci

První dvě církve si uchovaly svoje pozice až dodnes a v roce 2002 se k nim hlásilo 67,2 %, respektive 17,7 % rumunských Slováků. V současnosti je mezi Slováky třetí nejpočetnější pravoslavné vyznání, což jednak může být výsledkem smíšených manželství mezi Slováky a příslušníky jiných národností, jednak pozůstatkem komunistické éry, kdy došlo k úplnému zákazu řeckokatolické církve, a její věřící ve většině případů přestoupili právě k pravoslavné církvi. V poslední době můžeme

135 Až za identifikací s církvi se zařadila například identifikace s národem či se státem. Viz Falťanová, E., 2005, s. 132.

136 Podle sčítání z roku 2002 se k pravoslaví hlásilo 86,7 % obyvatel Rumunska.

137 Dále jen: evangelická a. v. církev

mezi Slováky také sledovat zvyšující se počet příslušníků evangelikálních církví, mezi kterými mají největší zastoupení letniční církve (pentekostalisté).¹³⁸

Jelikož jsou tři čtvrtiny Slováků příslušníky římskokatolické nebo evangelické a. v. církve a v minulosti tyto církve měly nejvýznamnější vliv na utváření a vývoj slovenských komunit na území dnešního Rumunska, bude se autor v dalším textu věnovat převážně pouze těmto dvěma církvím.¹³⁹

Geografické rozmístění příslušníků jednotlivých konfesí v rámci slovenského osídlení v Rumunsku bylo více méně totožné s rozdělením slovenského osídlení na jednotlivé oblasti. V minulosti téměř stoprocentně platilo, že bihorský Slovák byl římskokatolického vyznání¹⁴⁰, obdobně s větší mírou zjednodušení jsme mohli položit rovnítko mezi dolnozemskeho Slovák a evangelíka. V druhém případě byla situace poněkud složitější, protože mezi slovenskými kolonisty Dolné zeme se vyskytovali v menší míře i příslušníci římskokatolické¹⁴¹ a řeckokatolické církve¹⁴². K výraznému rozšíření slovenské římskokatolické komunity v aradsko-banátské oblasti přispěla i zmiňovaná ekonomická migrace bihorských Slováků probíhající od šedesátých let 20. století.

6.1 SLOVENSKÉ EVANGELICKÉ SBORY V RUMUNSKU

Hlavní příčinou slovenské migrace na Dolnú zem byla mimo ekonomické důvody především větší míra svobody vyznání, která tam panovala oproti jejich původnímu domovu.¹⁴³ Jak již bylo zmíněno, drtivá většina dolnozemskeých Slováků

138 Příslušníci tohoto vyznání jsou mezi Slováky označováni jako "pokojící" a v některých případech jsou přijímáni poněkud rozpačitě. Stoupající význam není záležitostí pouze slovenské menšiny, ale je celorumunským jevem. Pentekostalisté jsou nejdynamičtější se rozvíjejícím církevním hnutím v Rumunsku. Během devadesátých let došlo k výraznému nárůstu o více než 100 000 nových příslušníků a při sčítání v roce 2002 tvořili pentekostalisté s počtem 324 462 věřících (1,5 %) po pravoslavné, římskokatolické a reformované (kalvínské) církvi čtvrtý nepočetnější církevní proud v Rumunsku.

Více Rusu, B., Tarnovschi, D.: Pentecostals in Romania. [online]

Dostupné z http://www.edrc.ro/projects.jsp?program_id=3&project_id=14.

139 Vzhledem k zaměření práce bude v případě římskokatolické církve kladen důraz na bihorskou oblast.

140 Michalčák uvádí, že menší část přichozích do Nové Huty (*Șinteu*) byla původně evangelického vyznání, ale pravděpodobně konvertovala již brzy po svém usazení. Viz Michalčák, L., 1995, s. 22–31.

141 Například v lokalitách Cipar (*Țipar*) a Brestovec (Brestováň).

142 Například ve Velkém Peregu (*Peregu Mare*), Semlaku (Șemlac) a částečně i v Nadlaku (*Nădlac*). Původně se jednalo o Rusíny, kteří na *Dolnú zem* přišli z východního Slovenska, a u nichž došlo velmi brzy k poslovenštění.

143 I když například v jinak zásadních Sirackého knihách je tento důvod zlehčován, což bylo pravděpodobně dáno dobou, ve které knihy vyšly.

se hlásila k evangelické církvi a jejich církevní sbory byly údajně největší slovenské evangelické a. v. sbory, které kdy kde vznikly.¹⁴⁴

Můžeme říci, že alespoň u části dolnozemských Slováků bylo slovenské povědomí přímo ztotožňováno s evangelickým vyznáním a náboženská příslušnost hrála významnou roli při vytváření národní identity.¹⁴⁵ Právě jazyk a konfese byly dva znaky, které nejvýrazněji odlišovaly evangelické Slováky od jejich sousedů, od “těch druhých“, a proto je můžeme považovat za nejdůležitější sebeidentifikační faktory. Význam církevní příslušnosti byl navíc zdůrazněn užíváním srozumitelného liturgického jazyka. Biblická slovakizovaná čeština nebyla užívána pouze při církevních obřadech, ale sloužila i jako vyučovací jazyk na slovenských evangelických školách.¹⁴⁶

Většina slovenských evangelických sborů na *Dolnej zemi* byla po svém vzniku organizována v bekeško-banátském seniorátu, který byl v roce 1836 rozdělen na samostatný bekešský a banátský seniorát s biskupstvím v Budapešti.¹⁴⁷ Po několika dalších územních změnách došlo v důsledku rozpadu Rakouska-Uherska k rozdělení dolnozemských slovenských evangelických a. v. sborů. Na území dnešního Rumunska zůstala pouze menší část těchto sborů, proto jejich představitelé rozhodli o jejich připojení k saské zemské evangelické a. v. církvi s biskupstvím v Sibiu.

V roce 1933 se představitelům slovenských sborů podařilo vytvořit v rámci saské zemské a. v. církve slovenský seniorát se sídlem v Nadlaku (*Nădlac*), čímž slovenské sbory získaly možnost samosprávy. Samostatný slovenský seniorát fungoval pouze do roku 1951, kdy byl vlivem politických změn a v důsledku správní reformy zrušen. Následně byly slovenské evangelické sbory připojeny k maďarskému biskupství v Kluži a spadaly pod seniorát v Aradu. Během vlády komunistické strany byla ze strany státní moci vyvíjena snaha činnost církve různými způsoby značně omezit, mimo jiné byl sborům zestátněn majetek, což nejvíce postihlo poměrně bohatý nadlaský sbor.¹⁴⁸

144 Viz Uhorskai, P., 1993, s. 191.

145 Bližší pojednání o tomto problému přináší Ondrej Štefanko ve svém zajímavém článku. Viz Štefanko, O., Nadlak 2003, s. 13-41

146 Bibličtina byla v Nadlaku (*Nădlac*) užívána pro zpěv písní během náboženských obřadů ještě v devadesátých letech 20. století. Viz Saják, D., 2003, s. 146. Nutno ale podotknout, že v této době se její význam poněkud posunul a plnila funkci tradičního liturgického jazyka a byla již velmi vzdálená běžně užívanému jazyku.

147 Blíže Pet'kovský, O., 2003, s. 139.

148 Viz například Saják, D., 2003, s. 142–159.

Po revoluci v roce 1989 se možnosti rozvoje církevního života značně zlepšily a v roce 1994 došlo ke znovuobnovení samostatného slovenského seniorátu.¹⁴⁹

Tabulka 18: Církevní sbory patřící do slovenského evangelického a. v. seniorátu

sbor	vznik slov. even. a. v. kostela	filiálka
Nadlak (<i>Nădlac</i>)	1822	Arad
Butín (<i>Butin</i>)	1818	Bokša(Bocșa), Rešica (Reșița), Morava (<i>Șemlacu Mare</i>)
Vuková (<i>Vucova</i>)	1858	Temešvár (<i>Timișoara</i>)
Cipar (<i>Țipar</i>)	1892	/

Pramen: Štefánko, O., 2004, s. 33.

Poznámka: vznik slov. even. a. v. kostela: rok vzniku slovenského evangelického a. v. kostela

Jako sídlo seniorátu byl logicky opět vybrán Nadlak (*Nădlac*), kde v současnosti žije většina slovenských příslušníků evangelické a. v. církve.¹⁵⁰ Sídla sborů jsou v místech s dlouhou tradicí slovenských evangelických a. v. sborů, ve všech lokalitách byly vybudovány slovenské kostely již v průběhu 19. století. Naopak většina filiálek vznikla až nově po obnovení seniorátu ve větších městech, do kterých se přestěhovaly početnější skupiny evangelických Slováků. Podle zprávy prvního seniora Dušana Sajáka do seniorátu při jeho znovuobnovení patřily také sbory v Semlaku (*Șemlac*) a Mokré (*Mocrea*)¹⁵¹, kde v současnosti ale pravděpodobně již sbory nefungují.

6.2 SLOVENSKÉ ŘÍMSKOKATOLICKÉ FARNOSTI V RUMUNSKU

Jak již bylo řečeno, nejvíce slovenských římskokatolických věřících žije v župách Bihor a Sălaj, kde představují drtivou většinu zdejšího slovenského obyvatelstva¹⁵² Římskokatolická církev v bihorské oblasti spadá pod správu biskupského úřadu v Oradey.

149 Suchanský, A.: Slovenský seniorát v Rumunsku skutečnostíou. In: Naše snahy 8, 1994, s. 5–6.

150 Pavel Hlánsník uvádí, že se v Nadlaku (*Nădlac*) více než 3000 Slováků hlásí k evangelické a. v. církvi. Viz Hlánsník, P., s. 87. Tento údaj je ale nereálný, když ho porovnáme s celkovým počtem slovenských a. v. evangeliků (3040 osob) v Rumunsku podle sčítání v roce 2002. I přesto, že tento údaj bude tedy pravděpodobně nižší, stále platí, že v Nadlaku (*Nădlac*) žije většina evangelických a. v. Slováků v Rumunsku.

151 Saják, D., 2003, s. 142–159.

152 Výjimky tvoří především komunity pentekostalistů.

Ve většině farností v minulosti působili maďarští či alespoň promaďarsky smýšlející kněží, což v některých případech výrazně zasáhlo do utváření národní identity zdejších obyvatel. Právě maďarští kněží s jejich cílevědomou činností v maďarském národním duchu měli mimo jiné zásadní vliv na maďarizaci části zdejších Slováků. O přesném rozsahu a výsledcích tohoto procesu můžeme pouze spekulovat, ale je jasné, že v některých lokalitách byl doveden až do “zdárného konce”.¹⁵³ I v Bodonoši (*Budoii*), podle sčítání z roku 2002 největší slovenské vesnici v bihorské oblasti, byly snahy zdejších maďarských farářů po určitý čas poměrně úspěšné.¹⁵⁴

V současnosti je v bihorské oblasti odlišná situace a římskokatolické náboženství představuje významného činitele při zachování národního povědomí zdejších Slováků. Dnes zde vykonává funkci devět slovenských kněží, kteří jsou povětšinou zdejšími rodáky.

Tabulka 19: Farnosti v bihorské oblasti, na kterých působili v roce 2008 slovenští faráři¹⁵⁵

farnost	slovenské filiálky
Alešd (<i>Aleşd</i>)	Ciganešt (<i>Țigăneștii De Criș</i>), Harasov (?), Peštiš (<i>Peștiș</i>), Bystrá (<i>Pădurea Neagră</i>)
Bodonoš (<i>Budoii</i>)	Bajáš (<i>Sacalasău Nou</i>), Derna, Vojvoz (<i>Voivozi</i>), Popešt (<i>Popești</i>), Loranta, Kuzap (<i>Cuzap</i>)
Boromlak – Varzál (<i>Borumlaca – Vărzari</i>)	Ritoblaga (<i>Vâlcelele</i>), Popuri (?), Markasek (<i>Marca</i>), Zaváňské Kúpele (<i>Zăuan Băi</i>), Fogáš (<i>Foglaş</i>)
Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Židáreň (<i>Valea Târnei</i>), Sočet (<i>Socet</i>), Bojovské (<i>Marca Huta</i>)
Oradea	Madaras
Siplak (<i>Suplacu De Barcău</i>)	Čerpotok (<i>Valea Cerului</i>), Fogáš (<i>Foglaş</i>), Ip
Šarany (<i>Șerani</i>)	/
Telegda (<i>Tileagd</i>)	/

Pramen: Dle Jána Mlynárčika, římskokatolického faráře v Oradei,

153 Jako příklad můžeme uvést již jednou zmiňovaný Sendob (*Seniob*)

154 Zajímavá fakta o této skutečnosti nám přináší soukromá kronika Bodnoše (*Budoii*) z pera Jána Kapustniaka, kde je citován dopis místního faráře adresovaný oradejskému kanovníkovi z roku 1881: „*Osmelujem sa poznamenat, že tie tri roky pôsobenia na tunajšej fare a škole, mojou hlavnou snahou bolo pomadžarčovanie ľudu a už som dosiahol to, že nielen v kostole, ale i v škole sa môžem zaobísť bez slovenských kníh...*“ Viz Kapustniak, J., 1997, s. 29. Jak uvádí Peter Kubalák, maďarizační proces byl zastaven příchodem slovenského faráře v meziválečném období. Kubalák, P., 1995, s. 237.

155 Výše uvedená tabulka vyžaduje několik zpřesňujících informací. Farnost v lokalitě Šarany (*Șerani*) je v současnosti stále vedena jako filiálka farnosti Gemelčička (*Făgetu*), ale působí zde vlastní duchovní a v nejbližší době pravděpodobně dojde k jejímu osamostatnění, podobně se hovoří o vzniku nové slovenské farnosti i v Čerpotoku (*Valea Cerului*). Dále je v tabulce více méně popisován oficiální stav, který je v určitých ohledech poněkud odlišný od skutečného fungování. V některých případech totiž věřící navštěvují, z důvodu snadnější dostupnosti, kostely v jiných farnostech, než do které spadají a v oficiální farnosti jsou vykonávány pouze nejzásadnější církevní úkony. Jedná se o filiálky Ritoblaga (*Vâlcelele*), Popuri (?) a částečně i Fogáš (*Foglaş*), z kterých věřící navštěvují slovenské mše v Čerpotoku (*Valea Cerului*) a ne ve farnosti Boromlak – Varzál (*Borumlaca – Vărzari*). Zvláštním případem je vesnice Fogáš (*Foglaş*), která je rozdělena mezi dvě farnosti. Původně celá připadala pod správu farnosti Boromlak – Varzál (*Borumlaca – Vărzari*), ale z důvodu jejího částečného přesunutí, zapříčiněného těžbou ropy v jejím okolí, byla jižní část lokality přičleněna k farnosti Siplak (*Suplacu De Barcău*).

Původně se samostatné slovenské farnosti nacházely jen v lokalitách Bodonoš (*Budoi*), Nová Huta (*Șinteu*) a Gemelčička (*Făgetu*)¹⁵⁶, kde vznikly již v průběhu 19. století (1829, 1844 a 1891) a až postupem času k nim přibyly další.¹⁵⁷ Nejnověji byla před dvěma lety zřízena slovenská farnost v Oradei, kde většinu farníků tvoří Slováci, kteří se sem stěhovali v rámci ekonomické migrace od šedesátých let 20. století a postupem času vytvořili poměrně početnou komunitu.

Část výše jmenovaných farností je národnostně smíšená, čemuž musí být přizpůsobeno - především z jazykového důvodu - konání obřadů, potažmo celkový chod farnosti. Situaci si můžeme blíže přiblížit na fungování farnosti Siplak (*Suplacu De Barcău*), do které patří slovenské filiálky Čerpotok (*Valea Cerului*), Fogáš (*Foglaş*), maďarské filiálky Dolja (*Dolea*), Balk (*Balc*) a maďarsko-slovenská filiálka Ip. V Siplacu (*Suplacu De Barcău*), Balku (*Balc*) a na Dolji (*Dolea*) jsou bohoslužby konány v maďarštině a v Čerpotoku (*Valea Cerului*) ve slovenštině. Jelikož je filiálka Ip národnostně smíšená, je zde část mše vedena v slovenštině a část v maďarštině, přičemž některé fáze bohoslužby jsou opakovány v obou jazycích.

V lokalitách Gemelčička (*Făgetu*) a Nová Huta (*Șinteu*) působí vedle slovenských farářů i řeholní sestry Svatého kříže ze Slovenska, jejichž hlavním posláním je zdravotnická a charitativní činnost.¹⁵⁸

V životě bihorských Slováků zaujímá významné místo římskokatolický církevní kalendář a s ním spojené přísné dodržování svěcení neděle a všech římskokatolických svátků. Společně s hlavními církevními svátky představuje největší událost v jednotlivých lokalitách pouť (*odpust*), která je slavena na svátek patrona zdejšího kostela. V minulosti byla při příležitosti konání odpustu pořádána pěší procesí na poměrně velké vzdálenosti, která trvala i několik dní.¹⁵⁹ V současnosti je odpust i významnou společenskou událostí, na kterou se do Rumunska vrací i značná část Slováků, kteří již trvale žijí na Slovensku.

156 Jak je zmíněno výše, působili na nich ale především kněží maďarské národnosti.

157 Viz Štefanko, O., 2004, s. 31

158 V Gemelčičce (*Făgetu*) působí v charitním domě vybudovaném v roce 1993 za finančního přispění švýcarské obce Sarnen. Viz Rolník, M.: *Historia Domus Gemelčička*. Rukopis, s. 33.

159 Například Hana Trojáková uvádí, že se za jejího mládí (narodila se 1929) konala procesí z Čerpotoku (*Valea Cerului*) až do Šumlova (*Șimleu Silvaniei*) či do Sendobu (*Seniob*).

7 SLOVENSKÉ MENŠINOVÉ ŠKOLSTVÍ V RUMUNSKU

Při popisu historie slovenského školství se autor zaměří především na vývoj v župách Bihar a Sălaj a v aradsko-banátské oblasti. Slovenské školy v župě Satu Mare a v Bukovině budou, z důvodu velmi krátké doby, po kterou fungovaly, zmíněny jen rámcově a pouze pro dokreslení situace.

7.1 HISTORICKÝ VÝVOJ SLOVENSKÉHO ŠKOLSTVÍ V RUMUNSKU

Při studiu historie slovenského školství na území dnešního Rumunska můžeme sledovat poměrně výrazné rozdíly mezi vývojem v aradsko-banátské oblasti na jedné straně a v župách Bihar a Sălaj na straně druhé. Obecně můžeme říci, že aradsko-banáčtí Slováci byli na poměrně vyšší životní a kulturní úrovni než ostatní Slováci žijící na území dnešního Rumunska, což se samozřejmě promítlo i do otázky zakládání škol a do kvality vzdělanosti obecně. Podle některých autorů je tento fakt podmíněn i konfesně a to z toho důvodu, že slovenští evangelíci vytvářeli svoje vlastní sbory, u kterých vzápětí zřizovali slovenské školy, zatímco římskokatoličtí věřící byli “přifařeni“ k již existujícím, především maďarským farnostem, což byl jeden z důvodů, proč zde vznikaly slovenské školy až později

Tabulka 20: Slovenské školy vzniklé v aradsko-banátské oblasti do konce 19. století

obec, část obce	doba příchodu	rok založení školy
Morá (Mocrea)	1747	1776
Nadlak (Nădlac)	1803	1803
Butin	1813	1820
Vuková (Vucova)	1825	1827
Brestovec (Brestovăț)	1847	1847

Pramen: Štefánko, O.: O minulosti, přítomnosti a budoucnosti slovenčiny na našich školách. In: Naše snahy 9, 1994, s. 7.

V bihorské oblasti bylo v důsledku řady faktorů šíření vzdělanosti značně obtížné. Základ slovenské školské sítě byl v oblasti dotvořen již na konci 19. století

(viz tabulka 18), ale její kapacitní možnosti byly nedostačující, což společně se zapojením dětí do pracovního procesu způsobilo nízkou docházku do školy.

Tabulka 21: Slovenské školy vzniklé v bihorské oblasti do konce 19. století

obec, část obce	doba příchodu	škola
Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	1811	1830
Židáreň (<i>Valea Târnei</i>)	1817	1830
Bodonoš (<i>Budoi</i>)	1790	1835
Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	1830	1878
Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)	1830	1890

Pramen: Michalčáková, 1985, s. 153–154.

Rudolf Urban, který ve slovenských osadách v župách Bihor a Sălaj pobýval na počátku třicátých let 20. století, uvádí, že pouze 27 % školou povinných dětí navštěvovalo školu a to ještě značně nepravidelně. Nejhorší situace byla podle něj v lokalitě Gemelčička (*Făgetu*), kde žilo 325 dětí ve školním věku, ale reálně z nich do školy chodilo pouze 60 (18, 5 %).¹⁶⁰ Pro srovnání uvádíme údaj z obce Nadlak (*Nădlac*) v aradsko-banátské oblasti, kde ve stejné době úroveň školní docházky údajně dosahovala 90 %.¹⁶¹ Výsledkem byla obrovská negramotnost, která údajně u bihorských Slováků ve třicátých letech 20. století Slováků dosahovala až 80 %.¹⁶²

Velký význam pro slovenské školství v Rumunsku měla československo-rumunská kulturní dohoda z 22. října 1936¹⁶³ a následná školská dohoda z roku 1938¹⁶⁴. Na jejich základě mohla být, po schválení rumunským ministerstvem školství, v lokalitě s početnou slovenskou nebo českou menšinou, kde žilo alespoň třicet školou povinných dětí, zřízena škola s vyučovacím jazykem dané národnostní minority. Za stejných podmínek bylo recipročně sjednáno zřizování rumunských menšinových škol na území Československa.¹⁶⁵ Smlouva dále vytvářela legislativní rámec pro vysílání

160 Viz Urban, R., 2005, s. 125. Ján Svetoň pro školní rok 139/1940 uvádí dokonce 563 školou povinných dětí a pouze 160 školu navštěvujících dětí. Svetoň, J., 1942, s. 102, .

161 Štefánko, O.: O minulosti, přítomnosti a budoucnosti slovenčiny na našich školách. In: Naše snahy 9, 1994, s. 7.

162 Urban, R., 2005, s. 126. Pro srovnání uvádíme údaj o celostátní negramotnosti. Podle sčítání v roce 1930 dosahovala v Rumunsku negramotnost 38,9 %. Viz Husarik, P., 1996, s. 199.

163 Obsah dohody je citován v Husarik, P., Štefánko, O., 2006, s. 56–57.

164 Viz Porubský, s. 7

165 Jednalo se o školy pro rumunskou menšinu na Podkarpatské Rusi.

československých pedagogů do Rumunska a stanovovala i další pravidla spojené s fungováním menšinových škol.

Dohoda, jejíž obsah byl rumunskou stranou více méně dodržován i po zániku Československa¹⁶⁶, umožnila společně s liberálním školským zákonem z roku 1939¹⁶⁷ poměrně značný rozvoj sítě slovenských menšinových škol na území Rumunska.¹⁶⁸

Během něho došlo jednak ke znovuobnovení zaniklých¹⁶⁹ a jednak k zakládání nových slovenských škol v lokalitách, kde dosud nefungovaly. Prvním krokem pro zlepšení vzdělanosti v bihorské oblasti bylo vybudování dvanácti nových školských budov, jejichž stavbu financovala československá vláda.¹⁷⁰ Dále vzniklo i několik škol v aradsko-banátské oblasti a po jedné škole v Bukovině (*Poiana Micului*) a v župě Satu Mare (*Huta Certeze*). Síť slovenských menšinových škol se rozrostla z 11 školských jednotek v roce 1930 na 26 v školním roce 1939/1940. Z důvodu kritického nedostatku kvalifikovaných učitelů působilo na slovenských školách velké množství vyslaných učitelů z Československa.¹⁷¹

Tabulka 22: Vývoj počtu slovenských školských zařízení na území dnešního Rumunska v období let 1930 až 2006

školní rok	počet škol. zařízení	počet žáků
1930/1931	11	?
1939/1940	26	?
1948/1949	16	1 064
1958/1959	35	1 529
1968/1969	36	1 680
1978/1979	37	2 045
1988/1989	33	1 705

Pramen: Heckel, M.: Súčasný stav škôl s vyučovacím jazykom slovenským, respektive českým v Rumunsku. In: Naše snahy 2, 1994, s. 8-10.

166 Po 14. březnu 1938 se partnerem stalo Slovensko, které následně 1. září 1943 podepsal s Rumunskem vlastní kulturní dohodu. Viz Porubský, s. 16.

167 Mimo jiné umožňoval realizovat výuku v jazyce národnostní menšiny v lokalitě, kde žilo nejméně 20 školou povinných dětí z řad národnostní menšiny, v čemž byl liberálnější než zmíněné československo-rumunské dohody. Slovensky se neučila pouze rumunština a tzv. národní předměty: občanská výchova a dějepis a zeměpis Rumunska.

168 Ondrej Štefanko následující roky, zhruba do konce II. světové války, přímo označuje jako "zlaté období" slovenského školství v Rumunsku. Štefanko, O.: O minulosti, přítomnosti a budoucnosti slovenčiny na našich školách. In: Naše snahy 9, 1994, s. 9.

169 Ze škol uvedených v tabulkách č. se, od jejich založení do roku 1936, nepřetržitě vyučovalo ve slovenském jazyce pouze v lokalitách Nadlak (*Nadlac*), Gemelčička (*Fagetu*) a Vuková (*Vucova*)

170 Viz Michalčáková, E., 1985, s. 159–160. Mimo to finančně přispěla i na přestavbu staré církevní školy v lokalitě Bodonoš.

171 Působil zde i Rudolf Dočolomanský, otec herce Michala Dočolomanského.

Po druhé Vídeňské arbitráži připadly slovenské školy v bihorské oblasti a v župě Satu Mare pod maďarskou správou. Vyslaní učitelé je byli nuceni opustit a část z nich odešla na Slovensko a část do slovenských škol, které zůstaly na území Rumunska. Na jejich místo mimo jiné přišli i maďarští učitelé z Maďary rovněž okupovaného jižního Slovenska, kteří ovládali slovenský jazyk. Na většině bihorských škol bylo zavedeno až do konce války vyučování v maďarštině.¹⁷²

V aradsko-banátské oblasti pokračoval došlo k založení dalších škol a ve spolupráci s rumunským školským inspektorátem byl vytvořen úřad “vrchního inspektora”¹⁷³ pro slovenské školy v Rumunsku, jenž se měl starat o jejich bezproblémový chod.

Problémy postihly slovenské školství následkem bezprostředních poválečných událostí. V některých lokalitách se v důsledku reemigrace vystěhovalo téměř všechno obyvatelstvo hlásící se ke slovenské národnosti, což vedlo k uzavření místní slovenské školy. Tento případ nastal například v lokalitách Huta Bogdana (*Bogdana Huta*) a Poľana Malého (*Poiana Micului*). Dalším problémem byl opětovný nedostatek kvalifikovaných pedagogů, který byl způsoben především návratem vyslaných učitelů zpět do Československa. Kvůli absenci učitelských kádrů řada nově založených škol opět zanikla a ve školním roce 1948/1949 fungovalo v Rumunsku již pouze 16 slovenských školských zařízení.

Problém s nedostatkem učitelů v bihorské oblasti byl nejdříve prozatímně řešen vysláním nekvalifikovaných „nadšenců“ z aradsko-banátské oblasti, především z Nadlaku (*Nădlac*). Definitivně měla problém s nedostatkem kvalifikovaných učitelů pro slovenské (a české) menšinové školství vyřešit střední škola, která byla založena v Nadlaku 22. listopadu 1945. Nejdříve se jednalo o Československé státní gymnázium (*Gimnaziul de Stat Cehoslovac*), které bylo v roce 1948 transformováno na střední Slovenskou pedagogickou školu (*Școala Pedagogică Slovacă*)¹⁷⁴, jejímž hlavním

¹⁷² Více Michalčák, L., 1987, s. 200–203.

¹⁷³ Úřad několikrát změnil oficiální název a po skončení druhé světové války byl nakonec jako Ústředná správa slovenských škol v Rumunsku k 28. únoru 1949 zrušen. Viz podrobně Porubský, J., 1974, s. 5–57.

¹⁷⁴ Poměrně často docházelo ke změnám názvu a méně častěji i organizační struktury střední školy v Nadlaku. Jako Slovenská pedagogická škola fungovala do roku 1960. V roce 1961 došlo ke sjednocení s rumunskou střední školou. V současnosti má název Školské priemyselné stredisko Jozefa Gregora

úkolem bylo právě vychovat chybějící učitele pro znovuobnovované školy. V letech 1948 až 1959 došlo k více než zdvojnásobení počtu slovenských menšinových školských zařízení (z 16 na 36) a obdobně se do konce sedmdesátých let 20. století navýšil i počet žáků a studentů.¹⁷⁵

Rumunský komunistický režim se stával v průběhu 70. a 80. let 20. století čím dál tím ostřeji nacionalisticky zaměřený, což se pochopitelně promítlo i do otázky menšinového školství. Slovenské minoritní školy nebyly touto strategií tak tvrdě zasaženy jako jiné, z pohledu rumunského režimu “problémovější“, menšiny¹⁷⁶, ale i jejich fungování bylo zkomplikováno omezující státní politikou. Především v osmdesátých letech na ně dopadla řada restriktivních opatření, byla ukončena příprava nových učitelů, omezena možnost vydávat učebnice ve slovenském jazyce¹⁷⁷ či se zúžila možnost vykonávat různé zkoušky v mateřském jazyce.¹⁷⁸

7.2 SLOVENSKÉ ŠKOLSTVÍ V RUMUNSKU PO ROCE 1989

7.2.1 Menšinové školství v Rumunsku

V současnosti má v Rumunsku v rámci předuniverzitního vzdělávání¹⁷⁹ patnáct menšin institucionalizovaný systém minoritních školských zařízení. Podle rozsahu užívání mateřského jazyka při vyučování se rozlišují tři typy škol.

Tajovského (*Grupul Școlar Industrial Jozef Gregor Tajovský*). Historie nadlacké střední školy je podrobně popsána v Husarik, P, Štefánko, O., 2006, 171 s.

175 Velký početní nárůst slovenských školských jednotek byl mimo jiné ovlivněn i faktem, že od roku 1948 mohly být zakládány i mateřské školky s vyučovacím menšinovým jazykem.

176 Opatření byla namířena především proti maďarské menšině, ale výrazně zasáhla i ruské, ukrajinské, turecké či bulharské školy.

177 Vydávaly se pouze učebnice slovenského jazyka. U jiných předmětů se propagovalo používání učebnic v rumunském jazyce.

178 Viz například Heckel, M.: Školy pre národnostné menšiny v Rumunsku. In: Naše snahy 7–8, 1995, s.15-19.

179 V Rumunsku existují v rámci předuniverzitního vzdělávání následující stupně: předškolní výchova (*Învățământ preșcolar*) zahrnující mateřskou školku (*grădinița*, dále v textu bude uváděno školka), primární vzdělávání (*Învățământ primar*) zahrnující I.-IV. třídu (*școla primară*, dále v textu: škola I.-IV.), nižší sekundární vzdělávání (*Învățământ gimnazial*) zahrnující V.-VIII. třídu (*școla gimnazială*, dále škola V.–VIII.) a vyšší sekundární vzdělávání zahrnující všeobecnou střední školu (*liceu*, dále lyceum) a odborné střední učiliště (*școla profesională*).

Prvním typem jsou školy s vyučovacím jazykem mateřským, kde jsou všechny předměty kromě rumunštiny vyučovány v mateřském jazyce dané menšiny. V případě bulharské, české a chorvatské menšiny je vyučování v mateřském jazyce zajištěno pouze po IV. ročníku (*școla primară*). Příslušníci ukrajinské menšiny mohou studovat v mateřštině do VIII. třídy (*școla gimnazială*). Slovenská a srbská minorita si vybuodovala systém škol s vyučovacím jazykem mateřským až po lyceum (do XII. ročníku, *liceu*). Pro Maďary a v menší míře i Němce je umožněno studium v mateřštině až po univerzitní stupeň

Tabulka 23: Typy škol pro národnostní menšiny v Rumunsku

typ školy	menšiny
škola s vyučovacím jazykem mateřským	bulharská, česká, chorvatská, maďarská, německá, slovenská, srbská, ukrajinská
"smíšené" školy	chorvatská, turecká, tatarská
školy s vyučováním mateřštiny jako předmětu	arménská, bulharská, česká, chorvatská, německá, maďarská, polská, romská, ruská, řecká, slovenská, srbská, tatarská, turecká, ukrajinská

Pramen: Panorama învățământului pentru minoritățile naționale din România în perioada 2003–2006, Bukurešť 2007, s. 8.

Druhý typ představují školy s vyučováním částečně v mateřském jazyce a částečně v rumunštině. Zde probíhá zhruba šedesát procent výuky v rumunštině a zbytek v mateřském jazyce, což je případ několika školských zařízení chorvatské a turecké menšiny.¹⁸⁰

Posledním možností je výuka mateřského jazyka na školách s vyučovacím jazykem rumunským. Všechny předměty jsou v rumunštině a mateřština minority je vyučována pouze jako další volitelný předmět. Tuto variantu využívají nejen málo početné národnostní menšiny, ale i minority s předchozími typy škol v místech, kde nejsou podmínky pro jejich vznik.

Od devadesátých let 20. století došlo v Rumunsku k výrazné redukci školských zařízení. Tento proces se samozřejmě dotkl i minoritního školství, ale školská zařízení s vyučovacím jazykem mateřským mají oproti majoritním školám výhodu v tom, že u nich lze uplatnit výjimku a nelze je tak jednoduše zrušit.¹⁸¹

¹⁸⁰ V turečtině mají možnost studovat i příslušníci tatarské menšiny.

¹⁸¹ Viz Anoca, D. M.: Rozhovor s pánem Alexandrom Mlynarčíkom, inšpektorom pre školy s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku. In: Naše snahy 6, 2007, s. 8

7.2.2 Slovenské menšinové školství po roce 1989

Často je zmiňován lichotivý fakt, že slovenská minorita, ačkoli se co do počtu svých příslušníků řadí až na deváté místo mezi menšinami, má třetí nejpočetnější zastoupení dětí v menšinových školách s vyučovacím jazykem mateřským v Rumunsku.¹⁸²

Tabulka 24: Školy s vyučovacím jazykem národnostních menšin v Rumunsku ve školním roce 2005/2006

vyučovací jazyk	školní rok 2005/2006			
	školské jednotky		žáci a studenti	
	abs.	relat.	abs.	relat.
maďarský	1 403	12,23	179 415	4,95
německý	243	2,12	18 486	0,51
slovenský	27	0,24	1 052	0,03
srbský	31	0,27	718	0,02
ukrajinský	16	0,14	671	0,02
chorvatský	6	0,05	139	-
český	3	0,03	82	-
bulharský	1	0,01	20	-
menšiny celkem	1 730	15,09	200 583	5,53
školy celkem	11 468	100,00	3 625 052	100

Pramen: Panorama învățământului pentru minoritățile naționale din România în perioada 2003–2006, Bukurešť 2007, s. 68–69.

V porevoluční euforii po změně režimu v roce 1989 došlo k zakládání či k znovuzakládání řady slovenských škol a již v roce 1995 fungovalo 42 škol s vyučovacím jazykem slovenským. Většinu nově vzniklých školských zařízení tvořily školy I.-IV., jež bylo velmi jednoduché založit. Podle vládního rozhodnutí pro jejich vznik postačovala žádost rodičů alespoň čtyř dětí v odpovídajícím školním věku.¹⁸³ Síť těchto škol nebyla ale příliš stabilní a většina z nich postupem času kvůli nedostatku žáků zanikla.¹⁸⁴

182 Navíc německé a především maďarské minoritní školství se z hlediska počtu školských zařízení a žáků nachází v úplně jiné dimenzi a u Srbů, kteří mají více školských jednotek než slovenská menšina, jich většinu tvoří mateřské školy.

183 Heckel, M.: Súčasný stav škôl s vyučovacím jazykom slovenským, respektive českým v Rumunsku. In: Naše snahy 2, 1994, s. 8-10.

184 Například slovenská škola I.-IV. v lokalitě Fogăș (*Foglaş*) zanikla, neboť zdejší děti pokračovaly po jejím absolvování ve školní docházce na rumunské majoritní škole v Siplaku (*Suplacu de Barcau*).

Ve školním roce 2006/2007 fungovalo v Rumunsku 10 slovenských škol I.-IV. Jednalo se především o malotřídky a většina z nich se nacházela v bihorské oblasti na "vrchoch". Zde z důvodu nekompaktnosti osídlení vytvářely jakási "odloučená pracoviště" zdejších čtyř osmiletých škol, které jsou stabilním základem slovenského minoritního školství v bihorské oblasti.

Slovenská menšina je jediná, mimo maďarskou a německou minoritu, která má v současnosti v Rumunsku dvě školská zařízení lyceálního typu. Jak již bylo zmíněno, nadlacké lyceum Josefa Gregora Tajovského má více než padesátiletou tradici. V roce 1995 k němu přibýlo druhé, které bylo založeno v lokalitě Bodonoš (*Budoï*) v bihorské oblasti. Obě instituce mají klíčový význam pro slovenské minoritní školství v Rumunsku. Jejich existence umožňuje příslušníkům slovenské menšiny složit maturitní zkoušky ve své mateřštině a dále jejich žáci a studenti tvoří ve všech stupních od školky až po XII. ročník více než 50 % žáků a studentů navštěvujících školy s vyučovacím jazykem slovenským.

Tabulka 25: Počet žáků a studentů v jednotlivých školských zařízeních s vyučovacím jazykem slovenským v Rumunsku ve školním roce 2006/2007

název školského zařízení	počet žáků a studentů				
	školka	škola I-IV.	škola V-VIII	škola IX-XII	celkem
lyceum J.G.Tajovsky Nadlak (<i>Nădlac</i>)	109	86	97	104	396
lyceum T.J.Kozacek Bodonoš (<i>Budoï</i>)	30	47	51	79	207
škola I-IV. Varzař (<i>Vărzari</i>)	-	11	-	-	11
škola V-VIII Gemelčička (<i>Făgetu</i>) č.1	17	24	53	-	94
škola V-VIII Gemelčička (<i>Făgetu</i>) č.2	-	19	-	-	19
škola V-VIII Gemelčička (<i>Făgetu</i>) č.3	-	12	-	-	12
škola V-VIII Šarany (<i>Șerani</i>) č. 1	15	23	44	-	82
škola V-VIII Šarany (<i>Șerani</i>) č. 2	-	4	-	-	4
škola V-VIII Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	12	22	42	-	76
škola V-VIII Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>)	11	9	20	-	40
škola I-IV. Židáreň (<i>Valea Tîrnei</i>)	-	5	-	-	5
škola I-IV. Chrapcín (<i>Chrapîn- Șinteu</i>)	-	6	-	-	6
škola I-IV. Šastelek (<i>Sacalasău</i>)	-	9	-	-	9
škola I-IV. Čerpotok (<i>Valea Cerului</i>)	12	17	-	-	29
škola I-IV. Varasau (<i>Varasău</i>)	10	8	-	-	18
škola I-IV. Alešď (<i>Aleşd</i>)	14	10	-	-	24
školka Butín (<i>Butin</i>)	13	-	-	-	13
Celkem žáků a studentů	243	312	307	183	1045

Pramen: Interní statistika inspektora pro školy s vyučovacím jazykem slovenským v Rumunsku v župách Bihor, Sălaj a Satu Mare

To znamenalo, že od páté třídy se děti začaly učit většinu předmětů v jiném jazyce, což s sebou přinášelo řadu komplikací. Obdobnou situaci můžeme očekávat i v jiných lokalitách.

V průběhu devadesátých let můžeme pozorovat postupný úbytek žáků navštěvujících školy s vyučovacím jazykem slovenským. V období 1992 až 2005 došlo ke snížení počtu školáků z 1379 na 1052 (o 17, 5 %) ¹⁸⁵, což je dáno jednak počtem příslušníků slovenské minority v Rumunsku ¹⁸⁶, jednak tím, že v některých případech rodiče pro svoje děti z různých důvodů upřednostňují rumunské majoritní školy.

Mimo uvedené školy využívá slovenská menšina i možnost studia slovenštiny jako nepovinného předmětu na školách s vyučováním v rumunštině. Ve školním roce 2005/2006 se slovenština jako předmět vyučovala na 5 školách a studovalo ji 189 žáků a studentů. ¹⁸⁷ Jelikož v mnoha lokalitách navštěvují slovenské děti rumunské školy, bude se pravděpodobně počet těchto škol nadále zvyšovat.

Školy s vyučovacím jazykem slovenským mohou být organizovány třemi způsoby. Jednak se jedná o samostatné školy s vlastním ředitelem, což je případ lycea v Bodonoši (*Budoï*) a osmiletých škol v lokalitách Šarany (*Șerani*) a Nová Huta (*Șinteu*). Dále některá školská zařízení, především lyceálního typu, mají sekci s vyučovacím jazykem rumunským a sekci s vyučovacím jazykem menšinovým. Oficiálně tvoří jeden subjekt se společným majetkem a vedením. Zákonem je zaručena účast menšiny na vedení školy povětšinou tak, že zástupce ředitele je z menšinové sekce. U slovenských škol je to případ nadlackského lycea. Poslední možnost představuje například škola I.-XIII. v lokalitě Gemelčička (*Făgetu*), která spadá pod rumunskou školu v obci Plopiș (*Plopiș*). Mateřské školky a školy I.-IV. vždy tvoří součást jiného školského zařízení. ¹⁸⁸

Za slovenské školství zodpovídá státní tajemník na ministerstvu školství v Bukurešti, do jehož kompetence spadá i správa školského systému české, bulharské a srbské menšiny. Z důvodu koncentrace většiny slovenských škol v bihorské oblasti ¹⁸⁹

185 Tento trend můžeme pozorovat nejen u slovenské menšiny, ale platí pro Rumunsko všeobecně. V období let 1995 až 2005 počet všech školáků navštěvujících předuniverzitní školská zařízení poklesl o 18 %.

186. Zde je pravděpodobně nejvýraznějším problémem především odchod mladých produktivních lidí na Slovensko a s tím související absence školou povinných dětí.

187 Panorama învățământului pentru minoritățile naționale din România în perioada 2003–2006, Bukurešť 2007, s. 77.

188 viz Timarová, V., 2008

189 V roce 2006/2007 se pouze nadlackské lyceum a školka v Butině (*Butin*) nacházela v aradsko-timišské oblasti.

byla v roce 2005 zřízena funkce inspektora pro slovenské školy se sídlem v Oradei, který má na starosti fungování škol v župách Bihor, Sălaj a Satu Mare.

Ve školním roce 2006/2007 působilo na slovenských školách 104 učitelů, z toho 15 ve školkách a na prvním stupni, 27 na druhém stupni a 62 na lyceálním stupni.¹⁹⁰ Přípravu nových učitelů pro předškolní stupeň a pro školy I.-IV. zajišťuje nadlackské lyceum, kde je podle potřeby periodicky otevírán pedagogický ročník. Poslední pedagogická třída maturovala ve školním roce 2007/2008. Učitelé pro vyšší stupně studují na vysokých školách v Rumunsku a po roce 1989 ve velké míře na Slovensku.

Na základě dohody již od roku 1990 zajišťuje slovenské ministerstvo školství¹⁹¹ stipendia pro příslušníky slovenské menšiny z Rumunska. V současnosti se jedná přibližně o dvacet stipendií ročně.¹⁹² V rámci dohody jsou také uskutečňovány metodické a poznávací kurzy pro slovenské učitele z Rumunska, které zajišťuje, speciálně pro potřeby krajanských učitelů vytvořené, banskobystrické Metodické centrum Univerzity Mateja Bela pre Slovákov žijících v zahraničí a zahraničních studentů.

Na základě zmiňované dohody mohou na požádání rumunské strany vyučovat na školách učitelé slovenského jazyka vyslaní ze Slovenské republiky. V současnosti působí v Rumunsku tři vyslaní pedagogové a to na škole I.-VIII. v lokalitě Gemelčička (*Fagetu*), dále na škole I.-VIII. na Nové Huti (*Șinteu*) a na bodonošském lyceu.

Na menšinových školách s vyučováním v mateřštině jsou všechny předměty, kromě rumunštiny a na vyšším stupni i dějepisu a zeměpisu Rumunska, vyučovány ve slovenštině.¹⁹³ Učební plány a osnovy pro slovenské školy zajišťuje rumunské ministerstvo školství a jsou totožné s plány a osnovami rumunských majoritních škol.

190 Panorama învățământului pentru minoritățile naționale din România în perioada 2003–2006, Bukurešť 2007, s. 78.

191 V současnosti je spolupráce mezi slovenským a rumunským ministerstvem školství zajištěna programem spolupráce na období 2007–2012. Celé znění dohody je dostupné na:
http://www.minedu.sk/data/USERDATA/MSpolupraca/MZaD/Rumunsko_2007_R.pdf

192 Blíže o stipendiích pojednává například Hlásník, P.: Študium Slovákov z Rumunska na Slovensku. In: Dolnozemský Slováč 3, Nadlak 2000, s. 4–6.

¹⁹³ Toto pravidlo není ale vždy stoprocentně dodržováno, v některých případech při nedostatku slovenských učitelů jsou v rumunštině vyučovány i jiné předměty.

Z tohoto pravidla existují pouze tři výjimky. Pro slovenský jazyk byl samozřejmě vytvořen osobitý učební plán, který je ale přizpůsoben rumunským osnovám.¹⁹⁴

Zvláštním případem je náboženství, které je v Rumunsku na prvním stupni povinné. Mimo majoritního pravoslavného náboženství jsou v Rumunsku vytvořeny speciální učební plány pro výuku náboženské výchovy dalších osmi církví. Na slovenských školách je podle konfesijního vyznání žáků a studentů vyučována náboženská výchova římskokatolické církve a evangelické a. v. církve. Náboženská výchova má důležitou roli pro osvojení základů spisovného slovenského jazyka na majoritních rumunských školách, které navštěvují slovenští žáci a studenti, protože zde v některých případech představuje jediný předmět vyučovaný ve slovenštině.¹⁹⁵

Zástupci minorit v rumunském parlamentu se zasadili o vznik speciálního vzdělávacího programu pro menšinové školy s názvem Dějiny a tradice menšin v Rumunsku,¹⁹⁶ který se vyučuje v šesté a sedmé třídě. Hlavním cílem předmětu Dejiny a tradície Slovákov v Rumunsku je poznání historie Slováků a osvojení si povědomí o jejich svébytné kultuře jak v Rumunsku, tak i v jejich původní vlasti.¹⁹⁷

Většina předmětů se vyučuje podle překladů rumunských učebnic, jež zajišťuje kolektiv slovenských pedagogů a náklady s tím spojené hradí rumunské ministerstvo školství.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Podle vyslaných učitelů jsou mnohdy nároky kladené na žáky větší než u jejich vrstevníků na Slovensku.

¹⁹⁵ Například na škole I.-IV. Fogáš (*Foglaş*)

¹⁹⁶ Osnovy předmětu Dějiny a tradice menšin v Rumunsku byly vytvořeny pro českou, chorvatskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, slovenskou, srbskou, turecko-tatarskou a ukrajinskou menšinu.

¹⁹⁷ V současnosti se někteří nadlaťtí učitelé podílejí na vzniku učebnice o historii a kultuře menšin na území Rumunska, která bude určena pro rumunské školy a jejímž cílem je seznámit majoritní společnost s menšinami žijícími na území Rumuska.

¹⁹⁸ O vydávání slovenských učebnic v Rumunsku pojednává například studie Heckel, M, s. 220 – 226.

8 KULTURNÍ SPOLKY A KULTURNÍ ČINNOST SLOVENSKÉ MENŠINY V RUMUNSKU

Prvním slovenským kulturním spolkem na území dnešního Rumunska byl *Slovenský ľudový kruh*, jenž vznikl v roce 1904 v Nadlaku (Nădlac) a jehož náplní byla především divadelní a osvětová činnost.

Větší význam měl *Slovenský kultúrny spolok*, který byl v roce 1924 založen opět v Nadlaku (Nădlac). Jedním z jeho cílů byla snaha propojit všechny slovenské komunity v Rumunsku. *Slovenský kultúrny spolok* založil svoje pobočky v největších slovenských lokalitách na území Rumunska a v podstatě můžeme říci, že až v důsledku jeho fungování došlo k výraznějším a intenzivnějším kontaktům mezi Slováky žijícími v jednotlivých od sebe vzdálených oblastech.

Tabulka 26: Pobočky Slovenského kultúrneho spolku podle jednotlivých oblastí obývaných Slováky v Rumunsku

aradsko-banátská oblast	Nadlak (Nădlac), Butín (Butin), Velký Pereg (Peregu Mare), Cipár (Țipar), Mokrá (Mocrea), Vuková (Vucova), Brestovec (Brestovăț), Arad
bihorská oblast	Nová Huta (Șinteu), Bodonoš (Budoi), Gemelčička (Făgetu), Nový Šastelek (Sacalășu Nou), Bikač (Bicaciu), Varlzal (Varzari)
Bukovina	Pořana Malého (Poiana Micului)
nezařazené do oblasti	Bukurešť

Pramen: Štedanko, O., 2004, s. 54–55.

V roce 1930 došlo ke spojení výše zmíněných spolků a ke vzniku Svazu Čechoslováků v Rumunsku¹⁹⁹, který až do jeho zrušení komunisty v roce 1948 představoval nejvýznamnější organizaci slovenské a české menšiny v Rumunsku.²⁰⁰

V meziválečném období vydávali zástupci slovenské minority i dva časopisy. V období 1929–1932 se jednalo o *Slovenský týždenník* a v letech 1936–1941 o časopis *Naše snahy*.

V období vlády komunistického režimu byla možnost aktivní kulturní činnosti menšinových organizací výrazně omezena, přesto například v nakladatelství Kriterion,

199 V roce 1938 byl přejmenován na Svaz Čechů a Slováků v Rumunsku

200 Štedanko, O., 2004, s. 55

kteřé se specializovalo na vydávání knih menšinových spisovatelů, vyšly i knihy slovensky píšících autorů.

Zásadní roli v rozvoji a zachování slovenské kultury v Rumunsku v současnosti hraje především Demokratický svaz Slováků a Čechů v Rumunsku. Svaz získává dotace od státu a podpora kultury a společenských projektů a aktivit by měla tvořit hlavní náplň jeho činnosti. V rámci kultury je příslušníky slovenské menšiny v Rumunsku věnována největší pozornost především vydavatelské činnosti a rozvoji tradičního folkloru.

Přes svůj malý počet jsou v literární tvorbě Slováci v Rumunsku poměrně velmi aktivní. Centrum slovenské literatury v Rumunsku představuje Nadlak (*Nădlac*), kde sídlí *Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kráska*²⁰¹, která sdružuje literárně činné příslušníky slovenské minority.²⁰²

V rámci KVSÍK funguje i slovenské vydavatelství Ivana Kráska, jež má rovněž sídlo v Nadlaku (*Nădlac*). Vydavatelství se zaměřuje jednak na původní beletristickou tvorbu rumunských Slováků, jednak na odborné monografie a sborníky zabývající se z pohledu různých vědních oborů slovenskou a českou menšinou v Rumunsku. Dále vydává překlady rumunských autorů do slovenštiny a naopak překlady slovenských a českých autorů do rumunštiny. Mimo knih rumunských Slováků vychází v nakladatelství i některá díla slovenských autorů ze Slovenska, Srbska a Maďarska.

V roce 1990, po změně režimu, byl znovuobnoven časopis *Naše snahy*, jenž v současnosti vychází jako měsíčník ve slovenském a českém jazyce. *Naše snahy* jsou nejrozšířenějším časopisem slovenské a české menšiny v Rumunsku a jejich hlavním úkolem je přinášet aktuální informace o činnostech DSSČR a obecně o významných událostech ze života slovenské a české menšiny.

Od roku 1996 je vydáván i slovensko-rumunský časopis pro kulturní dialog *Rovnoběžné zrkadlá-Oglinzi paralele*, jenž má rumunské majoritní společnosti přibližovat slovenskou a českou literární činnost.

201 dále KVSÍK

202 Peter Andruška, zabývající se slovenskou zahraniční literaturou, hovoří z důvodu hojných literárních aktivit nadlackých Slováků přímo o nadlackém literárním fenoménu. Viz Andruška, P., 1994, s. 84

Ve spolupráci se slovenskými organizacemi z Maďarska a ze Srbska je také vydáván společný měsíčník Slováků v těchto zemích s názvem *Dolnozemský Slovák*, jenž informuje o historii a současnosti slovenské dolnozemské komunity.

Velká pozornost je věnována i činnostem spojených s folklorem a se zachováním tradiční slovenské kultury. V této oblasti je největší důraz kladen na podporu fungování tanečních a hudebních souborů a organizování folklorních vystoupení a festivalů. Z poměrně velkého počtu amatérských slovenských folklorních souborů se vyprofilovaly dva nejvýznamnější, které reprezentují slovenskou minoritu na řadě folklorních akcí jak v Rumunsku, tak i v zahraničí. Jedná se o folklorní soubor Salašan z Nadlaku (*Nădlac*) a nověji i o soubor Cerovina z Čerpotoku (*Valea Cerului*).

Největší taneční folklorní přehlídkou pořádanou slovenskou komunitou v Rumunsku je mezinárodní mládežnický festival v Čerpotoku (*Valea Cerului*) a další významnou akcí představuje každoroční soutěžní střetnutí sólistů slovenské lidové písně v Nadlaku (*Nădlac*) s názvem *Cez Nadlak je...*, které je určené pro slovenské zpěváky z Rumunska, Maďarska a Srbska. Mimo tyto dvě největší akce jsou v podstatě ve všech lokalitách, kde žije početnější slovenská menšina, pořádány akce při příležitosti různých výročí spojené s vystoupením folklorních souborů.

Zástupci rumunských Slováků mohou v omezenější míře prezentovat svoji kulturní činnost i v elektronických médiích. Na rádiu Temešvár (*radio Timișoara*) je každou neděli vyhrazena jedna hodina na vysílání ve slovenském jazyce. Nepravidelně je slovenské menšině věnován i pořad Soužití (*Conviețuri*) v rumunské státní televizi, jenž je věnován menšinám žijícím v Rumunsku.

9 SOUČASNÝ STAV IDENTITY SLOVENSKÉ MENŠINY V BIHORSKÉ OBLASTI – VYBRANÉ ASPEKTY

V této kapitole se autor pokusí charakterizovat některé vybrané znaky identity a slovenské menšiny v bihorské oblasti, přičemž budou užity výsledky empirického výzkumu, který autor provedl při svém studijním pobytu v Rumunsku v dubnu až červnu roku 2008.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 170 respondentů, z nichž bylo 85 mužů a stejný počet žen. Základní struktura respondentů je uvedena v následujících tabulkách.

Tabulka 27: Struktura respondentů podle národnosti a mateřského jazyka

národnost	slovenská	rumunská	mateřský jazyk	slovenský	rumunský
počet respondentů	168	2	počet respondentů	168	2

Tabulka 28: Struktura respondentů podle věku

věk	20–29	30–39	40–49	50 a více
počet respondentů	50	53	40	27

Tabulka 29: Struktura respondentů podle vzdělání

vzdělání	základní a bez vzdělání	střední bez maturity.	střední s maturitou	vysoká škola
počet respondentů	57	72	30	11

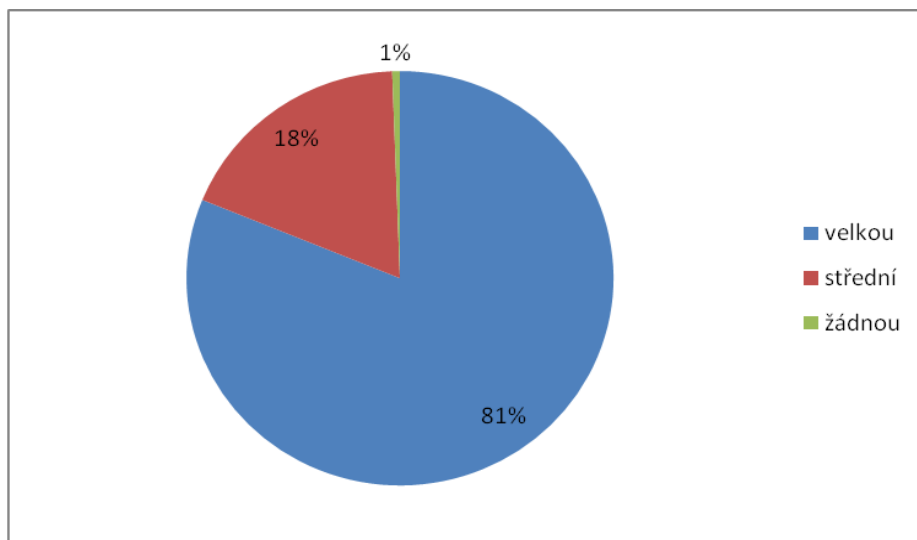
Výběr lokalit pro dotazníkové šetření se z důvodů očekávaných odlišností řídil snahou, aby zhruba polovina dotazovaných pocházela z “*vrchoch*“ (83 respondentů) a druhou polovinu tvořili Slováci z ostatních lokalit (87 respondentů). Těžiště výzkumu se nacházelo v lokalitě Gemelčička (*Făgetu*), kde bylo vyplněno 74 dotazníků, zbytek “*vrcharských*“ respondentů pocházel z vesnic Šerany (*Șerani*) a Stará Huta (*Huta Voivozi*). Druhá polovina dotazníků byla více méně podle možností a příležitosti vyplněna s respondenty ze 17 lokalit obývaných Slováky²⁰³

203 Největší zastoupení měli Slováci z Fogáše (*Foglaş*), kde dotazník vyplnilo 22 slovenských obyvatel

Na základě získaných výsledků, které se autor pokusil začlenit do širších souvislostí, jsou postupně zkoumány tři aspekty současného života bihorských Slováků a to zachování národní identity, dále otázka komunikace a užívání slovenského jazyka a na závěr povědomí o své minulosti.

9.1 ZACHOVÁNÍ NÁRODNÍ IDENTITY

Obecně můžeme říci, že povědomí o své slovenské národní příslušnosti je v komunitě bihorských Slováků stále na značně vysoké úrovni. Absolutní většina respondentů se, podle předpokladu, v rámci dotazníkového šetření sebeidentifikovala se slovenským národem a pro 80 % dotázaných je jejich národní původ velmi důležitou součástí jejich života.

Obrázek 11: Odpověď na otázku: Jakou důležitost dáváte ve svém životě slovenské národnosti?

Zásadním, ne-li nejzásadnějším pilířem zachování národní identity příslušníků slovenské menšiny v kompaktně osídlených oblastech, byla ještě do nedávna přísně dodržovaná endogamie. Slováci vytvořili konfesně a národnostně striktně uzavřenou lokální společnost a její příslušníci uzavírali sňatky pouze v rámci tohoto římskokatolického slovenského společenství. Prohřešení proti nepsanému zákonu mělo

vážné důsledky pro sociální status dotyčné osoby v rámci komunity a znamenalo i ostudu pro celou její rodinu.²⁰⁴

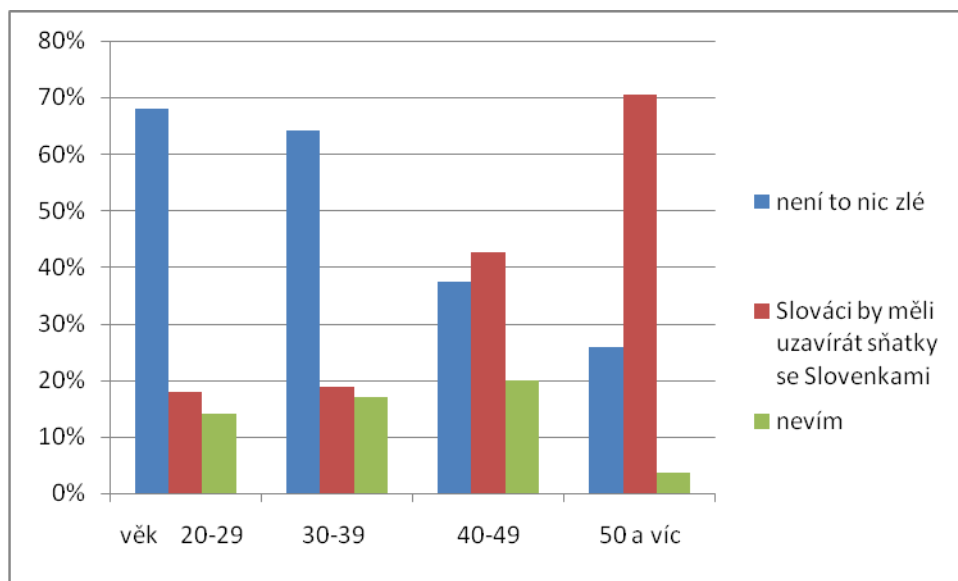
Přesný okamžik, od kdy začal být tento zvyk častěji porušován, nelze s jistotou určit, protože se jednalo o poměrně dlouhodobý proces spojený s celospolečenskými změnami. Určitý vliv mělo masovější zapojení Slováků do průmyslové výroby po druhé světové válce, v důsledku čehož došlo ke každodenním užším kontaktům s jinými národnostmi a k postupnému otvírání se slovenské společnosti jinonárodním vlivům. Podle narátorů došlo k výraznějšímu nárůstu heterogamního chování bihorských Slováků zhruba od osmdesátých let 20. století a dále bylo podpořeno i společenskými změnami po roce 1989. V současnosti již nepředstavuje rozdílný národnostní a konfesní původ pro manželství nepřekonatelnou překážku a smíšená manželství již nejsou nijak ojedinělá. Národnostní otázka ve většině případů již ustupuje do pozadí, ale naopak problém různých náboženských vyznání manželů je stále poměrně významný.²⁰⁵

Přes všechny změny rozdílnost názorů v otázce smíšených manželství u bihorských Slováků stále přetrvává, což dokazují i výsledky autorova dotazníkového šetření. Více než polovina respondentů (52, 9 %) nepovažovala smíšená manželství za nic špatného, 32, 4 % dotázaných bralo za lepší variantu homogamní typ svazku a 14, 7 % nemělo vyhraněný názor.

Když odpovědi porovnáme podle věku jednotlivých respondentů, zjistíme, že v otázce heterogamních svazků došlo v průběhu doby k výraznému posunu. Tolerance je nepřímě úměrná věku respondentů, což může být důkazem stále větší otevřenosti slovenské komunity. Starší příslušníci slovenské menšiny v Rumunsku jsou podle očekávání mnohem více konzervativní, o čemž svědčí fakt, že 70 % osob z nejstarší sledované věkové skupiny (50 a více let) zastává tradiční postoj a odmítá smíšená manželství. Přesně opačnou situaci můžeme sledovat u příslušníků generace, která vyrůstala především v porevolučním období a pro kterou již heterogamie nepředstavuje zásadnější problém.

204 *Bol to hriech, že by sa miešali dva národy..., Prví krát keď bolo počuť, že sa vydala za Rumuna bola to strašná hanba v dedině. Bola veľká hanba pre celú rodinu..*

205 Ladislav Lenovský ve svém příspěvku poznamenává: „*Ak je napríklad zeť Rumun, nie je pre rodičov problémom, že je Rumun, ale že je ortodox, nekatolík.* Viz Lenovský, L., 2006, s. 93. .

Obrázek 12: Odpověď na otázku: Co si myslíte o národnostně smíšených manželstvích?

Z tohoto důvodu se nabízí otázka volby národní a konfesní příslušnosti dětí narozených ve smíšených rodinách. Pro stanovení těchto dvou základních identifikačních znaků neexistuje žádné oficiální či absolutně platné pravidlo. Z řady faktorů, které tento proces ovlivňují²⁰⁶, hraje ve většině případů zásadní úlohu národnost a náboženské vyznání matky.²⁰⁷ Hlavní příčinou, kterou narátoři nejčastěji uváděli, je především fakt, že matčinou základní povinností je co nejlépe vychovat děti, což by bylo velmi komplikované, kdyby tak činila v jiném jazyce a především v jiné víře, než ve své vlastní.²⁰⁸

I přes zmíněný zvyšující se stupeň otevřenosti příslušníků slovenské menšiny vůči jinonárodnímu obyvatelstvu přetrvávají nejvýznamnější a nejintenzivnější vazby stále v rámci slovenské komunity. O tomto faktu nám mimo jiné podávají informaci

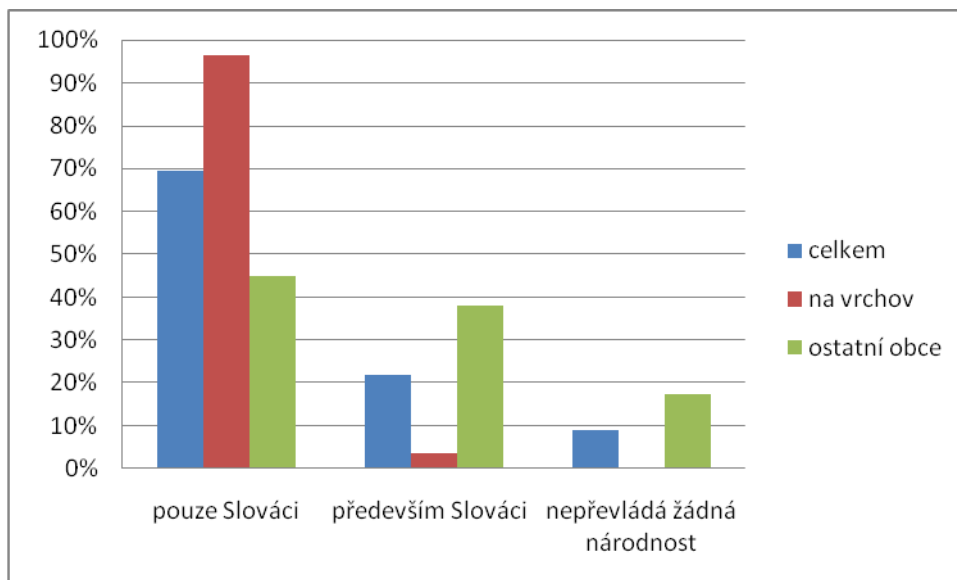
206 Jedná se především o přání rodiny, dále o národnostní a konfesní strukturu prostředí, ve kterém manželé žijí atd.

207 Alespoň takto to autorovi uváděla drtivá většina narátorů. Dotazníkového šetření se zúčastnily pouze čtyři osoby pocházející ze smíšené rodiny a u třech byla národnost stanovena na základě národnosti matky (v jednom případě rumunská a ve dvou slovenská národnost).

208 Velmi zajímavý příklad z lokality Borumlak (*Borumlaca*) nám přináší Ladislav Lenovský, který uvádí případ dvou bratrů Ovidia a Ionela Juráša. Jejich otec byl římskokatolický Slovák a matka pravoslavná Rumunka, z tohoto důvodu byli oba pravoslavného vyznání. Ovidiu má slovenskou manželku Mírku a proto jsou jejich děti pokřtěné v katolickém kostele. Bratr Ionel má za ženu pravoslavnou Rumunku a tak je jeho dcera taktéž pravoslavného vyznání. Viz Lenovský, L., 2006, s. 96.

výsledky odpovědí respondentů na otázku týkající se národnostní struktury jejich přátel a známých.

Jak z výsledků vyplývá, existuje diametrální rozdíl mezi situací na “vrchov“ a v ostatních lokalitách. Vzhledem k již několikrát zmiňované izolovanosti a téměř čistě slovenskému osídlení těchto lokalit zde drtivá většina (96 %) dotázaných považuje za své známé pouze příslušníky vlastní národnosti.

Obrázek 13: Odpověď na otázku: Jaké národnosti jsou Vaši známí?

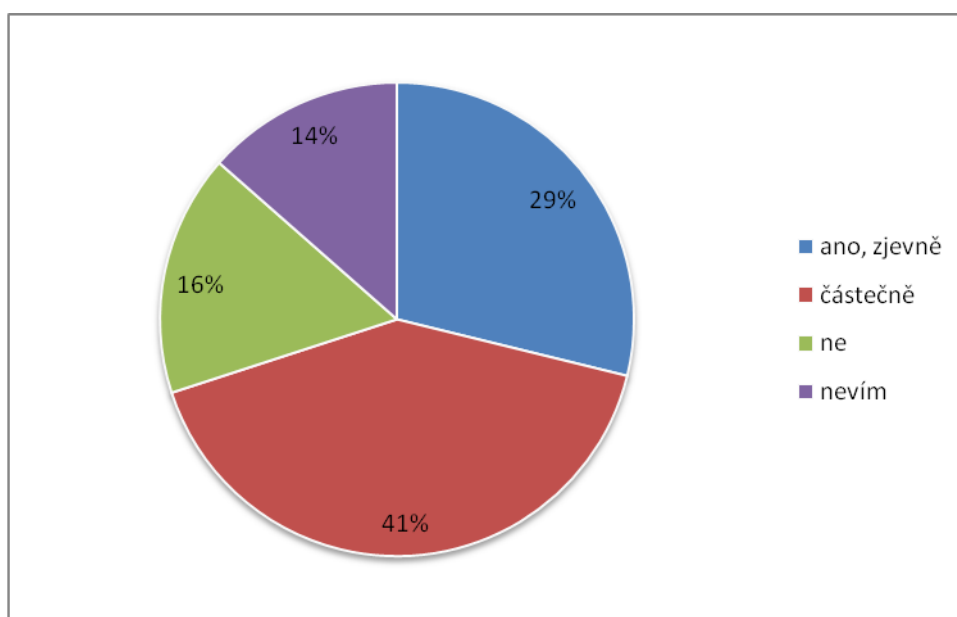
Naopak národnostní složení ostatních vesnic je mnohem pestřejší a jejich obyvatelé jsou více méně v každodenním styku s jinonárodním, v největší míře rumunským obyvatelstvem, což se projevuje i v rozšířeném okruhu slovenských známých o příslušníky majoritní národnosti.²⁰⁹ Přesto ale i zde představují Slováci nejvýznamnější skupinu známých a pouze u zhruba 17 % (v absolutních číslech u 15 osob) dotázaných mezi známými nepřevládají.

Z těchto skutečností můžeme usuzovat, že národní povědomí a s ním spojený pocit sounáležitosti a společný mateřský jazyk, představují významné faktory při vytváření sociálních kontaktů. Vazby mezi Slováky jsou stále nadstandardní a ve velké míře jsou pravděpodobně známosti navazovány a udržovány právě na základě národnostního klíče.

²⁰⁹ Rumunské obyvatelstvo tvoří drtivou většinu zde uvedených. Pouze u dvou respondentů byla zaznamenána známost i s příslušníky maďarské národnosti.

O národním povědomí respondentů může vypovídat i jejich angažovanost v národnostních organizacích a spolcích. Členství v Demokratickém svazu Slováků a Čechů v Rumunsku uvedlo přes 37 % dotázaných (celostátní průměr se pohybuje okolo 30 % rumunských Slováků a Čechů), přičemž 11 z nich bylo funkcionářem svazu.

Se zachováním národního povědomí je v menšinovém prostředí nerozlučně spojen antagonicky působící proces asimilace. Z výsledků odpovědí můžeme usuzovat, že problém asimilace je samotnými příslušníky slovenské menšiny vnímán a reflektován. Většina respondentů (téměř tři čtvrtiny) zastává názor, že u slovenské minority dochází k postupnému procesu asimilace, přičemž 29 % dotázaných uvedlo, že porumunšťování má zjevné výsledky. Nejčastěji udávaným důvodem pozvolné ztráty slovenské identity bylo pouze obecné konstatování o vlivu majoritní rumunské společnosti. Konkrétnější odpovědi vyzvedly především působení smíšených manželství a dále docházku slovenských dětí do rumunských škol.

Obrázek 14: Odpovědi na otázku: Myslíte si, že se Slováci v Rumunsku stále víc porumunšťují?

Opačný názor zastává pouze 16 % dotázaných, kteří jsou přesvědčeni, že porumunšťování se u Slováků nijak neprojevuje a nemá na jejich národní povědomí žádný vliv. Jako hlavní prostředek udržení národní identity podle nich slouží především slovenský jazyk a jeho užívání v rodině, ve škole a v kostele.

9.2 SLOVENSKÝ JAZYK

Pro slovenskou menšinu v Rumunsku je typická poměrně vysoká míra zachování slovenštiny jako mateřského jazyka²¹⁰ Podle výsledků sčítání z roku 2002 uvedlo 91 % příslušníků slovenské národnosti jako svůj mateřský jazyk slovenštinu. V důsledku přirozené asimilace, pravděpodobně především vlivem smíšených manželství, zbylá část deklarovaných rumunských občanů slovenské národnosti uvedla jako mateřštinu jiný jazyk, z logických důvodů hlavně rumunštinu.²¹¹

Tabulka 30: Struktura příslušníků slovenské národnosti podle mateřského jazyka v roce 2002

mateřský jazyk	slovenština	rumunština	maďarština	ostatní
absolutní	15706	1214	195	111
relativní	91,18	7,05	1,13	0,64

Pramen: Date statistice 2002

Slovenský jazyk si dodnes zachoval své postavení, stále plní funkci hlavního komunikačního jazyka při vzájemném kontaktu příslušníků slovenské komunity a představuje nejvýznamnější sebeidentifikační znak národní příslušnosti rumunských Slováků.²¹² O významu slovenského jazyka pro národní povědomí bihorských Slováků svědčí i fakt, že při dotazníkovém šetření byly výsledky odpovědí na otázku o důležitosti slovenského jazyka v životě respondentů téměř stoprocentně²¹³ totožné s odpověďmi na důležitost slovenské národnosti.²¹⁴

²¹⁰ Pro srovnání například v Maďarsku podle oficiálních výsledků posledního sčítání lidu pouze 66 % občanů hlásících se ke slovenské národnosti uvedlo slovenštinu jako mateřský jazyk.

Viz Population by mother tongue, ethnic minorities and sex, 1900 – 2001. [online] dostupné z www.nepszamlalas.hu/eng/volumes24/tables/prnt1_2.html Zde nutno podotknout, že maďarské statistiky při sčítání zjišťují užívání menšinových jazyků z různých hledisek, zde z důvodu porovnání bylo vybráno stejné hledisko, které se zjišťuje v Rumunsku, tedy počet obyvatel hlásících se ke slovenské národnosti, kteří uvedli jako mateřský jazyk slovenštinu.

²¹¹ Pro doplnění celkového stavu uvádíme fakt, že i 321 osob jiné národnosti deklarovalo slovenštinu jako svůj mateřský jazyk.

²¹² Tento fakt výrazně odlišuje rumunské Slováky, společně především se Slováky ze Srbska, od většiny jiných krajanských komunit, kde jako hlavní komunikační prostředek již převládá jazyk majoritní společnosti a kde sebeidentifikace se slovenským národem probíhá již především na základě uvědomování si svého původu a společných tradic.

²¹³ Výsledky se lišily pouze u jednoho respondenta.

²¹⁴ Viz obrázek č. 11

Drtivá většina příslušníků slovenské menšiny je bilingvní a ovládá jak slovenský, tak i rumunský jazyk.²¹⁵ Podle výsledků empirického výzkumu tři čtvrtiny dotázaných považují svoji slovenštinu za dobrou jak v ústní, tak i písemné podobě. Odpověď byla významně ovlivněna skutečností, jestli dotazovaný absolvoval alespoň část školní docházky ve slovenském jazyce. Zatímco téměř 80 % respondentů, kteří navštěvovali slovenské školy, uvedli, že slovenský jazyk ovládají dobře ústně i písemně, v druhé skupině tuto možnost zvolilo pouze 56 % respondentů.

Tabulka 31: Odpověď na otázku: Slovenský jazyk ovládáte:

úroveň	slovenský jazyk		rumunský jazyk	
	absolutně.	relativně	absolutně.	relativně
dobře slovem i písmem	127	74,7	135	79,4
dobře slovem, částečně písmem	29	17,1	20	11,8
dobře slovem	6	3,5	6	3,5
částečně slovem i písmem	6	3,5	8	4,7
částečně slovem	1	0,6	1	0,6
neovládám	1	0,6	0	0

U rumunštiny vyšlo celkové hodnocení o něco lépe než v případě slovenského jazyka a projevíly se zde výraznější rozdíly mezi jednotlivými věkovými skupinami. Podle očekávání svoji úroveň rumunštiny nejlépe hodnotila nejmladší věková skupina a naopak nejhůře dopadli nejstarší respondenti.²¹⁶

Téměř všichni dotazovaní (97 %) se slovenský jazyk naučili doma ještě před příchodem do školy, což znamená, že pro osvojení slovenského jazyka má zásadní význam výchova v rodině. Podle autorova empirického výzkumu se typické slovenské dítě v Rumunsku od narození učí slovenský jazyk a až později si začne osvojovat rumunštinu (81 % dotázaných).

Mimo rodinu, jež dodává prvotní impuls, hraje při rozvoji slovenského jazyka samozřejmě nejdůležitější úlohu škola, která má významný vliv na osvojení slovenštiny

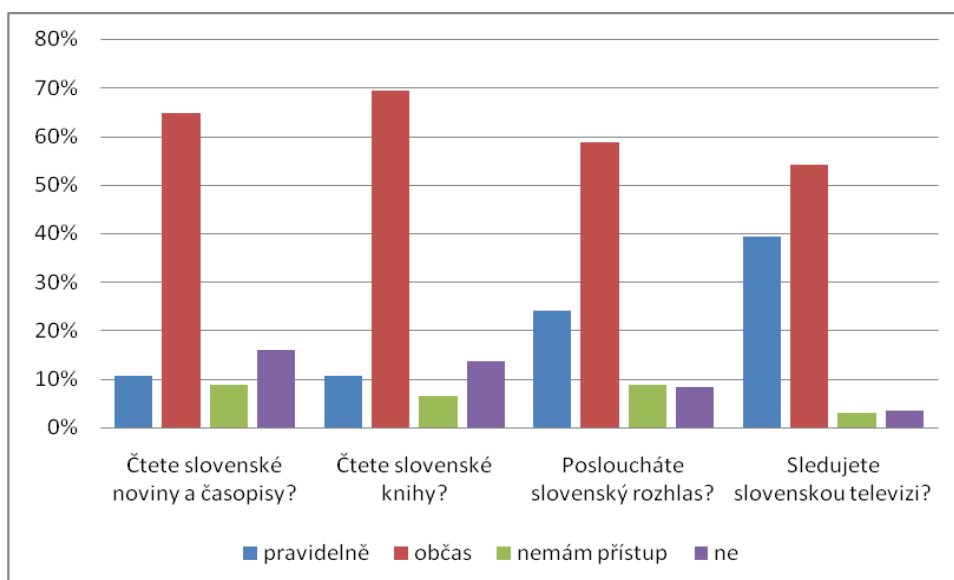
215 Toto pravidlo funguje případně i obráceně. Soužití obyvatel slovenské a rumunské či jiné, národnosti v některých menších lokalitách má za efekt, že i příslušníci majoritního národa se naučí slovenský jazyk. Příkladem může být lokalita Fogáš (*Foglaş*), kde se většina místních obyvatel rumunské národnosti naučila alespoň základům slovenštiny, i když ji v praxi nijak často nepoužívá.

216 Podle autorovy zkušenosti u některých příslušníků nejstarší generace přetrvává výrazně lepší znalost maďarského než rumunského jazyka.

především v jeho písemné formě. Velké procento respondentů (81 %) absolvovalo alespoň část základní školní docházky ve slovenském jazyce a optimisticky pro budoucnost slovenštiny v Rumunsku vyznívá i fakt, že přes 80 % dotazovaných, kteří mají potomky, posílá své děti do školy s vyučovacím jazykem slovenským.

Významné pojitko mezi bihorskými Slovákmi a jejich mateřským jazykem vytváří i slovenské knihy a masmedia. Více než tři čtvrtiny respondentů uvedly, že alespoň občas přijdou do styku se slovenskými knihami, tiskovinami, rádiem a televizí.

Z médií má bezesporu nejvýznamnější vliv televize. Někteří ze slovenských televizních stanic přinejmenším občas sleduje více než 93 % respondentů (z toho 39 % tvoří pravidelní diváci).²¹⁷ Příjem analogového signálu slovenských televizí je v bihorské oblasti poměrně bezproblémový a až překvapivě kvalitní.²¹⁸

Obrázek 15: Odpovědi na otázky týkající se slovenských knih a masmedií

Mimo analogový signál jsou ve větších lokalitách s početnějším slovenským obyvatelstvem, například v obci Siplak (*Suplacu de Barcău*), zařazeny některé

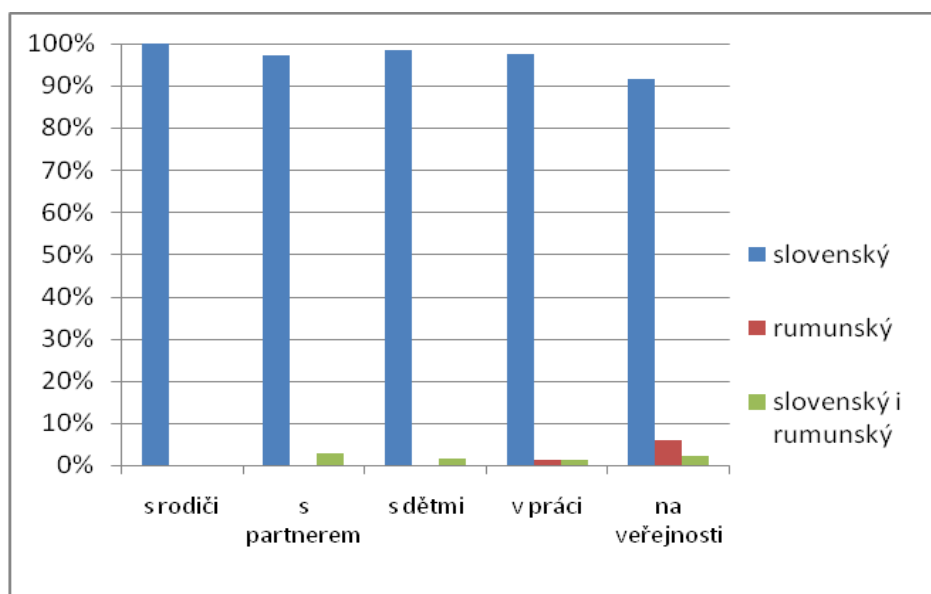
217 Například v lokalitě Gemelčička (*Făgetu*), alespoň podle autorovy zkušenosti, představují slovenské televizní stanice "hlavní" program a rumunské vysílání je sledováno pouze okrajově. Jedním z důvodů oblíbenosti slovensky vysílaných programů je i dabing. Všechny zahraniční pořady a filmy jsou v rumunské televizi nedabovány a opatřeny pouze titulky, což komplikuje sledování televize.

218 Z údajů a map pokrytí signálu, které mi velmi ochotně poskytla Ing. Ivana Holičková ze Slovenské televízie, vyplývá, že do oblasti dosahuje signál z vysílače Košice-Dubník a že příjem signálu je ovlivněn přírodními podmínkami, protože jedna z mála oblastí v Rumunsku, které mají radiovou viditelnost na tento vysílač, je právě pohoří Plopiš (*Munții Plopișului*), kde se nachází slovenské osídlení.

slovenské televizní stanice do nabídky kabelové televize. Televize představuje snadno dostupný a bezprostřední způsob kontaktu se současným živým mateřským jazykem, čímž poněkud mimoděk přispívá k rozvoji slovenského povědomí.²¹⁹

Se sledováním slovenské televize souvisí i zájem o dění na Slovensku. Téměř polovina respondentů (49 %) uvedla, že se informuje o aktuálním dění na Slovensku, z čehož 6 % projevuje o toto dění velký zájem, naopak 35 % dotázaných neprojevuje o Slovensko žádný zájem.

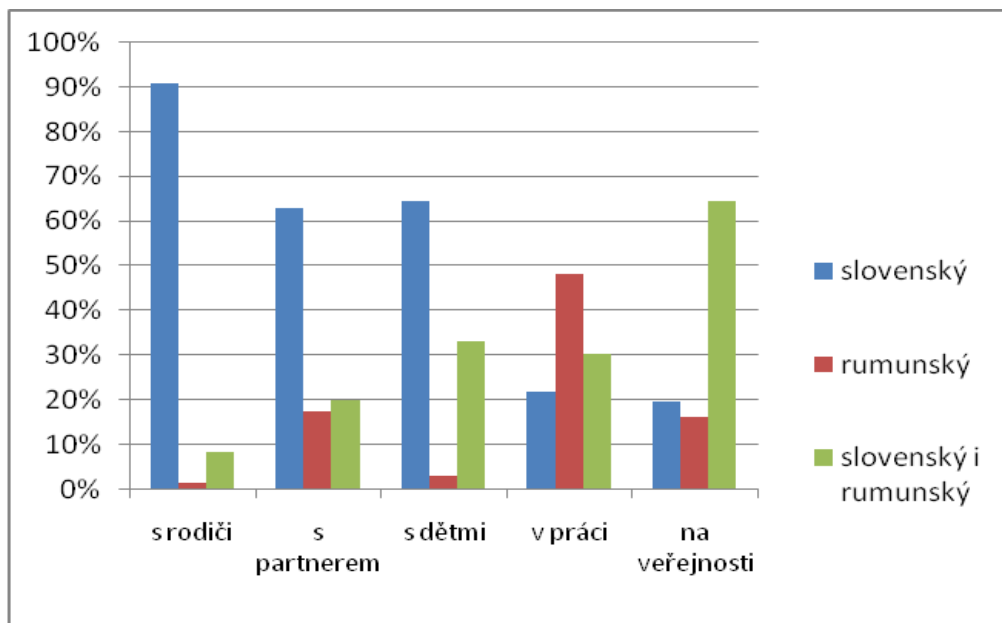
Součástí dotazníkového šetření byly i otázky vztahující se k volbě jazyka při rozhovorech v různých typických životních situacích. Jelikož obdobně jako při otázce o národnosti známých odpovědi respondentů výrazně závisely na místě jejich bydliště, byly výsledky odpovědí analyzovány zvlášť pro “vrchy“ a zvlášť pro ostatní lokality. U “vrchov“ se vzhledem k jejich izolovanosti opět projevil efekt “malého Slovenska“ a výrazně zde dominuje slovenský jazyk, jehož míra užívání ve všech zkoumaných oblastech komunikace přesáhla 90 %.

Obrázek 16: Odpověď respondentů z “vrchov“ na otázku: Jaký jazyk používáte (jste používal/a) běžně při rozhovoru?

219 Zde dochází k poněkud paradoxní situaci, že například i seriál typu Kobra 11 může mít pozitivní vliv na uchování mateřského jazyka.

Poněkud odlišnou, ale neméně zajímavou situaci, nám přinesly výsledky odpovědí z ostatních lokalit. Na základě vyhodnocených odpovědí v případě rozhovorů v rámci rodiny můžeme i v soukromí respondenta sledovat během tří generací poměrně výrazný posun k bilingvní komunikaci.

Obrázek 17: Odpověď respondentů z ostatních lokalit na otázku: Jaký jazyk používáte (jste používal/a) běžně při rozhovoru?

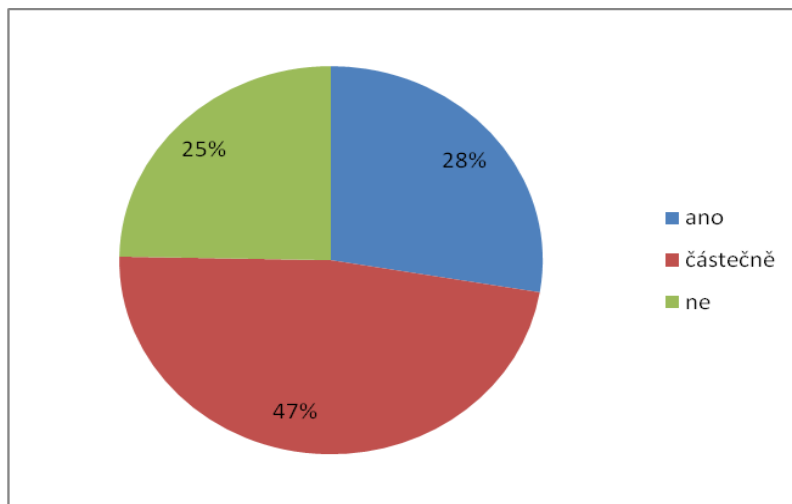
Zatímco téměř 91 % dotázaných vede či vedlo s rodiči v běžných situacích rozhovory pouze ve slovenském jazyce, v případě komunikace s partnerem a vlastními dětmi neuvádí rumunštinu již pouze 63 %, respektive 64 % respondentů.

U verbálního projevu v pracovním procesu je užití slovenštiny z pochopitelných důvodů poměrně značně potlačeno a naopak se výrazně zvyšuje podíl uplatnění rumunštiny. Na veřejnosti se volba komunikačního jazyka v převážné většině případů řídí podle národnosti, respektive podle jazyka partnera rozhovoru, z tohoto důvodu je v odpovědích respondentů nejméně zastoupena bilingvní komunikace.²²⁰

²²⁰ Slováci, podle autorovy zkušenosti, mezi sebou v drtivé většině případů komunikují ve slovenském jazyce. Pouze ve výjimečných případech, většinou tehdy, je-li tématem rozhovoru nějaká situace, při které užívají rumunštinu (například když se baví o úředních záležitostech atd.), přejdou do rumunského jazyka a po změně tématu opět komunikují ve slovenštině. Tento postřeh ale nemusí mít obecnou platnost, slouží především pro ilustraci dané situace.

9.3 POVĚDOMÍ O VLASTNÍ MINULOSTI

Historické povědomí o slovenském původu a slovenských tradicích může hrát v kontextu života národnostní menšiny podstatnou roli pro zachování národního povědomí.

Obrázek 18: Odpověď na otázku: Znáte historii svojí rodiny (doba příchodu do Rumunska, místo původu)?

Dobrou znalost rodinné historie uvedlo 28 % dotazovaných, téměř stejný počet respondentů (25 %) o ní naopak nemá žádné povědomí. Předvídatelně je kvalita znalostí o rodinné historii závislá na věku respondentů a nejnižší je u nejmladší věkové skupiny. Podle autorovy zkušenosti nejsou znalosti o okolnostech primární kolonizace kvůli velkému časovému odstupu ani u starší generace ,nijak výrazně konkrétní a omezují se na konstatování obecnějšího rázu bez bližšího upřesnění, například že jejich předkové přišli z *Horniak* a podobně. Naopak povědomí o sekundární kolonizaci je alespoň v lokalitách s početnější slovenskou komunitou stále poměrně živé. Příkladem může být lokalita Čerpotok (Valea Cerului), kde je mezi obyvateli všeobecně rozšířena znalost historie příchodu kolonistů z vrchů a důvod vzniku názvu obce.²²¹ V Čerpotoku (Valea Cerului) je historické povědomí posilováno i faktem, že zde působí folklorní soubor Cerovina, jehož vedoucí zde provádějí mezi pamětníky folklorní výzkum.

²²¹ Při příchodu prvních kolonistů byl na místě dnešní vesnice hustý les s mohutnými stromy. Především se jednalo o dub cer (*Quercus cerris* L.), podle něhož dostala vesnice i jméno. Nejdříve Cerový potok, z čehož následně vzniklo Čerpotok.

10 ZÁVĚR

Slovenská menšina v Rumunsku si, přes svůj poměrně malý počet a přes - z hlediska státního měřítka - prostorovou nekompaktnost, dokázala udržet svoji národní identitu a jako celek nepodlehla asimilaci více než dvě století. Na tento "obdivuhodný výkon" měla vliv řada faktorů, které samozřejmě nepůsobily izolovaně, ale navzájem se ovlivňovaly a jejich výslednicí je současný stav národní identity rumunských Slováků.

První determinující faktory souvisejí již se samotným procesem a způsobem kolonizace: jedná se především o charakter osídlení a o národnostní strukturu nového prostředí. Disperzní osídlení pouze malé skupiny Slováků výrazně urychlilo proces asimilace, naopak kompaktní osídlení početnější skupiny slovenských kolonistů podporovalo vzájemné vazby uvnitř komunity a zajišťovalo snazší uchování vlastních specifik a rozvoj původní identity.

Pro první variantu nám jako příklad může posloužit rychlý zánik poměrně velkého množství malých slovenských komunit vzniklých během sekundární kolonizace v bihorské oblasti.²²² Naopak svoji národnostní stálost prokázalo kompaktní osídlení v Nadlaku (*Nădlac*) a celistvá slovenská oblast vytvořená v Bihoru kolem jádra vzniklého v průběhu primární kolonizace. Na "vrchoch" byl navíc charakter osídlení výrazně ovlivněn i přírodními podmínkami, které zapříčinily izolovanost slovenského ostrova od okolního jinonárodního prostředí, a dodnes si tato oblast zachovala výrazně slovenský ráz.²²³

Mezi Slováky a příslušníky jiných národností neexistovala pouze prostorová bariéra způsobená přírodními podmínkami, ale i, v mnohých ohledech významnější, bariéra kulturní (jazyková, náboženská) a sociální (město – venkov, způsob obživy, atd.). Na utváření národní identity Slováků měl bezpochyby významný vliv kontakt s příslušníky jiných národností a můžeme tvrdit, že národní povědomí přinejmenším z části vznikalo na základě vyhrazení se vůči odlišným skupinám

²²² Viz příloha číslo 1

²²³ Vyjma lokality Šarany (*Serani*), které mají smíšený charakter. Rumunské obyvatelstvo se do lokality přestěhovalo po reemigraci zdejších Slováků do Československa.

obyvatel a hlavní sebeidentifikační znaky představoval jazyk a náboženská víra. Velmi důležitým prostředkem uchování národní identity byl národní a konfesní endogamie.

Přes výše uvedená fakta můžeme sledovat především v poslední době postupné snižování počtu osob hlásících se ke slovenské národnosti a to i v kompaktně slovensky osídlených oblastech. Zásahu na tom mají především sociální změny projevující se větší otevřeností slovenské komunity a jiným životním stylem. V nemalé míře zde hraje roli i ekonomická otázka, spojená s pracovní migrací do ciziny, v drtivé většině případů na Slovensko.

V blízké budoucnosti pravděpodobně nedojde k výrazné změně tohoto trendu, a proto můžeme očekávat další, asi ne však již tak výrazný, trvalý pokles počtu příslušníků slovenské menšiny v Rumunsku.

Na závěr by chtěl autor příslušníkům slovenské menšiny v Rumunsku popřát, aby si svoji národní identitu a slovenské povědomí udrželi co nejdéle.

11 SUMMARY

The aim of the Diploma Thesis is to analyse social status of the Slovak minority in Romania. The analysis of the settlement and population development of the Slovak minority is made at first. The description of main factors of national identity preservation (education in mother tongue, church, state minority policy) is the focus of this Diploma Thesis. Then the results of the author's field work are analyzed. At the end of this work, the formulation of main findings is concluded.

Slovak migration to the current territory of Romania began in the second part of the 18th century and finished in the first half of the 19th century. The Slovaks inhabited mainly two areas: the Bihor region (the Bihor and Salaj counties) and the region of Arad and Banat (the Arad and Timis counties). Slovak settlements were also established in other regions of present Romania (Bukovina, Satu Mare etc.) but they were not permanent there. All mentioned areas were at the time of migration under domination of the Habsburg Empire and they became parts of Romania after WW1.

Slovak population in the Bihor region was characterized by a high population growth rate almost during all time in Romania. Overpopulation together with scarcity of employment caused almost permanent internal or external migration of the Slovaks from the Bihor region. Important changes occurred in the life of the Slovak minority after WW2. About 25 000 Slovaks reemigrated to Czechoslovakia in 1945-1949. At that time, Slovak communities in Romania lost about a half of their members.

New era for the Slovak minority in Romania began after the revolution in 1989. The Democratic Union of Slovaks and Czechs in Romania (DUSCR) was founded in 1990 and nowadays it is the most important Slovak and Czech organization. The primary task of this organization is to maintain and develop national identity of the Slovak and Czech inhabitants of Romania and to represent them. DUSCR participates in political life in Romania and it has its member in the lower chamber of Romanian parliament and councillors in some local councils.

On the other hand, the Slovak minority continually depopulates. Young people leave for economic reasons from Romania mostly to Slovakia and a process of assimilation takes place especially in localities with small Slovak communities.

According to the 2002 population census, there were 17 199 Slovaks in Romania (less than 0,1% of population), and out of this, there were 7370 Slovaks in the Bihor county, 5695 in the Arad county, 1908 in the Timis county, 1366 in the Salaj county.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- Adamík, P.:** Aspekty vývinu slovenského školstva v Rumunsku v minulosti a dnes. In: Vysťahovalectvo a život krajanov vo svete, Martin 1982, s. 183
- Andruška, P.:** Literárna tvorba Slovákov z Dolnej zeme. Bratislava 1994, 168 s.
- Auerhan, J.:** Pokus o demografiu zahraničných Čechů a Slováků. In: Československá vlastivěda II. Národopis. Praha 1936, s. 97 - 139.
- Bartalská, L.:** Sprievodca slovenským zahraničím. Bratislava 2001, 375 s.
- Benedek, G.:** Koexistencia rôznych nárečových systémov v slovenských nárečiach v stolicach Bihor a Salaj v Rumunsku. In: Slováci v zahraničí 2, Martin 1974, s. 130 - 140.
- Benedek, G.:** Slovenské nárečia v stolicach Salaj a Bihor v Rumunsku. Bratislava 1983, 215 s.
- Benža, M. a kol.:** Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku. Nadlak 1998, 456 s.
- Botíková, M.:** Poznámky k výskumu povedomia etnickej príslušnosti u krajanových detí. In: Slováci v zahraničí 14, Martin 1988, s. 172-189.
- Církevné správy na rok Pana 2006. Nadlak 2007, 67 s.
- Čukan, J. a kol.:** Spôsob života a kultúra Slovákov v Bihore. Borumlaka - Varzař. Nitra-Nadlak 2006, 115 s.
- Dancu, P.:** Kolonizovanie Slovákov do Satmárskej, Ugočskej a Marmmarošskej župy v 18. a začiatkom 19. storočia. Nadlak 1997, 97 s.
- Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura) II. " Praha 1985, 293 s.
- Etnické procesy v pohraničí českých zemí po roce 1945 (společnost a kultura) III. Praha 1986, 216 s.
- Falt'anová, Ľ.:** Etnická identita a spôsob života Slovákov v Rumunsku. In: Fenomen sídelno-priestorovej identity v multietnickom prostredí. Bratislava 2005, s. 129 – 140.
- Ghirbak, K.:** Dejiny školstva v Nadlaku v rokoch 1803-1945. Diplomová práca, Bratislava 1997, 58 s.
- Gubani, M.:** Dincolo de hartă. Lucrare de licență, Oradea 2008, 55 s.
- Haan, Ľ a Zajac, D.:** Dejepis starého i nového Nadlaku. Nadlak 1994, 65 s.
- Hamáš, L.:** Z dejin Slovákov v RSR. Slovenské obce v Sedmohradsku - Rudohori.

In: Slováci v zahraničí 2, Martin 1974, s. 107-120.

Heckel, M.: Nadlak – centrum vydávania učebnic pre školy s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku. In: 200 rokov života Slovákov v Nadlaku. Nadlak 2003, s. 220 – 226.

Hernová, Š., Sokolová, G., ŠrajEROVÁ, O.: Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy. Opava 1997, 191 s.

Hernová, Š., Sokolová, G.: Národně jazykové vědomí obyvatel národnostně smíšených oblastí České republiky. Opava 2000, 172 s.

Hernová, Š., Sokolová, G.: Tabulkové přehledy II. Základní výsledky sociologického výzkumu národnostní problematiky ostravské oblasti. Opava 1997,

Heroldová, I.: Národopisná problematika novoosídleneckého pohraničí.

In: Český lid 65, Praha 1978, 195-205 s.

Heroldová, I.: Příchod slovenských reemigrantů do českých zemí.

In: Český lid 73, Praha 1986, s. 220-234.

Heroldová, I.: Slovenští reemigranti z rumunského Rudohoří. In: Český lid 70, Praha 1983, s.55-57.

Heroldová, I.: Novoosídlenecká vesnice. In: Český lid 71, Praha 1984, s. 130-141.

Historia Domus Berettyószéplak, rukopis, nečíslováno

Historia domus Maghyarpatak. rukopis, nečíslováno

Hlásník, P., Štefáňko, O.: Bibliografia písomných zdrojov o Slovákov a Čechov v Rumunsku. Nadlak 1995, 129 s.

Hlásník, P., Pasková B.: Slováci v Rumunsku. Humánnogeografické aspekty. Nadlak 1997, 119 s.

Hlásník, P.: Nadlak vo svetle demografických ukazateľov. In: 200 rokov života Slovákov v Nadlaku. Nadlak 2003, s. 76–91.

Horváth, I.: Aplicarea legislației cu privire la drepturile minorităților naționale în România. 2006, 286 s.

Husarik, P., Štefáňko, O.: Slovenské školstvo v Nadlaku. Historické súradnice.

In: Viac jako dve storočia slovenskej školy v Nadlaku. Nadlak 2006, s. 56-57

Husarik, P.: Niekoľko úvah na okraj vývinu slovenskej a českej menšiny v období 1930–1956. In: Variácie 14, Nadlak 1996, s. 199.

Chiriac, M.: Minorities in transition 2005. [online] Dostupné

z <http://www.edrc.ro/docs/docs/Minorities%20in%20Transition.pdf>

- Javor, P.:** Podiel Slovákov na rozvoji sklárskej výroby v Bihore. In: Slováci v zahraničí 11, Martin 1985, s. 162 - 183.
- Jurášek, J.:** Retrospektíva Slovákov v Poiana Micului 1842-1947. Nadlak 2005, 227 s.
- Kapustniak, J.:** Bodonoš. Po stopách svojich predkov. Nadlak 1997, 97 s.
- Kapustniaková, A.:** Bodonoš. Nadlak 2007, 75 s.
- Kubalák, P.:** Církevný život Slovákov v Bihore. In: Slováci v Rumunsku, Bratislava 1995, s. 235–232.
- Kukučka, J.:** Nadlak v procese slovenského osídľovania Dolnej země. Nadlak 2003, 147 s.
- Lenovský, L.:** O identite a jej kontextech. In: Čukan, J. a kol.: Spôsob života a kultúra Slovákov v Bihore. Borumlaka - Varzař. Nitra-Nadlak 2006, 115 s.
- Michalčák, L.:** Zo života Slovákov v Sedmohradskom Rudohori v čase horthyovskej okupácie 1940 - 1945. In: Slováci v zahraničí 13, Martin 1987, s. 200 - 203.
- Michalčák, L.:** Sťahovanie Slovákov do Sedmohradska a ich prvé počiatky osídľovania. In: Slováci v Rumunsku, 1995, s. 22-31.
- Michalčáková, E.:** Sťahovanie Slovákov do Sedmohradska a spôsob ich života. In: Slováci v zahraničí 6, Martin 1980, s. 159 - 177.
- Michalčáková, E.:** Vnútoraná kolonizácia sedmohradského Rudohoria slovenským obyvateľstvom (1835 - 1918). In: Slováci v zahraničí 7, Martin 1981, s. 176 - 183.
- Michalčáková, E.:** K zakládaniu slovenských škôl v Sedmohradsku v medzivojnovom období. In: Slováci v zahraničí 11, Martin 1985, s. 153 - 161.
- Michalčáková, E.:** Zvyky a obyčaje Slovákov v Bihore. In: Slováci v zahraničí 13, Martin 1987, s. 173 - 181.
- Niederle, L.:** Uherští Slováci . Praha 1906, 140 s.
- Nosková, H.:** Slovenští a čeští reemigranti z Rumunska v českých zemích v letech 1948-1950. In: Česko-Slovenská historická ročenka. Brno 1998, s. 111-116.
- Panorama învătământului pentru minoritățile naționale din România în perioada 2003 – 2006, Bukureșt 2007, 89 s.
- Petkovský, O.:** Evanjelický cirkevný zbor v Nadlaku a dolnozemskí Slováci v prvých desaťročiach po dosťahovaní. In: 200 rokov života Slovákov v Nadlaku. Nadlak 2003, s. 130–140.

- Porubský, J.:** Niektoré problémy slovenských menšinových škôl v Rumunsku v rokoch 1939 - 1944. In: Slováci v zahraničí 2, Martin 1974, s. 5 - 57.
- Rolník, M.:** Historia Domus Gemelčička. rukopis, nečíslováno
România și minoritățile. Colecție de documente. Bukurești 1997, 229 s.
- Rozkoš, P.:** Studia Banatica Slovaca. Nadlak 2002, 123 s.
- Rusu, B., Tarnovschi, D.:** Pentecostals in Romania.
- Saják, D.:** Slovenský a. v. cirkevný zbor v Nadlaku za posledných 50 rokov XX. storočia. In: 200 rokov života Slovákov v Nadlaku, 2003, s. 142–159.
- Salzmann, Z.:** Two contributions to the study of Czechs and Slovaks settled in Romania. Massachusetts 1983, 41 s.
- Seberíni, O.:** Stručný dejepis Cirkvi evanjelickej augš. Vyznania Nadlackej. Nadlak 1998, 7 s.
- Secká, M.:** Svatební obřad českých reemigrantů z Rumunska. In: Český lid 74, Praha 1987, s. 43-47.
- Sego, J.:** Slovenské osady v oblasti pohoria Rez (Rumunsko). In: Slovenský národopis IV, Bratislava 1956, s. 496-501.
- Siracký, J. a kol.:** Slováci vo svete. Martin 1980, 300 s.
- Sirácky, J.:** Dlhé hľadanie domova. Bratislava 1985, 527 s.
- Siracký, J.:** Slováci v Rumunsku - významná súčasť dolnozemskej Slovákov. In: Slováci v Rumunsku. Bratislava 1995, s. 8-21.
Slováci v Rumunsku. Bratislava 1995, 287 s.
- Stanovy demokratického svazu Slovákov a Čechů v Rumunsku, s. 53.
- Sveton, J.:** Slováci v europskom zahraničí. Bratislava 1943, 125 s.
- Šťastný, Z.:** Fenomen sídelno-priestorovej identity v multietnickom prostredí. Bratislava 2005, 151 s.
- Štefánko, O.:** Variácie 14. Slovenské školy a stredné školy na Dolnej zemi. Nadlak 1996, 342 s.
- Štefánko, O.:** Pohľadaj korene svoje. Nadlak 1998, 284 s.
- Štefánko, O.:** Štvrtstoročie s kraskovcami. Nadlak 2002, 310 s.
- Štefánko, O.:** Poldruhistoročná vydavateľská činnosť nadlackých Slovákov. Nadlak 2003, 110 s.
- Štefánko, O.:** Aspekty národného a politického myslenia nadlackých Slovákov

s dôrazom na prvú polovicu 20. storočia. In: 200 rokov života Slovákov v Nadlaku. Nadlak 2003, s. 13-41.

Štedanko, O.: O Slovákoch v Rumunsku. Nadlak 2004, 95 s.

Štefánko, O. ed.: Úloha kultúry v zachovávaní národného povedomia detí a mládeže v menšinovom prostredí. Nadlak 2005, 175 s.

Štefanko, O.: Správa o činnosti DZSČR v období 2003–2006. 2007, 11 s.

Timarová, V.: Systém škôl s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku. Autorka svoj referát prednesla na medzinárodnej seminári Otázky slovenského školstva v zahraničí a vzťah k materskému národu konaného v Nadlacu 21. – 23. júna 2008

Treptow, K., W. ed.: Dějiny Rumunska. Praha 2000, 542 s.

Uhorskai, P.: Evanjelická slovenská cirkev na Dolnej zemi. In: Slováci v Maďarsku. Martin 1993, s. 189-200.

Úradník, V.: Slováci v Bukovine. Martin 1993, s. 136.

Urban, R.: Češi a Slováci v Rumunsku. Nadlak 2005, 168 s.

Vaculík, J.: K reemigraci a usídlování Slováků z Rumunska v pohraničí českých zemí v letech 1946-1949. In: Slováci v zahraničí 13, Martin 1987, s. 93-109.

Vaculík, J.: Reemigrace zahraničních Čechů a Slováků v letech 1945-1950. Brno 1993, 159 s.

Vaculík, J.: Poválečná reemigrace a usídlování zahraničních krajanů. Brno 2002, 227 s.

Zelenák, Š. ed.: Konečne doma. Bratislava 2000, 95 s.

VI. zjazd demokratického zväzu Slovákov a čechov v Rumunsku

Dolnozemský Slovák, ročníky 1996–2008

Naše snahy, ročníky 1990–2008

Gemeindelexikon der im Reichsrat vertretenen Königreiche und Länder XIII. Bukowina. Wien 1907

Varga, E., Á.: Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. 2007.

[online] Dostupné z <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>

Data statistice 2002 -Departamentul pentru Relatii Interetnice

[online] Dostupné z http://www.dri.gov.ro/index.html?page=date_statistice

13 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Lokality osídlené Slováky v rámci sekundární kolonizací v bihorské oblasti do konce druhé světové války

Příloha 2: Lokality osídlené Slováky v aradsko-banátské oblasti do konce druhé světové války

Příloha 3: Dotazník užitý při dotazníkovém šetření

Příloha 4: Sloníček lokalit

Příloha 1: Lokality osídlené Slováky v rámci sekundární kolonizací v bihorské oblasti do konce druhé světové války

lokality	období počátku osídlení	hlavní zdrojová oblast	období konce osídlení
Bojana Huta (<i>Boianu Mare</i>)	1840	Bihor, Sălaj	mezi 1942–1965
Bystrá (<i>Pădurea Neagră</i>)	1848	Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Gemerská župa, Novohradská župa	/
Jas (<i>Iaz</i>)	po 1850	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Plopiș (<i>Plopiș</i>)	po 1850	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Tusa	po 1850	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Șarany (<i>Șerani</i>)	1871	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Peștiș (<i>Peștiș</i>)	1880	Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Valea Tîrnei	/
Ceica	do 1880	?	mezi 1881–1889
Chiraleu	do 1880	?	mezi 1881–1889
Dijir	do 1880	?	mezi 1891–1899
Șoimuș	do 1880	?	mezi 1891–1899
Tăutelec	do 1880	?	mezi 1901–1909
Huta Bogdana (<i>Bogdana</i>)	do 1880	?	mezi 1942–1966
Tilegda (<i>Tileagd</i>)	do 1880	?	/
Borod	do 1880	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Vyšný Lugaš (<i>Lugașu De Sus</i>)	do 1880	?	/
Margita (<i>Marghita</i>)	do 1880	?	/
Oradea	do 1880	?	/
Salonta	do 1880	?	/
Roșiori	mezi 1881–1890	?	mezi 1891–1899
Șauaieu	mezi 1881–1890	?	mezi 1891–1899
Cenaloș	mezi 1881–1890	?	mezi 1931–1940
Kuzap (<i>Cuzap</i>)	mezi 1881–1890	?	mezi 1967–1976
Brusturi	mezi 1881–1890	?	mezi 1993–2001
Aleșd (<i>Aleșd</i>)	mezi 1881–1890	?	/
Ciutelec	mezi 1881–1890	?	/
Tăuteu	mezi 1881–1890	?	/
Čerpotok (<i>Valea Cerului</i>)	1898	Gemelčička (<i>Făgetu</i>), Borumlak (<i>Borulmlaca</i>)	/
Ciumeghiu	mezi 1891–1900	?	mezi 1901–1909
Guga	mezi 1891–1900	?	mezi 1901–1909
Gurbediu	mezi 1891–1900	?	mezi 1901–1909
Hășdate	mezi 1891–1900	?	mezi 1901–1909
Balk (<i>Balc</i>)	mezi 1891–1900	?	mezi 1911–1929
Bucea	mezi 1891–1900	?	mezi 1911–1929
Fughiu	mezi 1891–1900	?	mezi 1911–1929
Cuișed	mezi 1891–1900	?	mezi 1967–1976
Derna	mezi 1891–1900	Bihor, Sălaj	/
Vojvoz (<i>Voivozi</i>)	mezi 1891–1900	Bihor, Sălaj	/
Halmașd (<i>Halmăș</i>)	mezi 1891–1900	Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	mezi 1942–1966
Groș (<i>Groși</i>)	1900	Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Lunkșora (<i>Lunșoara</i>)	1900	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Fogăș (<i>Foglaș</i>)	1901	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Ritoblaga (<i>Vâlcelele</i>)	1901	Gemelčička (<i>Făgetu</i>), Židáreň (<i>Valea Tîrnei</i>)	/
Bojovské (<i>Marca Huta</i>)	1903	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Sočet (<i>Socet</i>)	/
Nový Šastelek (<i>Sacalasău Nou</i>)	1910	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Nová Huta (<i>Șinteu</i>), Bihor, Sălaj	/
Kodrișor (<i>Codrișora</i>)	mezi 1901–1910	Bihor, Sălaj	/
Siplak (<i>Suplacu De Barcău</i>)	mezi 1901–1910	Bihor, Sălaj Borumlak (<i>Borulmlaca</i>)	/
Cihei	mezi 1901–1910	?	mezi 1911–1929
Gepiu	mezi 1901–1910	?	mezi 1911–1929
Huta	mezi 1901–1910	?	mezi 1911–1929
Aușeu (<i>Aușeu</i>)	mezi 1901–1910	?	mezi 1942–1966
Fufez	mezi 1901–1910	?	mezi 1993–2001
Ciganeșt (<i>Tigănești De Criș</i>)	mezi 1901–1910	?	mezi 1993–2001
Mal	mezi 1901–1910	?	/
Šastelek (<i>Sacalasău</i>)	mezi 1901–1910	?	/
Zalnok (<i>Zalnoc</i>)	1921	Stará Huta (<i>Huta Voivozi</i>), Gemelčička (<i>Făgetu</i>), Nová Huta (<i>Șinteu</i>)	mezi 1942–1966
Zaváňské Kúpele (<i>Zăuan Băi</i>)	1923	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	/
Markasek (<i>Marca</i>)	mezi 1911–1930	Sočet (<i>Socet</i>), Židáreň (<i>Valea Tîrnei</i>)	/
Bejuș (<i>Beiuș</i>)	mezi 1911–1930	?	mezi 1931–1940
Sendob (<i>Sâniob</i>)	mezi 1911–1930	?	mezi 1931–1940
Aleuș (<i>Aleuș</i>)	mezi 1911–1930	?	mezi 1942–1966
Săliște	mezi 1911–1930	?	mezi 1942–1966
Zaváň (<i>Zăuan</i>)	mezi 1911–1930	?	mezi 1942–1966
Negreň (<i>Negreni</i>)	mezi 1911–1930	?	mezi 1967–1976
Mesteacănu	mezi 1911–1930	?	mezi 1978–1991
Tria	mezi 1911–1930	?	mezi 1978–1991
Viișoara	mezi 1911–1930	?	/
Subčetáte (<i>Sub Cetate</i>)	mezi 1931–1941	Gemelčička (<i>Făgetu</i>)	mezi 1942–1966

lokality	období počátku osídlení	hlavní zdrojová oblast	období konce osídlení
<i>Ilişua</i>	mezi 1931–1941	?	mezi 1967–1976
<i>Cerişa</i>	mezi 1931–1941	?	/
<i>Nuşfalau (Nuşfalău)</i>	mezi 1931–1941	?	/
<i>Şumlov (Şimleu Silvaniei)</i>	mezi 1931–1941	?	/

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E.,Á., 2007, Hlásnik, P., Pasková B., 1997, 93-96

Příloha 2: Lokality osídlené Slováky v aradsko-banátské oblasti do konce druhé světové války

lokalita	období počátku osídlení	hlavní zdrojová oblast	období konce osídlení
Mocrea (<i>Mokrá</i>)	1747	Békéscsaba (Bekešská Čaba), Szarvas (Sarvaš), Gemerská stolice	mezi 1992-2002
Nădlac (<i>Nadlak</i>)	1803	Tótkomlos (Slovenský Komloš), Békéscsaba (Bekešská Čaba), Szarvas (Sarvaš), Gemerská stolice	/
Butin (<i>Butin</i>)	1813	Oravská stolice, Nitranská stolice	/
Semlak (<i>Šemlac</i>)	1819	Tótkomlos (Slovenský Komloš), Békéscsaba (Bekešská Čaba), Szarvas (Sarvaš)	/
Vucova (<i>Vuková</i>)	1827	Novohradská stolice	/
Brestovăț (<i>Brestovec</i>)	1847	Békéscsaba (Bekešská Čaba)	/
Peregu Mare (<i>Velký Pereg</i>)	1853	Šarišská stolice	/
Arad	do 1880	?	/
Beliu	do 1880	?	mezi 1910-1929
Buziaș	do 1880	?	/
Căpăț	do 1880	?	mezi 1890 - 1899
Curtici	do 1880	?	mezi 1900-1909
Dragșina	do 1880	?	mezi 1880-1889
Dumbrava	do 1880	?	mezi 1880-1889
Felnac	do 1880	?	mezi 1966-1976
Gelu	do 1880	?	mezi 1910-1929
Grăniceri	do 1880	?	mezi 1900-1909
Chisindia	do 1880	?	mezi 1880-1889
Îneu	do 1880	?	mezi 1966-1976
Lipova	do 1880	?	mezi 1910-1929
Moneasa	do 1880	?	mezi 1880-1889
Nădrag	do 1880	?	mezi 1977-1991
Pečița (<i>Pecica</i>)	do 1880	?	/
Periam	do 1880	?	mezi 1910-1929
Petroasa Mare	do 1880	?	mezi 1900-1909
Prunișor	do 1880	?	mezi 1930-1965
Sacoșu Mare	do 1880	?	mezi 1890 - 1899
Sălbăgel	do 1880	?	mezi 1930-1965
Sănnicolau Mare	do 1880	?	mezi 1900-1909
Sebiș	do 1880	?	mezi 1966-1976
Seliște	do 1880	?	mezi 1880-1889
Morava (<i>Šemlacu Mare</i>)	do 1880	?	mezi 1977-1991
Silăgiu	do 1880	?	mezi 1880-1889
Stanciova	do 1880	?	mezi 1880-1889
Temeșvár	do 1880	?	/
Tomești	do 1880	?	mezi 1930-1965
Turnu	do 1880	?	mezi 1900-1909
Vârșand	do 1880	?	mezi 1890 - 1899
Vinga	do 1880	?	mezi 1930-1965
Teș (<i>Teș</i>)	1880	Békéscsaba (Bekešská Čaba)	/
Țipar (<i>Cipar</i>)	1883	Békéscsaba (Bekešská Čaba), Oravská stolice, Nitranská stolice	/
Buteni	mezi 1881-1890	?	mezi 1930-1966
Hermeacova	mezi 1881-1890	?	mezi 1930-1965
Lugoș (<i>Lugoj</i>)	mezi 1881-1890	?	/
Satu Nou	mezi 1881-1890	?	mezi 1930-1965
Șeitin	mezi 1881-1890	?	mezi 1977-1991
Zgribești	mezi 1881-1890	?	mezi 1890 - 1899
Gătaia	mezi 1891-1900	?	mezi 1900-1909
Livada	mezi 1891-1900	?	mezi 1910-1929
Lucareț	mezi 1891-1900	?	mezi 1910-1929
Andrei Șaguna	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Chișineu-Criș	mezi 1901-1910	?	/
Jamu Mare	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Parța	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Partoș	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Susani	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Vălcani	mezi 1901-1910	?	mezi 1910-1929
Bulgăruș	mezi 1911-1930	?	mezi 1930-1965
Gottlob	mezi 1911-1930	?	mezi 1966-1976
Chereluș	mezi 1911-1930	?	mezi 1930-1965
Jimbolia	mezi 1911-1930	?	mezi 1992-2002
Lovrin	mezi 1911-1930	?	mezi 1966-1976
Olari	mezi 1911-1930	?	mezi 1930-1965
Recaș	mezi 1911-1930	?	mezi 1930-1965

Pramen: Výsledky sčítání lidu 1880-2002, dle Varga, E., Á., 2007, Hlásnik, P., Pasková B., 1997, 93-96

Příloha 3: Dotazník užitý při dotazníkovém šetření

**Dotazník
SLOVENSKÁ MENŠINA V RUMUNSKU**

Vážená pani, vážený pán,
dovoľte, aby som Vám položil niekoľko otázok, ktoré sa týkajú Vášho osobného vnímania národnej identity a postavenia slovenskej menšiny v Rumunsku. Dotazník je určený výhradne pre účely diplomovej práce na tému *Slovenská menšina v Rumunsku*, ktorá je spracovávaná na Katedre geografie Palackého univerzity v Olomouci (Česká republika). Ďakujem za spoluprácu.

1. Vek: ₁ 20-29 ₂ 30-39 ₃ 40-49 ₄ 50-59 ₅ 60 a viac
2. Pohlavie: ₁ muž ₂ žena
3. Vzdelanie: ₁ základné ₂ stredoškolské bez maturity ₃ stredoškolské s maturitou
 ₄ vysokoškolské ₅ bez vzdelania
4. Národnosť:

.....
5. Materinský jazyk:

.....
6. Uveďte:

	matky	otca
6. 1. národnosť		
6.2. materinský jazyk		

7. Vaše trvalé bydlisko:

8. V danej obci bývate: ₁ od narodenia ₂ nie, od roku:.....

9. Otec pochádza z rovnakej obce: ₁ áno ₂ nie, pochádza z.....

10. Matka pochádza z rovnakej obce: ₁ áno ₂ nie, pochádza z.....

11. Počet detí vo vašej rodine:

12. Slovenský jazyk ovládate:

- ₁ dobre slovom i písmom
₂ dobre slovom, čiastočne písmom
₃ dobre slovom
₄ čiastočne slovom a písmom
₅ čiastočne slovom
₆ neovládate

13. Kde ste sa naučil/a slovensky?

- ₁ v rodine
₂ v škole
₃ inde (kde?).....

14. Rumunský jazyk ovládate:

- ₁ dobre slovom i písomom
- ₂ dobre slovom, čiastočne písomom
- ₃ dobre slovom
- ₄ čiastočne slovom a písomom
- ₅ čiastočne slovom
- ₆ neovládate

15. Slovensky a rumunsky ste sa naučil/a naraz?

- ₁ nie, najskôr som vedel/a rumunsky
- ₂ nie, najskôr som vedel/a slovensky
- ₃ áno

16. Aký jazyk používate (ste používal/a) bežne pri rozhovore:

	slovenský	rumunský	slovenský i rumunský	iný (uved'te)
16. 1. s rodičmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
16. 2. s partnerom	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
16. 3. s deťmi	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
16. 4. na pracovisku	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
16. 5. na verejnosti	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

17. Akú dôležitosť dávate vo svojom živote

	veľkú	strednú	žiadnu
17. 1 slovenskému jazyku?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
17. 2 slovenskej národnosti?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃

18. Do akej základnej školy

	slovenskej	rumunskej	iné (uved'te)
18.1. ste chodil/a?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃
18.2. chodia (chodili) Vaše deti?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃

19. Zaujímate sa o súčasné dianie v Slovenskej republike (ekonomická, politická situácia...)

- ₁ veľmi
- ₂ primerane
- ₃ zaujímal by som sa, ale nemám prístup k informáciám
- ₄ vôbec

20. Doplňte:

	pravidelne	občas	nemám prístup	nie
20.1. Čítate slovenské noviny a časopisy?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
20.2. Čítate slovenské knihy?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
20.3. Počúvate slovenský rozhlas?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄
20.4. Sledujete slovenskú televíziu?	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄

21. Poznáte históriu vašej rodiny (doba príchodu na Rumunsko, miesto pôvodu)?

- ₁ dobre
- ₂ čiastočne
- ₃ nepoznám

22. Čo si myslíte o národnostne zmiešaných manželstvách?

- ₁ nie je to nič zlé
- ₂ Slováci by mali uzatvárať zväzky so Slovenkami a Rumuni s Rumunkami
- ₃ neviem

23. Akej národnosti sú vaši známi

- ₁ sú jednej národnosti (uved'te akej).....
- ₂ prevládajú (uved'te národnosť).....ale vyskytujú sa i
- (uved'te národnosť)
- ₃ žiadna národnosť neprevláda

24. Myslíte si, že sa Slováci v Rumunsku stále viac porumunšťujú?

- ₁ áno, veľmi zjavne
- ₂ čiastočne
- ₃ nie
- ₁ neviem

25. Ak áno, čo je podľa Vás najdôležitejšou príčinou tohto javu?

.....
.....

Příloha 4: Slovníček lokalit

slovenský název	rumunský název	maďarský název
Alešď	Aleşd	Élesd
Aleuš	Aleuş	Elyüs,
Aštileu	Aştileu	Esküllő
Auše	Auşeu	Kisősi
Balk	Balc	Bályok
Bejuš	Beiuş	Bélenyes
Bikač	Bicaci	Mezőbikács
Bodonoš	Budoi	Bodonos
Bojana Huta	Boianu Mare	Tasnádbajom
Bojenešti	Boineşti	Bujánháza
Bojovské	Marca Huta	Bulyovszkytelep
Boromlak	Borumlaca	Baromlak
Brestovec	Brestovăţ	Aga
Bystrá	Pădurea Neagră	Feketeerdő
Ciganešť	Ţigăneştii de Criş	Cigányfalva
Cípar	Ţipar	Szapáryfalva
Čerpotok	Valea Cerului	Cserpatak
Fed'vernec	Fegernic	Almásfegyvernek
Fogáš	Foglaş	Fogás
Gemelčička	Făgetu	Magyarpatak
Groš, Grošanské	Groşi	Tötös
Halmašď	Halmăşd	Halmosd
Huta Bogdana	Bogdana	Kásapatak
Huta Čerteza	Huta Certeza	Lajosvolgy
Jas	Iaz	Krasznajáz
Kodrišor	Codrişoru	Szekatura
Kuzap	Cuzap	Középes
Lugoš	Lugoj	Lugos
Lunkšora	Luncşoara	Élesdlok
Madaras	Mădăras	Madarász
Margita	Marghita	Margitta
Markasek	Marca	Márkaszék
Mokrá	Mocrea	Apatelek
Morava	Şemlacu Mare	Mezősomlyó
Nadlak	Nădlac	Nagylak
Negreň	Negreni	Konkolyfalva
Nižný Lugáš	Lugaşu de Jos	Felsőlugos
Nová Huta	Şinteu	Sólyomkővár
Nový Solonec	Soloneţu Nou	?
Nový Šastelek	Sacalasău Nou	Újsástelek
Nušfalau	Nuşfalău	panagyfalva
Peštiš	Peştiş	Sólyomköpestes
Pleš	Pleşa	?
Plopiš	Plopiş	Gyümölcsénes
Pol'ana Malého	Poiana Micului	?
Popešť	Popeşti	Papfalva
Rešica	Reşiţa	Resicabánya
Ritoblaga	Vâlcelele	Blágarét
Semlak	Şemlac	?
Sendob	Săniob	Szentjobb
Síplak	Suplacu de Barcău	Berettyószéplak
Sočet	Socet	Forduló
Stará Huta	Huta Voivozi	Almaszeghuta
Subčétáte	Sub Cetate	Valkóváralfa
Šarany	Şerani	Sárán
Šastelek	Sacalasău	Sástelek
Šumlov	Şimleu Silvaniei	Szilágyosomlyó
Teš	Teş	Tésfalva
Tilegda	Ţileagd	Mezőtelegd

slovenský názov	rumunský názov	maďarský názov
Varasau	Varasău	Varaszótanya
Varzaľ	Vărzari	Fűves
Veľký Pereg	Peregu Mare	Németpereg
Vojvoz	Voivozi	Almaszeg
Vucova	Vuková	Temesvukovár
Vyšný Lugáš	Lugaşu de Sus	Felsőlugos
Zálnok	Zálnoc	Zálnok
Zaváň	Zăuan	Szilágyzovány
Zaváňské Kúpele	Zăuan Băi	Zoványfurdo
Židáreň	Valea Tîrnei	Hármaspatak